

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 84.

Onsdagen den 19 maj, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen under punkt 36 av fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anvisande av återstoden av det för uppförande av kasernetablissemang för femton infanteriregementen beviljade anslaget, dels i särskild proposition gjorda framställning angående försäljning av Svea ingenjörkårs, Fälttelegrafkårens och ammunitionsfabrikens nuvarande områden m. m. ävensom en i sistnämnda ärende väckt motion.

*Ang. anslag
för uppförande
av kasern-
etablissemang
m. m.*

I den till riksdagen den 14 januari 1915 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under punkten 36 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att utav det av 1906 års riksdag till uppförande av kasernetablissemang för femton infanteriregementen beviljade anslaget, 21,744,000 kronor, å extra stat för år 1916 anvisa återstoden 1,744,000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition av den 16 april 1915, nr 175, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för lantförsvarsärenden för samma dag föreslagit riksdagen

att följande å Kungsholmen i Stockholm belägna, kronan tillhöriga områden, nämligen ej mindre 45,839 kvadratmeter, som nu disponerades av Svea ingenjörkår, än även de delar av Marieberg, som nu innehades med 106,300 kvadratmeter av ammunitionsfabriken och 47,000 kvadratmeter av Fälttelegrafkåren, finge i den ordning och med de undantag, som framdeles kunde varda av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämda, försäljas,

att av de genom försäljningen inflytande medel ett belopp av högst 11,021,000 kronor finge tagas i anspråk för fullbordande av de utav 1906 års riksdag beslutade kasernetablissemang för femton infanteriregementen,

Ang. anslag
för uppförande
av kasernetablissemang
m. m.
(Forts.)

att möjligen återstående försäljningsmedel finge ingå till lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål, samt att, i mån av behov, de medel, som erfordrades till bestridande av omförmälda byggnadskostnader, högst 11,021,000 kronor, finge efter Kungl. Maj:ts beprövande av arméförvaltningen eller statskontoret förskjutas av tillgängliga medel.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Lindhagen* väckt motion, nr 242, vari hemstälts, att i första rummet propositionen om försäljning av vissa å Kungsholmen belägna, kronan tillhöriga områden icke måtte av riksdagen bifallas; men om detta yrkande ej kunde vinna avseende, att riksdagen ville medgiva försäljningen allenast under uttryckligt villkor, att det försälda området anordnades till trädgårdsstad för såväl egna hem som bostäder till uthyrning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I besluta att av det utav 1906 års riksdag till uppförande av kasernetablissemang för femton infanteriregementen beviljade anslaget, 21,744,000 kronor, å extra stat för år 1916 anvisa återstoden 1,744,000 kronor;

II medgiva,

a) att tre nya kasernetablissemang finge uppföras för en kostnad av tillsammans högst 6,503,400 kronor,

b) att ett å Kungsholmen i Stockholm beläget, kronan tillhörigt område om 45,839 kvadratmeter, som nu disponeras av Svea ingenjörkår, finge i den ordning och med de undantag, som framdeles kunde varda av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämda, försälas,

c) att av de genom försäljningen inflytande medel ett belopp av högst 4,000,000 kronor finge tagas i anspråk för fortsatt arbete å utav 1906 års riksdag beslutade kasernetablissemang för femton infanteriregementen,

d) att möjligen återstående försäljningsmedel finge ingå till lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål, samt

e) att, i mån av behov, de medel, som erfordrades till bestridande av omförmälda byggnadskostnader, högst 4,000,000 kronor, finge, efter Kungl. Maj:ts beprövande, av arméförvaltningen eller statskontoret förskjutas av tillgängliga medel;

III lämna Kungl. Maj:ts förslag om försäljning av de delar av Marieberg, som nu innehades av ammunitionsfabriken och av Fälttelegrafkåren, utan bifall;

IV avslå herr *Lindhagens* ovannämnda motion.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Thorsson*, som föreslagit, att riksdagen måtte

I = utskottet

II medgiva

a) att tre nya kasernetablissemang, av fyravåningstyp, finge uppföras för en kostnad av tillsammans högst 6,503,400 kronor;

b) }
 c) } = utskottet.
 d) }
 e) }

III = utskottet; samt

av herrar *A. C. Lindblad*, *Rydén* i Malmö, *Nilsson* i Kabbarp, *Strid* och *Ingvarson*, vilka instämt i det av herr *Thorsson* gjorda yrkandet.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Thorsson*, som yttrade: Herr talman! Jag har icke kunnat biträda det slut, vartill utskottet kommit, och jag har sökt att i en reservation i korta drag angiva de skäl, varpå jag grundar denna min uppfattning. Den fråga, som vi nu skola behandla, har ju varit föremål för riksdagens överläggningar flera gånger förr. Det anslag till kasernändamål, som nu föreslås, är i stort sett ingenting annat än en efterbeviljning, till det äskande, som förelåg vid 1906 års riksdag. Då beviljades 21,744,000 kronor för uppförande av 15 kasernetablissemang. År 1908 återkom Kungl. Maj:t och talade om, att man räknat fel en liten smula den första gången; kostnadsberäkningarna kunde icke stanna vid 21,744,000 kronor, utan de måste höjas till 33,400,000 kronor, således en liten felräkning på över 11 miljoner kronor. Det är denna »*lilla slant*», som nu skall skaffas, och för att uppnå detta utan att behöva utskriva nya skatter, föreslår Kungl. Maj:t, att statsverket skall realisera vissa inom Stockholm belägna fastigheter, nämligen dels ingenjörkårens nuvarande område å Kungsholmen, dels de delar av Mariebergsområdet, som innehavas av ammunitionsfabriken och fälttelegrafkåren. Utskottet har på grund av det beslut riksdagen för några dagar sedan fattat, i fråga om förläggning av fälttelegrafkåren ansett sig nu icke vara berättigad att tillstyrka försäljning av det område, där detta trupperförband ligger. Däremot är utskottet enigt om att tillstyrka försäljning av ingenjörkårens område för en beräknad summa av 4 miljoner kronor.

Det är således icke om den frågan, som olika meningar uppkommit inom utskottet, utan det är ifråga om det sätt, varpå Kungl. Maj:t föreslagit dessa kasernbyggnaders uppförande. Det har ju tillkommit en ny kasernbyggnadsnämnd, och denna har i sin tur framkommit med en ny kaserntyp. Det avses nämligen att i stället för de tre fyravåningskasernerna uppföra sex tvåvåningskaserner. Då det är ganska naturligt, att sex kasernbyggnader skola i fråga om det årliga underhållet bliva avsevärt dyrare, så har man nödgats vidtaga åtgärder i syfte att borteliminera dessa olägenheter och för den skull vidtaga vissa genomgripande förändringar i fråga om hela byggnadsplanen. Enligt kasernbyggnadsnämndens och Kungl. Maj:ts uttalande, har det lyckats vederbörande ordna denna fråga så, att kost-

Ang. anslag
 för uppförande
 av kasern-
 etablissemang
 m. m.

(Forts.)

Ang. anslag
för uppförande
av kasern-
etablissemang
m. m.

(Forts.)

naderna icke allenast skulle kunna nedbringas till samma belopp som hittills beräknats för fyrvåningstypen, utan man har till och med hävdad den uppfattningen, att man skall kunna åstadkomma nu föreslagna kasernetablissemang, av tvåvåningstyp, till billigare pris, än vad som är möjligt med tillämpning av den gamla byggnadstypen. Vid försöket att intränga uti detta ämne — så långt tiden det tillåtit — har jag kommit till den bestämda uppfattningen att Kungl. Maj:ts högra hand här icke haft den ringaste aning om vad dess vänstra hand har haft för sig; ty det tyckes mig, att då i en kungl. proposition kostnadsberäkningar föreläggas riksdagen, så skola dessa vara så grundade att riksdagen därav skall kunna bedöma, om statsverket i ena eller andra hänseendet skall göra någon merutgift eller inte. Så är dock icke fallet med det föreliggande förslaget. Jag har redan uti min reservation tillåtit mig fästa uppmärksamheten på, att kasernbyggnadsnämnden för tvåvåningskasernbyggnadstypen har räknat efter betydligt billigare à-priser än för fyrvåningstypen. Man har ansett sig kunna göra avsevärda förenklingar och besparingar i det ena fallet, där man i det andra fallet ställt kraven ytterst högt. Jag börjar med kanslihuset, som uti båda de föreliggande förslagen är föreslaget att uppföras i fyra våningar, och tilltaget uti samma storlek, såvitt jag förstår. Där har nämnden vid uppmätning av takytan enligt 4-våningskasernstypen ansett sig böra räkna med en kvadratytta av 760 kvadratmeter, men enligt den av kasernbyggnadsnämnden nu föreslagna och av Kungl. Maj:t tillstyrkta kasernbyggnadstypen har man nöjt sig med att räkna med 460 kvadratmeter. Jag har i min reservation angivit att takytorna i Alt. A överstiga desamma i Alt. B med omkring 1,000 kvadratmeter. Om nämnden även uti Alt. B ville beräkna kanslihusets takyta till 460 kvadratmeter så skulle skillnaden mellan de båda alternativen ökas från 1,000 till 1,300 kvadratmeter, med därav framkallad ökad årlig underhållskostnad för Alt. A. Om man då räknar med ett betydligt dyrare takämne i ena fallet än i det andra, så är det klart, att detta i sin mån bidrager till att skilja slutsummorna i de båda ifrågakarande förslagen. Jag kan därför icke biträda den kungl. propositionen och för min del tillstyrka riksdagen att nu binda sig för det nya kasernbyggnadsförslaget, då jag har den livliga övertygelsen, att de här gjorda beräkningarna av A-typen, vilken, enligt vad kasernbyggnadsnämnden och Kungl. Maj:t utlovar skulle bli omkring 126,000 kronor billigare än B-typen, icke kunna hålla streck, utan att riksdagen, innan det första kasernetablissemang är färdigt, måste vara beredd på en efterbevilning. De kostnadsberäkningar, som jag haft tillfälle att taga del utav, tyckas mig visa, att man omöjligen skall kunna hålla vad här lovas. A sid. 60 och ff. i den kungl. propositionen föreligger en tabell, som anger kostnaden för de olika typerna, varav framgår att ett kasernetablissemang av tvåvåningstyp utlovas färdigt för en slutsumma av 2,160,700 kr. då däremot ett

etablissemang av fyravåningstypen betingar ett pris av 2,287,400 kronor, således 126,700 kronor dyrare. Jag skall här tillåta mig att göra några små jämförelser. Om jag då tar stallbyggnaden, så är den beräknad i den kungl. propositionen till 17,800 kronor uti såväl alternativ A som B. Enligt alternativ B, som här är liktydigt med 4-våningstypen, beräknades, att vid varje infanteriregemente plats skulle beredas för tolv hästar — detta var före 1914 års beslut i härordningsfrågan. Hälften av byggnaden användes då såsom vagnbod. I 1914 års beslut ingick emellertid, att vid varje infanteriregemente skulle hästantalet betydligt utökas. Det beräknas därför att i de nya stallarna bereda plats för 34 hästar i stället för tolv i de gamla. Uti den föreliggande propositionen har detta riksdagens beslut gått både kasernbyggnadsnämnden och Kungl. Maj:t förbi, det har icke lämnat det ringaste spår efter sig i kostnadsberäkningarna här, utan ehuru vi skola ha stallutrymme för 34 hästar, anser man sig fortfarande kunna beräkna endast 17,800 kronor för uppförande av stallbyggnader. Nu är jag för min del medveten om, att statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet skall komma och parera denna min anmärkning med, att riksdagen har i ett annat sammanhang beslutat anslå medel till utfyllande av kostnaden för detta ökade stallutrymme, ty vid behandlingen av proposition nr 117 — varöver statsutskottet yttrat sig i sitt utlåtande nr 97 — heter det där på sid. 9, att man beräknat en utfyllnad av 10,300 kronor per infanteriregemente för utökning av stallutrymmet. De anslag, varom talas i proposition nr 117, äro emellertid avsedda att disponeras av fortifikationen och de medel, som det i den nu föreliggande propositionen är fråga om, äro avsedda att disponeras av kasernbyggnadsnämnden.

Den slutsumma, som av Kungl. Maj:t angives, har nu utskottet utgått ifrån vid sin prövning av detta ärende och med stöd härav tillstyrkt riksdagen besluta att till uppförande av tre nya kasernetablissemang må uppföras en kostnad av högst 6,503,400 kronor. Om emellertid såsom troligt är, det icke är möjligt för kasernbyggnadsnämnden att bygga kasernerna för den slutsumma, vartill kostnaden skulle uppgå enligt det alternativ, som Kungl. Maj:t föreslagit, måste väl Kungl. Maj:t komma till riksdagen med förnyad proposition och begära, att de för utökning av stallbyggnaderna i propositionen nr 117 anslagna medlen, som kunna beräknas på nu föreslagna kaserner, skola få överföras hit. Men även om jag utgår ifrån, att dessa 10,300 kronor pr etablissemang överföras, fattas ändå medel för att få vinterstallbyggnaden färdig; det fattas nämligen 3,800 kronor, ty det är att märka, att enligt de detaljberäkningar, varpå Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition angives vila, uppgå kostnaderna för en stallbyggnad vid ett kasernetablissemang efter den nya typen till 32,200 kronor, medan man i propositionen vid anslagets beräkning angivit, att därtill endast skulle åtgå 17,800 kronor. De i detaljberäkningar och rit-

Ang. anslag
för uppförande
av kasern-
etablissemang
m. m.
(Forts.)

Ang. anslag
för uppförande
av kasern-
etablissemang
m. m.
(Forts.)

ningar angivna sommarställen, upptagna till en kostnad av 12,200 kronor, är fullständigt utelämnad i den föreliggande propositionen, ehuru den rättvisligen borde varit medtagen. Jag har härmed velat visa, huru löslig egentligen det underlag är, på vilket Kungl. Maj:ts framställning vilar, och jag har med detta försökt giva en liten erinran om den förbehandling, som detta ärende fått.

Jag skulle ju kunna göra en hel del andra anmärkningar, såsom exempelvis i fråga om vakt- och arrestbyggnaderna, sådana de här föreslås i den kungl. propositionen. Det visar sig, att man i ena fallet anser sig behöva 35,200 kronor, i andra fallet 31,000 kronor för en sådan byggnad. För min del kan jag icke begripa, varför en vakt- och arrestbyggnad skall bli dyrare, för den händelse manskapets kaserner äro fyra våningar höga än om de blott äro två våningar höga. Beträffande nämnda byggnader behöves väl icke någon ändring, även om man inför en ny typ för själva kasernerna.

Ifråga om sjukhus anser nämnden, att ett sådant i ena fallet skall kosta 76,800 kronor, i andra fallet 72,700 kronor. Jag kan likaledes icke förstå, varför man skall bygga dyrare sjukhus, om man tar den ena typen, mot om man tar den andra. Om pojarna bli sjuka i en tvåvåningskasern, kan jag icke föreställa mig, att man för den skull kan göra det billigare eller ha mindre utrymme i sjukhuset, än om de bli sjuka i en fyra våningskasern.

Och en sådan liten sak som en ammunitionsbod, t. ex., anser man sig, om tvåvåningstypen antages, kunna bygga för 5,100 kronor, men om det är en fyra våningstyp kostar den 6,000 kronor. Nu saknar jag i detaljberäkningarna varje uppgift om, att det skall vara något taktäckningsämne utanpå bräderna enligt det billigare förslaget, nämnden synes tänka sig ett vanligt brädtak utan vare sig tegel eller papp; detta brädtak avses att strykas tvenne gånger med solignum och skall så utgöra ett tillräckligt skydd mot regnets inträngande i huset. Om det någonstans kan vara av behovet att ha ett tak, som hindrar regns inträngande, är det väl just vid ett ammunitionsförråd, och nog borde väl såväl den nuvarande regeringen som kasernbyggnadsnämnden ha reda på det gamla ordspråket, att man åtminstone skall »hålla krutet torrt».

En av de omständigheter, som man anser vara mest avgörande för att här gå med på den nya kasernbyggnadstypen, är, att enligt denna typ underofficersbostäderna skola läggas i grupper för sig själva. Jag har i min reservation givit mitt erkännande åt denna anordning och skall för min del icke vara mot densamma. Men jag vill icke köpa denna förbättring i fråga om underofficersbostäderna med att i stället komma i osäkerhet om, vad det hela skall komma att kosta, ty då anser jag, att riksdagen icke får på ett grundlagsenligt sätt pröva de utgifter, som man pålägger de skattdragande.

Nu är det så, att beträffande hela denna byggnadsfråga har kasernbyggnadsnämnden sagt, att, därför att man här gått över till tegeltak från att i de gamla kasernerna ha tillämpat plåt- och eternittak, har man lyckats pressa ned priset. På vilket underlag vilar då denna prisbillighet? För min del har jag vid min granskning av, huru kasernbyggnadsnämnden räknat i detta stycke, icke haft annat att bygga på, än vad jag under den korta tid, jag haft tillgång till handlingarna, kunnat få fram genom jämförelser inom dessa handlingars ram. För att bedömma hållbarheten av kasernbyggnadsnämndens beräkningar angående tegeltakens *kostnad* är det naturligtvis omöjligt för en icke fackman att göra jämförelser mellan å ena sidan plåt- och eternittak och å andra sidan tegeltak. Utan jämförelsen måste göras mellan olika slag av tegeltak. De till utskottet överlämnade detaljberäkningarna innehöllo även sådana för vissa underofficersbostäder avsedda att uppföras i Borås, här har man beräknat, att taket skulle läggas av en ytterpanel av en tums utskottsbräder och att sedan direkt på detta underslag skulle läggas tvärs- och långsgående läkter, samt därpå taktegel. I det förslag, som nu föreligger till riksdagens prövning, har nämnden räknat med, att tegeltaket skall läggas på det sättet, att först lägger man en ytterpanel av 2 1/2 centimeter kantskurna bästa utskottsbräder — således har man inte räknat med sämre material i detta fall än i det andra — vidare har man tänkt sig, att denna träpanel skulle täckas med papp och därpå spikas läkt, och sedan skulle ovanpå detta läggas taktegel. Således måste jag ge mitt erkännande åt, att man i fråga om materialet beräknat ett solidare tak i det senare fallet än i det förra, men när jag ser på kostnadssumman, har man i alla fall kommit till en kostnad, som är 60 öre billigare per kvadratmeter i det senare fallet än i det förra. Nu kan jag för min del icke annat än hälsa med tillfredsställelse, om dessa beräkningar verkligen komma att hålla streck, när kasernetablissemanget är färdigt, men jag vill dock fråga, om det kan vara möjligt att år 1915 eller 1916 bygga hus med billigare tak och med större krav på byggnadsmaterialet, än man kunnat göra under 1913 och 1914. Det är ju klart, att med det resonemang, som jämt och ständigt höres att allting stiger i pris, måste jag såsom lekman ha mina tvivel om, huruvida man skall lyckas realisera vad man här utlovat, och då det här gäller den kardinalpunkt, där man har avsett, att man skall kunna göra avsevärda inbesparingar, anser jag, att till dess Kungl. Maj:t och kasernbyggnadsnämnden ha närmare klarerat, vari denna orimliga motsats har sin grund, är det mig omöjligt att biträda det föreliggande förslaget.

Vidare vill jag säga, att i fråga om behandlingen av murar och sådant har man gått ut ifrån, att medan man i det ena fallet skall ha slätputsning, kan man i det andra nöja sig med slampputsning av väggarna, vilka olika anordningar med-

Ang. anslag
för uppförande
av kasern-
etablissemang
m. m.
(Forts.)

Ang. anslag
för uppförande
av kasern-
etablissemang
m. m.
(Forts.)

för en prisskillnad, som varierar för kanslihuset med 90 öre per kvadratmeter och för kasernhusen ända upp till 1 kr. 15 öre pr kvm. billigare för 2-våningstypen än för 4-våningstypen. Det är ju uppenbart, att med sådana beräkningsmetoder skall det vara mycket enkelt att i riksdagens elfte timma framlägga påståenden, att kasernbyggnadsnämnden i det ena fallet lyckats åstadkomma en mycket billigare typ än i det andra.

I fråga om grunden under husen har man beräknat, att i den ena typen skall det vara granit; i den andra typen skall det vara betongsockel. Jag är ju icke sakkunnig på detta område, men så mycket har jag haft med hus att göra, att jag dristar mig påstå, att om man utbyter graniten i socklarna mot betong, så kommer denna senare byggnadsmetod att åstadkomma avsevärd ökning i den årliga underhållskostnaden. När därför riksdagen går att behandla ett sådant ämne som detta, vill det förefalla mig, att riksdagen måste betänka sig mer än en gång, innan den biträder det nu föreliggande förslaget, ty de årliga underhållskostnaderna måste vi räkna med, och räkna mycket noga med, sedan vi gått in för att bygga stora och omfattande etablissemang till alla regementena. Det är uppenbart, att under de närmaste åren kommer det icke att hava någon avsevärd inverkan på fortifikationsdepartementets byggnads- och underhållsanslag, men med tiden kommer detta att kräva så orimligt stora belopp, att man enligt mitt sätt att se måste vara synnerligen betänksam, innan man lämnar Kungl. Maj:t fullmakt att igångsätta en byggnadstyp, som man är övertygad om kommer att åsamka statsverket större utgifter än den, vi nu tillämpa, gör.

Nu vill jag säga, att med god vilja är det naturligtvis icke uteslutet för kasernbyggnadsnämnden att vidtaga vissa förbättringar även i den nu tillämpade typen. För min del skulle jag vilja säga det, att om man, för vinnande av ytterligare förrådsutrymme, ville uppföra murarna två meter upp över översta logementets våning på sätt kasernbyggnadsnämnden föreslagit för de nuvarande tvåvåningskasernerna, skulle man därigenom även med fyra våningstypen vinna omkring en tredjedel ytterligare utrymme för förråd och sådant. Jag vill således icke alls motsätta mig om man även i den gamla typen kan åstadkomma vissa förbättringar.

Det är en sak, som jag fäster särskilt avseende vid, och det är det sätt, varpå förråden förlagts i de nya kasernerna. För att åstadkomma den eftersträfvade prisbilligheten i förening med tvåvåningstypen, har kasernbyggnadsnämnden avsett att förlägga samtliga förråd till kasernhusens jord- och vindsvåningar. I jordvåningen har gevärsförrådet inrymmts. Artilleridepartementet har i särskild skrivelse förklarat, att det för sin del icke vill godkänna dessa förrådslokaler utan att man underkastar sig att bestå dem uppvärmning för att därigenom åstadkomma nödig torka. Nu är det uppenbart, att om man skall

uppvärma sådana utrymmen, som gevärsförråden med de föreslagna dimensionerna behöva, måste det avsevärt öka vedanslaget. Jag vet, att på intresserat håll, där man har intresse av att detta förslag föreligger, har man haft den uppfattningen, att var man än lägger gevärsförråden, skola de i alla fall uppvärmas. Därför kan förslaget icke innebära ökning i de årliga kostnaderna, menar man. Jag har under fem års tid haft tillfälle att besöka åtskilliga regementen, men jag har ännu icke sett något gevärsförråd, försett med eldningsanordningar. Själva huvudförrådet på Karlsborg är icke försett med uppvärmningsanordningar. Således faller denna anmärkning just på detta förhållandet, att det icke är fråga om hur varma gevärsförråden äro, utan fråga är, huru lokalerna äro uppbyggda, om de genom sin byggnad och läggning kunna hållas fria från fukt. Då denna del är en synnerligen viktig sak, måste jag för min del säga, att de, som tillstyrka detta arrangemang med förläggning av arméns vapen, taga på sig ett stort ansvar, om de om något år till följd av slarvig uppvärmning eller till följd av andra omständigheter skulle få en erinran om att dessa för orimligt stora kostnader anskaffade vapen på ett eller annat sätt tagit skada.

*Ang. anslag
för uppförande af kasern-
etablissemang
m. m.
(Forts.)*

I den gamla byggnadstypen har man strävat efter att så långt möjligt varit centralisera regementets förråder. I denna nya typ går man den rakt motsatta vägen. Här har man anordnat så, att i varje kasern finnes det inrymt två mobiliseringsförrådslokaler. Om det nu blir så, att man uppför brandmurar mellan dessa kasernvindar, är det uppenbart, att olägenheter komma att framstå i ännu bjärtare dager, ty då blir det i verkligheten så, att det blir 12 förrådslokaler på 12 olika vindar, som förrådsförvaltaren skall övervaka. Genom 1914 års beslut utökades visserligen förvaltningspersonalen, så att till förrådsförvaltarens hjälp ställdes en vaktmästare. Men det är min bestämda övertygelse, att om vi på detta sätt planera förråden och placera dem så, att huvudförrådet skall ligga splittrat, så måste förvaltarens arbete med förråden bliva avsevärt ökat, och vi ha snart att emotse krav på ökad förvaltningspersonal. Om jag motser detta redan med den nuvarande tillgången på intendenturartiklar, så måste det bliva så mycket starkare, då vi komma att i våra förrådslokaler få det antal utrustningsartiklar, som 1914 års riksdag beslutat. Följaktligen kan jag icke på något sätt vara med om att biträda det förslaget heller. Härtill måste läggas att det nuvarande förslaget betydligt försvårar persedelvården.

Sedan har man sagt, att just genom anordningen att skilja kasernerna från tak till botten och låta varje kompani ha sin avdelning av kasernen, har man åstadkommit en avsevärd förbättring. Jag måste säga, att så långt min erfarenhet sträcker sig, så blir det en försämring för de värnpliktige, ty i bottenvåningen ligger putsrummet, en trappa upp ligga fyra logement,

Ang. anslag
för uppförande
de av kasern-
etablissemang
m. m.
(Forts.)

två trappor upp ligga två logement, dagrum och lektionsrum, och tre trappor upp ha vi handtrustningskammaren. Om man så splittrar manskapets lokaler, måste det verka en viss rubbning i det dagliga arbetet. I de nu begagnade kasernerna, ha de värnpliktiga att passera tre trappor till den högst belägna logementsvåningen, detta har av förespråkarna för tvåvåningstypen betraktats såsom en synnerlig olägenhet, men man får dock icke underkänna den fördelen, som ligger däri, att då manskapet kommer in i sin våning, ha de alla lokaler samlade där, logement, lektionsrum, putsrum, torkrum, tvättrum och allt annat. Och manskapet har utom logementen en rymlig korridor, som i den gamla kasernen är avsevärt ljusare och trevligare än i den nya.

Jag har således så många anmärkningar mot förslaget att göra, att den fördel, som jag öppet erkänner ligga i anordnandet av underofficerarnes bostäder enligt det nya systemet, icke kan vara avgörande för mig att biträda Kungl. Maj:ts förslag. Jag skulle icke göra den ringaste anmärkning mot Kungl. Maj:t, om Kungl. Maj:t utbytte de två fristående underofficershusen, som i Alt. B upptagits till 123,000 kronor mot de av Kungl. Maj:t iöreslagna sergeantbostäderna, då även dessa äro i Alt. A. beräknade till 123,000 kronor, men jag kan omöjligt vara med om att godkänna det program, som föreligger från Kungl. Maj:ts sida, och taga alla de osäkra utgifter, som följa med detta, för att vinna den fördel, som ligger i underofficersbostadsfrågans ordnande, i vad denna fråga berör kompaniadjutanternas bostäder.

Jag ber, herr talman, samtidigt med att jag anhåller hos kammaren om överseende med att jag upptagit tiden så länge, att få yrka bifall till den av mig framställda reservationen, till vilket yrkande mina partikamrater i statsutskottet slutit sig.

Vidare anförde

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman! I motsats till den förre talaren skall jag icke hålla så långt anförande, men jag vill bara säga, att när utskottet gick till behandling av detta ärende, voro vi mycket tveksamma med avseende å föreliggande fråga, därför att den så sent kommit in till riksdagen, att vi ansågo oss icke i detalj kunna granska det föreliggande förslaget. Herr Thorsson har fått ritningarna hemskickade till sig från kasernbyggnadsnämnden, så han har naturligtvis lättare kunnat granska dem, men jag vill därför icke säga, att jag godtar allt vad herr Thorsson sagt, ty det kan hända, att herr Thorsson råkat räkna fel, det kan hända, att han sett fel på en eller annan detalj. Jag vill genast tillägga, att även om vi voro tveksamma, huruvida vi skulle nu genast antaga eller förkasta förslaget, så var det icke därför, att jag och flera med mig icke ansågo den föreslagna typen hava så stora företräden framför den gamla fyrvåningskasernen. Även om det skulle bliva något dyrare

med tvåvåningskaserner, skulle jag för min del gärna gå in på en sådan förändring. Det lär väl ingen betvivla, att det är större trevnad för personalen att bo i tvåvåningskaserner än i fyra våningskaserner. Skall man verkligen resa upp dessa kolosser på övningsplatserna? Herr Thorsson tyckte visst, att de icke äro tillräckligt höga, utan han ville ytterligare påbygga dem, så att de skulle komma närmare himmelen. Men jag tror, att de äro tillräckligt höga sådana de nu äro.

*Ang. anslag
för uppförande
av kasern-
etablissemang
m. m.
(Forts.)*

Nu har utskottet gjort ganska avsevärda anmärkningar mot det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, men utskottet har för sin del, som jag nämnde, icke kunnat sitta och i detalj granska förslaget. Utskottet har pekat på vissa detaljer och sagt, att beträffande dem böra vissa förändringar göras, utan utskottet har bestämt sagt ifrån, att det förslag, som är framlagt, behöver överarbetas så att det i vissa fall kan bli mera tillfredsställande. Jag tvivlar icke ett ögonblick på att denna överarbetning skall kunna tillfredsställa rätt många av de personer, som nu äro tveksamma.

Vad kostnaderna beträffar, så beräknas, att enligt detta system byggnaderna skulle kunna göras 450,000 kronor billigare än de gamla fyra våningskasernerna. Jag får säga, att jag tror icke, att det blir någon egentlig besparing, ty jag tror, att det blir lika dyrt, men jag har förut nämnt, att om det blir lika dyrt eller något dyrare, så tvekar jag icke ett ögonblick att biträda detta förslag att bygga i två våningar, då därigenom personalen och underofficerarne beredas betydligt större trevnad.

Kostnaderna ha av Kungl. Maj:t beräknats till 6,500,000 kronor, och utskottet föreslår, att riksdagen skulle ställa till Kungl. Maj:ts förfogande högst denna summa för att uppföra kasernerna, och jag tror, att med en sådan begränsning lär Kungl. Maj:t betänka sig mer än en gång, innan Kungl. Maj:t överskrider beloppet. Sålunda lämna vi Kungl. Maj:t frihet att granska såväl 4-våningstypen som 2-våningstypen för att utröna, vilken typ Kungl. Maj:t enligt noggranna beräkningar och ordentlig överarbetning av förslaget anser sig böra välja, och när på detta sätt förslaget är granskat, lämnas Kungl. Maj:t frihet att uppföra kaserner enligt den typ, som finnes vara den lämpligaste. Är det så, att 2-våningstypen finnes väsentligt dyrare än 4-våningstypen, kan jag icke tänka mig annat än att Kungl. Maj:t bygger 4-våningskaserner, såsom ifrågasatts av den föregående talaren. Men jag tror i alla fall, att vi böra i det längsta hålla på 2-våningssystemet, ty det medför större trevnad och trevnad i mer än ett avseende.

Nu sade den föregående talaren, att förrådsvården skulle bli dyrare, om detta sistnämnda förslag antoges. Det är mycket möjligt, det har varken jag eller någon annan förnekat. Men enligt 1914 års beslut, så är det icke endast linjen utan också reserven, som måste ha förråd. Reserven kommer att få avsevärt stora förråd, och det är meningen, att de skulle förläggas till dessa rymliga platser. Dessutom torde det icke dröja länge, innan vi få förråd även för landstormen, vilka troligen komma att förläggas till samma platser,

Ang. anslag
för uppförande
av kasern-
etablissemang
m. m.
(Forts.)

där ju utrymmen finnas. Men den befintliga personalen kan omöjligen sköta hela detta förråd av persedlar, såsom man ifrågasätter, utan här behöves ytterligare personal, då så stora förråd hopas på detta sätt. Huru man än vänder på saken, och vilket system man än väljer, så fordras det ökad personal; om den saken kan icke vara någon tvekan, och jag tror icke heller, att herr Thorsson tvekar därom, att om förrådsmaterialet förlägges dit, det kräves ytterligare personal.

Sådana förhållandena nu äro, med den inskränkning i förslaget, som utskottet gjort, och med den befogenhet, som Kungl. Maj:t fått att sedan överarbeta förslaget och bygga enligt den typ, som anses tillfredsställande, tvekar jag icke att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Vahlquist: Herr talman, mina herrar! Som kammaren torde erinra sig, har förhållandet varit, att jag vid flera tillfällen såväl genom uttalanden i kammaren som motionsvis framhållit önskvärdheten av att man om möjligt borde stanna vid 2-våningstypen i stället för den typ, som hittills använts. Anledningen till, att man från början anslutit sig till förslaget att bygga 4-våningskaserner var naturligtvis kostnadssynpunkterna. Det var ju därför alldeles klart, att då jag nu fick veta, att det fanns möjlighet att för ungefär samma kostnader åstadkomma ett 2-våningssystem i stället för de gamla 4-våningskasernerna, jag med största tillfredsställelse skulle mottaga ett sådant förslag.

Dessutom har jag sett denna fråga från en mycket viktig synpunkt, den som avser underofficersbostadsförhållandena. Redan förra året framlade jag därför en motion, i vilken jag anhöll, att man om möjligt i stället för de stora bostadskasernerna skulle bygga 1- och 2-familjshus, varigenom större trevnad kunde beredas för underofficersfamiljerna, som under 20 å 30 år kunde komma att vistas vid regementena och bo inom kasernområdena.

Det skulle därför, då nu ett förslag framkommit, utvisande möjlighet att åstadkomma, att dessa önskemål kunna uppfyllas, vara synnerligen nedslående, om riksdagen avvisande ett sådant förslag.

Utskottet har ju visserligen här påpekat en och annan bristfällighet enligt utskottets mening. Jag har själv gått igenom ritningarna och ger utskottet rätt däri, att i ett och annat fall anmärkningar kunna göras, men utskottet är ock av den uppfattningen, att dessa anmärkningar icke äro mera omfattande, än att de kunna avhjälpas och frågan kunna ordnas enligt det förslag, som föreligger, utan att större kostnader behöva riskeras.

Jag förvånar mig verkligen över herr Thorssons ståndpunkt. Att 6,850,000 kronor anslås för att uppföra dessa byggnader har han ingenting emot, men att det bygges trevligt och i sanitärt avseende tillfredsställande för trupp och underofficerare vill han icke vara med om, utan han vill, att det gamla systemet skall bibehållas och söker på detta sätt hindra, att bättre förhållanden

vinnas, då detta är möjligt. Jag förstår icke, huru man kan resonera så. Jag beklagar, att icke kammarens ledamöter fått del av de ritningar, som framlagts för statsutskottet; man hade ju kunnat utställa dem i sammanbindningsbanan, så att kammarens ledamöter fått se dessa ritningar. De verka tilltalande redan vid en ytlig betraktelse.

*Ang. anslag
för uppförande
av kasern-
etablissemang
m. m.
(Forts.)*

När vi kunna bygga så tillfredsställande kaserner och underofficersbostäder för samma kostnad som för den äldre typen, varför skola vi icke då göra det?

Jag vädjar till kammaren att bifalla Kungl. Maj:ts förslag i den föreliggande frågan, och jag skulle vilja säga, att vi därmed bereda våra värnpliktiga och icke minst våra underofficersfamiljer den bästa glädje och trevnad, vi kunna åstadkomma.

Med herr Vahlquist förenade sig herrar vice talmannen *D. Persson* och *Liljedahl*.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Jag skall dock be att få påkalla kammarens uppmärksamhet för denna sak som ju är av så utomordentligt stor ekonomisk betydelse.

Såsom vitsordats av vice ordföranden på statsutskottets första avdelning, har det icke varit möjligt för den avdelning, som haft detta ärende i första hand till behandling, att ägna det samma tillnärmelsevis den granskning, som man brukar ägna och önskar ägna ett sådant ärende. Om jag tillägger, att statsutskottet in pleno icke haft tillfälle att ägna längre tid åt detta ärende, än att det tillsammans med 20 andra avgjorts under 2 ½ timme, så förstår litet var, att den granskning, som ärendet undergått, är alldeles otillfredsställande.

Efter min uppfattning var den kritik, som herr Thorsson ägnade detta förslag, ur rent saklig synpunkt alldeles mördande. Det enda man kan säga till förmån för 2-våningstypen framför 4-våningstypen är, att den är trevligare, men så snart man kommer in på kostnadsfrågan och frågan om anordnandet av förråden, så kan väl icke någon människa göra sig någon illusion om att dessa 2-våningskaserner med den splittring i alla avseenden, som de medföra på grund av ökade grundmurar, ökade takytor och annat, som följer med det ökade antalet byggnader och som måste ligga i öppen dag för en var, att dessa 2-våningskaserner kunna byggas lika billigt som 4-våningskasernerna. Slutligen vill jag framhålla, att frågan om 2- eller 4-våningshus blivit mycket grundligt prövad en gång förut, och riksdagen har fattat sitt beslut om 4-våningshustypen efter noggrann utredning.

Det tillsattes, innan vi började den sista stora kasernbyggnadsperioden, särskilda kommitterade. Om jag nämner namnen på dessa kommitterade, skall en var i kammaren kunna övertyga sig om att dessa personer icke voro sådana, som på förhand voro besjälade av en önskan att vara njugga mot förslaget. Dessa

Ang. anslag
för uppföran-
de av kasern-
etablissemang
m. m.
(Forts.)

kommitterade voro ledamoten av första kammaren och sedermera ordföranden på första avdelningen i statsutskottet, friherre Gripenstedt, dåvarande kaptenen, sedermera landshövdingen i Jönköping Pettersson samt kaptén Pantzarhielm, vilken var ledamot av denna kammare. Dessa tre personer gingo igenom detta ärende mycket grundligt och kommo till den enhälliga uppfattningen, att man ur ekonomiska synpunkter måste gå in för 4-våningstypen, och i överensstämmelse därmed har sedan byggts. Jag frågar: är icke den utredningen lika mycket värd som den kasernbyggnadsnämnden kommit med? Vi ha icke det ringaste sett vad den nya kasernbyggnadsnämnden går för, annat än att den började med att trakassera sina tjänstemän. Vad den i övrigt kan göra och kommer att utföra, därom ha vi ännu icke annat än förhoppningar — eller farhågor, vilken sida man i detta avseende nu ställer sig på.

Jag är sålunda för min del säker på att om detta förslag går igenom i riksdagen och vi gå in för att lämna Kungl. Maj:t fria händer, vi om några år komma, när kasernerna äro till $\frac{2}{3}$ färdiga, att få utbetala en efterbevollning, och det kommer att visa sig bli en mycket dyr historia för riksdagen, om man nu går in på detta.

Ur dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få instämma i det yrkande, som är framställt av herr Thorsson.

Herr Liljedahl: Herr talman! Jag skall endast be att till kammaren få framföra en bön från våra värnpliktiga. Vi skola be-sinna, att de skola i dessa 4-våningskaserner sex gånger om dagen gå uppför trapporna med full packning på ryggen. Med 23 trappsteg för varje trappa blir det för dem, som äro inlogerade i översta våningen 69 trappsteg för varje gång och för 6 gånger 414 trappsteg, som de skola marschera upp- och nedför med full packning. Jag ber å deras vägnar, att kammaren måtte inställa den soldatmiss-handel, som 4-våningskasernerna utgöra, och acceptera utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Beträffande den den mening som herr Liljedahl ville driva, att det vore *soldatmiss-handel*, att de unga männen skulle få gå i dessa tre trappor, så vill jag säga, att hela Stockholm i så fall är misshandlat, orimligt misshandlat. Jag tycker ändå icke, att man skall föra in ett sådant resonemang som huvudargument vid bedömandet av denna fråga. Jag måste säga den föregående talaren, att även med den nya kaserntypen får man-skapet ju springa upp och ned för trapporna många gånger. Soldat-erna skola ju först, när de komma från sin march, gå in på logemen-tet, sedan skola de tillbaka till puts- och torkrummet för att rengöra sina persedlar eller torka dem och därpå skola de tillbaka till sina logement igen, ifall de behöva vara däruppe. Behöva de skriva brev, läsa tidningar eller något sådant, kunna de få springa två trap-por upp från jordvåningen.

Jag tror, att denna historia om de för beväringarna så besvärliga trapporna icke får vara avgörande vid behandlingen av denna fråga.

*Ang. onslag
för uppförande
av kasern-
etablissemang
m. m.
(Forts.)*

Hans excellens herr statsministern Hammar skjöld: Då jag begärt ordet i denna fråga, har det varit för att lägga kammaren på hjärtat den mycket stora vikten därav, att icke igenom det beslut, kammaren här kommer att fatta, må riskeras ett ytterligare uppskov utöver det redan alltför långa dröjsmålet med kasernernas färdigbyggnad.

Jag har även ett par andra saker att säga. Det vill jag säga, att då nu här talats om farhågor för överskridande av kostnaderna, ifall man följer utskottets förslag, däremot kan erinras tveggehanda. Det ena är, att för den av Kungl. Maj:t föreslagna typen dock föreligger en kostnadsberäkning, som stannar inom den av utskottet föreslagna siffran, under det att däremot för 4-våningstypen icke mig veterligen föreligger någon kostnadsberäkning, som slutar på samma siffra, vilken även återfinnes i reservationen; det andra är att, såsom jag gärna utlovar, de i betänkandet uttalade förväntningar om att Kungl. Maj:t skall ägna en noggrann fortsatt prövning åt även den ekonomiska sidan av saken, såvitt på mig beror, icke skola komma på skam.

Herr Liljedahl: Blott ett enda ord, herr talman, till herr Thorsson. Jag erkänner till fullo de synpunkter, som herr Thorsson framdrog, men jag vill blott meddela att en min regementschef en gång, när jag bara hade 10 minuters rast med mitt kompani och lät pojkarna behålla ränseln på, då gav mig en välförtjänt uppsträckning för att jag icke låtit dem taga av ränseln under denna korta tid. Jag tänkte som så: det är väl ej så farligt, unga pojkar på 21 år kunna väl orka bära ränseln under 10 minuters rast, men regementschefen hade alldeles rätt: ju mer man sparar truppens krafter, om man kan göra det — och det kan ske med detta förslag — desto mer kan man taga utav truppens krafter, när det verkligen gäller.

Herr Thorsson: Herr talman! Till herr Liljedahls sista replik vill jag genmäla, att jag skulle ha gjort på samma sätt, som herr Liljedahls regementschef. När truppen skall ha 10 minuters rast, bör den naturligtvis taga ränselarna av, men när den kommer hem utifrån övning, tycker jag icke, att det är hela världen, om de värnpliktige få gå upp till logementet med packningarna på, även om i de gamla kasernerna finnes en trappa mera än som föreslås i nu föreliggande förslag.

Ävenså vill jag säga, att det gläder mig, att hans excellens herr statsministern utfäste, att detta förslag skall genomgå en synnerligen noggrann granskning, innan något arbete igångsättes. Då har jag den livliga övertygelsen, att hans excellens herr statsministern skall vara angelägen om, att vid kostnadsberäkning-

Ang. anslag
för uppförande
de av kasern-
etablissemang
m. m.
(Forts.)

gen samma princip skall bli tillämplad för båda typerna, och då är jag lugn och trygg för fortsättningen.

Vidare vill jag säga, att när hans excellens herr statsministern utlovar, att de nya etablissemangen skola bli uppförda för de summor, som statsutskottet här anvisat, jag fortfarande vill fästa hans excellens uppmärksamhet därpå att i kostnadsberäkningarna är utelämnat, till fullbordande av vinterstallar för de tre ifrågasatta etablissemangen 43,200 kronor och till uppförande av sommarstallar, dito 36,600 kronor = 79,800 kronor, vilka äro upptagna i ritningarna och kasernbyggnadsnämndens detaljkostnadsberäkningar men som ej synas uti den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen.

Herr Vahlquist: Herr talman! Jag vill tillägga en sak; och det är, att det vore synnerligen beklagligt, om utskottets förslag skulle avslås, då på grund därav ett ytterligare uppskov med kasernbyggandet skulle bli följden. Detta vore enligt mitt förmenande, jag upprepar det, synnerligen att beklaga. Redan nu hava vi på de platser, där några nya kaserner icke finnas utan vi måste använda våra gamla etablissemang, haft synnerligen stora svårigheter beträffande truppens förläggning, och detta i ännu högre grad, då två årsklasser samtidigt varit inkallade; och från rent sanitär synpunkt äro förhållandena sådana, att de icke kunna anses tillfredsställande för våra unga värnpliktige. Jag hoppas därför, att kammaren icke vill bidra till att än ytterligare förlänga detta tillstånd för de värnpliktige. Ja, jag anser, att vi icke skulle handla fullt ansvarsmedvetet, om vi gjorde på det viset. Jag ber därför att få uttrycka den förhoppningen att kammaren bifaller utskottets förslag.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Jag skall icke inlåta mig i någon polemik med herr Liljedahl. Men jag har också exerceerat beväring; och den sortens uppfattning, som han gav uttryck åt, hade bestämt icke de värnpliktige på den tiden. Icke är trappornas antal något att komma här och tala om, när det gäller de värnpliktige. Jag kan mycket väl förstå herr Vahlquist, som håller på trevnadssynpunkter och sådant; men jag vill understryka vad som framgår av det hela, nämligen att ingen lärer kunna bestrida, att om man stannar vid att bygga efter fyra-våningstypen, man befinner sig på säker mark. Man vet då vidden av de kostnader riksdagen påtager sig genom att medge Kungl. Maj:t rätt att börja uppförandet av dessa kaserner, medan man däremot absolut icke har några säkra utgångspunkter för vad de slutliga kostnaderna kunna komma att gå till, i fall man icke följer de förutvarande beräkningarna i detta avseende, utan beslutar på sådana lösa överväganden, som kunnat ägnas det föreliggande förslaget.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman! Jag ber att ännu en gång få betona den synpunkten: hur tro herrarna det skall ställa sig, ifall vi ännu ett år skulle uppskjuta byggandet av kasernerna? Vi hava redan alltför länge blivit tillbaka med de 7 kaserner, som återstå av dem, som skulle varit färdiga 1919: och jag förstår icke, hur det skall gå till att i händelse av ytterligare uppskov inlogera de värnpliktige under dessa år. Är det verkligen meningen, att våra värnpliktige, som skola ligga ute vintertiden, skola vara förlagda på det sättet, som de bli tvungna till, därest vi icke påbörja kasernerna? Tycka herrarna, att det kan vara mänskligt att, då de värnpliktige skola ligga i tjänstgöring så lång tid som 1914 års härordning bestämmer, de skola inlogeras på samma sätt, som de hittills varit inlogerade? Jag tror, att ju fortare vi få kasernerna, dess bättre; åtminstone är det så för de värnpliktige, som skola fullgöra sin värnplikt. Den trevnad, som vi kunna skaffa våra värnpliktige, den kunna vi skaffa dem bättre i 2-våningskaserner än i 4-våningskaserner: och den trevnaden skall jag gärna vara med om att köpa med litet dyrare kostnad än i dessa gamla kaserntyper.

Det sades, att vi icke skola taga någon hänsyn till huruvida de värnpliktige, för att komma till sina logement, skola gå upp 4 trappor med packning; och herr Thorsson nämnde, att om det vore soldatmisshandel, så vore hela Stockholm misshandlat på det sättet. Ja, det är klart, att det för herr Thorsson eller mig inte är så värst besvärligt, om vi, när vi gå hem, få stiga upp 4 trappor utan någon packning, kanske med ett par böcker eller något dylikt i handen; men helt annat är det för värnpliktiga, som fullkomligt uttröttade återvända från en marsch, att, när de komma hem till kasernen, de skola vara tvungna att med sin tunga packning gå upp för en hel rad av trappor.

För övrigt tror jag, att det är så mycket större trevnad med detta förslag om 2-våningskaserner, att jag icke kan taga på mitt ansvar, att vi utan vidare skulle avslå ett sådant förslag som det här föreligger samt underställa det Kungl. Maj:ts förnyade prövning.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag vill bara erinra om att det icke är fyra trappor, utan tre trappor, som det är fråga om. Den fjärde trappan brukar verkligen alltid fresta på, det vet jag, ty jag bor själv fyra trappor upp; men de tre trapporna går jag ännu med lätthet. Men, mina herrar, då jag var tjugu år, var jag icke rädd vare sig för tre eller fyra trappor; och jag kan icke anse, att det är någon misshandel av de värnpliktige, att de tvingas att gå dessa tre trappor, när de, i samma våning där de bo få alla de bekvämligheter som kronan kan lämna.

Sedan vill jag bara säga det, att när herrarna tala om att ärendet skall uppskjutas på ännu ett år, om vi icke antaga förslaget, det ju blir Kungl. Maj:t, som får taga på sig ansvaret för det uppskovet; ty det föreligger redan ritningar till båda typerna.

Ang. anslag
för uppförande
av kasern-
etablissemang
m. m.
(Forts.)

Således är det icke de förberedande arbetena, som hindra att bygandet genast sättes i gång, även om fyra våningstypen skulle komma till användning.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman! Jag vill bara erinra, att första kammaren antagligen nu beslutat bygga efter utskottets förslag. Jag tror därför, att det är allt skäl att bifalla det föreliggande förslaget och överlämna frågan angående typen till Kungl. Maj:t.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den av herr Thorsson avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 101, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Thorsson avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 107 ja mot 100 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Ang. avlö-
ningsförmåner
m. m. vid
marinen på
krigsfot.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot, jämte en i ämnet väckt motion; och begärdes ordet därvid av

Herr Ingvarson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarna finna, har jag väckt en motion om ändrade föreskrifter i fråga om avlöning till menige värnpliktige, och till konstituerat värnpliktigt befäl. Men då utskottet enat sig om att i punkten b) föreslå, att nu utgående ersättning till de värnpliktige skall utgå till och med innevarande års slut, oavsett den nya förordningen, har jag ingen anledning att nu göra något som helst yrkande annat än om bifall till utskottets förslag.

Jag vill emellertid begagna tillfället att säga ett par ord.

Utskottet har, såsom framgår av motiveringen, på grund av den knappa tiden icke haft möjlighet att ingå på någon verklig realbehandling av denna fråga och därför yrkat, att den nya förordningen skall gälla endast till och med utgången av år 1916, på det att nästkommande års riksdag må bli i tillfälle att taga ärendet under förnyad omprövning. Det föreligger emellertid så betydande brister och olägenheter i samband med de hittills tillämpade krigsavlöningsreglementena, olägenheter som delvis komma att fortfara, även för den händelse att detta avlöningsreglemente antages, att det icke är ur vägen att med ett par ord fästa uppmärksamheten därpå. Det skulle därom kunna finnas mycket att säga, men jag skall inskränka mig till att påpeka en sak, som flertalet av kammarens ledamöter måhända icke varit i tillfälle att taga i övervägande.

*Ang. avlö-
ningsförmåner
m. m. vid
marinen på
krigsfot.
(Forts.)*

På enskild motionärs initiativ antog föregående års sommarriksdag icke blott ett krigsavlöningsreglemente utan därjämte en särskild förordning om familjeunderstöd åt stamanställt manskap i vissa fall. Följden av detta beslut har blivit en massa motsägelser och olägenheter vid utbetalandet av arvodena dels till de värnpliktige och dels till det stamanställda manskapet, olägenheter som äro av den natur, att de med fullt fog hava framkallat ett ganska allmänt missnöje. Jag skall endast tillåta mig att påpeka ett par små exempel, som visa, hur förhållandena för närvarande gestalta sig.

Bland flottans manskap är det på det viset, att de värnpliktige, vilka konstitueras till befäl i manskapsgrad, hava samma lön som det stamanställda manskapet i motsvarande grad; men därjämte hava de i ett stort antal fall, om de äro gifta, familjetillägg, med påföljd att deras inkomst blir väsentligt större än det stamanställda manskapets. Man har nämligen tolkat riksdagens skrivelse förra sommaren nr 265 om familjeunderstöd till det stamanställda manskapet på det sättet, att sådant understöd skall få tilldelas endast menig stamanställd, men däremot icke stamanställd i högre befattning. Följden härav blir emellertid den, att medan exempelvis av stamanställda korpraler eller underofficerskorpraler kan uppbäras en lön från 50 till 60—70, i bästa fall 80, kronor pr månad, så komma de värnpliktige i samma ställning stundom upp till en lön av 100 å 130 kronor och i vissa fall härutöver. Följden härav blir självklart allmänt missnöje, som tager sig uttryck i många former, särskilt framställningar till Kungl. Maj:t vilka emellertid hittills, såvitt jag har mig bekant, icke ha lett till något resultat.

Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på en annan omständighet, som är nog så betecknande i detta hänseende. Kungl. pensionsstyrelsen, som har beslutanderätten beträffande familjeunderstöden, har tolkat förra riksdagens skrivelse i ämnet på det sättet, att det stamanställda manskapet för att utfå familjeunderstöd icke skall ha större inkomst än en värnpliktigs avlöning plus familjeunderstödet. Detta leder till mycket

Ang. avlö-
ningsförmåner
m. m. vid
marinen på
krigsfot.
(Forts.)

egendomliga konsekvenser. En korpral vid flottan exempelvis har bland andra löneförmåner även uppmuntringspengar för skötsamhet och duglighet. Han begär familjeunderstöd, men nekas, därför att hans inkomst med kanhända ett eller två öre i veckan överskrider den norm, som pensionsstyrelsen fastställt. Men så begär denne stamanställda en förseelse, han ådömes arrest och till följd härav förlorar han helt eller delvis sina uppmuntringspengar, berövas en inkomst av tio öre per dag, varav följer att hans totalinkomst med några ören per vecka understiger det jämförelsetal, som man räknar efter, och denne man, som icke kunde få familjeunderstöd, så länge han var skötsam och ordentlig, får det omedelbart, när han ansöker därom, sedan han blivit straffad och förlorat sina uppmuntringspengar. Det är en märkvärdig konsekvens av nu gällande föreskrifter och gällande reglementen på detta område. Nu tjänar det ingenting till att här göra något yrkande i detta hänseende, då tiden icke medgivit utarbetande av något ändringsförslag, och dessutom denna fråga ligger delvis vid sidan om här ifrågasvarande förordning. Jag har dock velat säga, vad jag nu anfört, i förhoppning att Kungl. Maj:t själv i den mån sådant möjligen kan ske, skall söka verkställa sådana omändringar, att de värsta olägenheterna avhjälpas och en liten smula bättre reda i förhållandena åvägbringas.

Jag har således under föreliggande omständigheter intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Vid härfpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till alkoholistvården blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av bestämmelserna för statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara.

I en till riksdagen den 16 april 1915 avlåten proposition, nr 192, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att vid statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara finge i fråga om premiers erläggande och försäkringens omfattning tillämpas förändrade bestämmelser av i huvudsak det innehåll, som funnes i berörda statsrådsprotokoll angivet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte medgiva, att vid statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara finge i fråga om premiers erläggande och försäkringens omfattning tillämpas förändrade bestämmelser av i huvudsak det innehåll, som funnes i statsrådsprotokollet över finansärenden den 16 april 1915 angivet, dock att krigsförsäkringskommissionen icke skulle äga rätt att vid försäkring av fartyg överskrida den till 1,000,000 kronor förhöjda maximisumman för dylik försäkring eller vid meddelande av varuförsäkring tillämpa annan ordning än hittills vid betalning av försäkringspremie.

Ang. sjöförsäkring mot krigsfara.
(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman, mina herrar! Detta utlåtande är, såsom herrarna se, reservationsfritt. I det samlade utskottet förekom det icke heller någon debatt, då ärendet där slutbehandlades, detta, förmodar jag, av den anledningen, att ärendena vid ifrågavarande tillfälle voro synnerligen många och brådskan mycket stor. I utskottsavdelningen däremot voro meningarna under förbehandlingen mycket delade, och där rådde stor ovisshet om det lämpligaste förfarings sättet.

I fråga om kaskoförsäkring har emellertid statsutskottet väsentligen tillmötesgått Kungl. Maj:ts proposition. Maximisumman för försäkring av fartyg mot krigsfara har höjts till 1,000,000 kronor. Däremot har statsutskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om reversering av viss del, $\frac{3}{5}$ av varuförsäkringspremien.

Det är, anser jag, mycket sannolikt, att ett bifall till propositionen icke skulle bereda konsumenterna någon lättnad i deras betryck. Men däremot tyckes det mig uppenbart, att Kungl. Maj:ts förslag kunde verka uppmuntrande på skeppsfarten, på samma gång som det i tekniskt hänseende är överlägset nu gällande bestämmelser. Jag tillåter mig därför att, fastän jag icke har reserverat mig, framställa ett yrkande, som i viss mån avviker från statsutskottets förslag och som mera ansluter sig till ett förslag, som åtminstone vid en viss tidpunkt hade majoritet på avdelningen och vartill jag där anslöt mig.

Om vi se ett ögonblick på utskottets yttrande, så finna vi, att i andra stycket uttalar utskottet som sin mening, att det är skäl att avslå propositionen på grund av de särskilt vanskliga förhållanden, som nu råda för skeppsfarten, de stora risker, som äro förknippade med sjötransporterna. Men att som skäl mot det kungl. förslagets genomförande andraga, att förhållandena nu äro särskilt osäkra, synes mig icke vara riktigt. Tvärtom, så osäkra som förhållandena nu äro, är det omöjligare än någonsin förut att säga vad den lämpliga premien bör vara. Man kan ju icke nu säga något med visshet om, hur en viss sjömakts kommer att behandla de varor, som den till miljoners värde tills vidare beslagtagit. Av dessa beslag kunna uppstå

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Förta.)

enorma förluster för statsförsäkringskommissionen, men det kan också hända, att förlusterna bli obetydliga. Därför, just när förhållandena äro så osäkra som de nu äro, synes det vara riktigtast att tillämpa det av Kungl. Maj:t föreslagna nya systemet med varuförsäkring. Med det nuvarande systemet av fixa kontanta premier är det icke möjligt annat än att kommissionen antingen taxerar riskerna för högt och sålunda genom för höga premier betungar försäkringstagarna mer än rimligt är, eller också taxerar riskerna för lågt och därmed åsamkar staten förlust. Att kommissionen skulle lyckas träffa just den riktiga uppskattningen av risken är så gott som otänkbart. Om däremot endast $\frac{2}{5}$ av premien tagas kontant och $\frac{3}{5}$ av densamma reverseras för täckande av en eventuell förlust, så blir det uppenbarligen lättare för kommissionen att sätta en premie, som å ena sidan skyddar staten för förlust och å andra sidan icke betungar försäkringstagarna mer än nödvändigt. Den reverserade delen av premien utkräves ju icke, förrän riskens verkliga storlek har blivit känd. Det nya systemet, som Kungl. Maj:t har föreslagit i detta avseende, är därför, synes det mig, fördelaktigt icke blott för försäkringstagarna utan även för staten, och det är just den ökade osäkerheten, som gör det önskvärt att detsamma genomföres så fort som möjligt.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka, att i motivationen till utskottets utlåtande det andra stycket, som börjar med orden »Vidkommande den föreslagna lättnaden» och även det därpå följande stycket »Mot försäkringsverksamhetens utsträckande» till och med orden »intet att erinra» måtte utgå och ersättas med följande ord: »Mot vad Kungl. Maj:t i övrigt föreslagit har utskottet intet att erinra».

Vad själva utskottets yrkande eller kläm beträffar, ansluter jag mig till densamma ifrån början och hela vägen framåt, ända till dess vi på den tredje raden nedifrån möta ordet »eller». Där föreslår jag, att orden »eller vid meddelande av varuförsäkring tillämpa annan ordning än hittills vid betalning av försäkringspremie» måtte utgå och ersättas med dessa ord: »samt att det må ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma den tid, under vilken de förändrade bestämmelserna rörande betalningen av försäkringspremie vid varuförsäkring må tillämpas».

Detta mitt yrkande, som ju överlämnar åt Kungl. Maj:t att bestämma tiden, när dessa ändrade bestämmelser beträffande varuförsäkringen skola tillämpas, innebär följaktligen ett bifall till allt det väsentliga i den kungl. propositionen.

Vid ett par tillfällen under de senare dagarna har kammaren varit nog vänlig att lyssna till min milt bevekande röst och följa mig, då jag av omsorg för statens väl måst göra ett yrkande, som gått emot ett mer eller mindre enhälligt utskott. Denna välvilja inger mig den förhoppningen, att kammaren skall öka sin godhet och även nu biträda mitt förslag, som i själva verket lär vara ganska täckeligt för flera andra medlem-

mar av det vördade statsutskottet. Jag vågar försäkra, att det icke är farligt att gå den väg, som jag föreslagit, och i Kungl. Maj:ts sällskap kunna vi nog så tillvida känna oss ganska trygga. Jag har också gjort mig förvissad om, att samma yrkande, som jag här tillåtit mig göra, kommer att bli framställt i första kammaren, och det har sagts mig, att det skulle kunna ha utsikter att gå igenom där.

Ang. sjöförsäkring mot krigsfara.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Hägelåkra och *Jansson* i Kalmar.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Vennersten*: Herr talman, mina herrar! Jag är den föregående ärade talaren mycket tacksam för att han fäst kammarens uppmärksamhet på den omständighet, som nu är berörd. Det är ju så, att krigsförsäkringskommissionen har nödgats arbeta med jämförelsevis höga premier för varuförsäkring på grund av de synnerligen svåra förhållanden, under vilka sjöfarten för närvarande pågår. I sina strävanden att lindra dessa premier något har man stött på de svårigheter, som den förste ärade talaren nu har skildrat. Man har då trots sig kunna komma ur dessa svårigheter genom att skaffa sig en marginal, inom vilken man kunde få röra sig något friare än vad som bleve möjligt, därest man fortfarande skulle behålla systemet med fixa premier. Detta är ju för övrigt intet annat än vad som redan tillämpats i fråga om fartygsförsäkring. Där är det ju som bekant så, att man behöver betala endast $\frac{1}{2}$ kontant och kan få reversera återstående $\frac{3}{4}$ av premien. Nu har genomförandet av en liknande anordning i fråga om varuförsäkringen mött vissa tekniska svårigheter, men dem anser jag mig kunna säga vara borta. Man kan nu utan fara för några som helst särskilda svårigheter övergå till ett system med inbetalning till en del och reversering av återstoden. Detta innebär, såsom också redan är framhållet, alldeles givet en fördel för sjöfarten, och för våra stora exportnäringar är det i närvarande stund synnerligen betydelsefullt att erhålla den lättnad, som man kan lämna dem utan att statens intressen därpå bli lidande, och för vår import av viktiga förnödenheter är det icke mindre viktigt att man bereder en sådan lättnad.

Jag upprepar det, jag är synnerligen tacksam mot den föregående ärade talaren, som nu framhållit att han — och efter vad vi hört på instämmandena även hans kamrater på avdelningen ifrån denna kammare — icke ha något emot att tillmötesgå Kungl. Maj:ts framställning i den modifierade form, som här är föreslagen, och jag vågar också uttala den förhoppningen, att kammaren, med hänsyn till det viktiga ändamål, som skulle kunna vinnas, bifaller det av herr *Nilsson* gjorda yrkandet.

Herr *Ekman*: Herr talman, mina herrar! Det torde icke behöva förvåna någon, om jag säger, att under den sista

Aug. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)

tidens mycket forcerade arbete en detaljgranskning, så pass omfattande som eljest inom statsutskottet brukar ägnas frågorna, icke under alla omständigheter varit för statsutskottets samtliga ledamöter möjligt. Så är exempelvis fallet med den nu föreliggande frågan. Vi ha ju nyss hört, huruledes en ledamot på den avdelning, som haft att behandla denna fråga, ansett sig böra framställa ett yrkande om ändring i det förslag, som ursprungligen utgick från avdelningen och sedermera accepterades av statsutskottet enhälligt. Jag har, herr talman, begärt ordet endast för att säga, att jag på grund av vad som efter statsutskottets behandling av denna fråga förekommit icke finner anledning att framställa något yrkande om bifall till statsutskottets hemställan, utan instämmer i det av herr Nilsson i Kabbarp framställda yrkandet.

Med herr Ekman förenade sig herrar *Rudén* i Malmö och *Aundersson* i Skivarp.

Herr Thore: Herr talman! Det har från flera håll anförts en del skäl, varför man beträffande varuförsäkring bör frångå utskottets förslag och återgå till Kungl. Maj:ts. Jag tror dock, att det kan framföras mera övertygande skäl för att man bör bibehålla förslaget sådant det av statsutskottet formulerats. Det är en viss skillnad på varuförsäkring och fartygsförsäkring. När det gäller garantier av premier för fartygsförsäkring, har man här något bestämt att hålla sig till, så att man kan få dessa premier inkasserade, om det blir behöfligt, men så är knappast fallet i fråga om varor. Det är antagligt, att ändringen i statsutskottets förslag kommer att förorsaka mycket stora praktiska svårigheter, vilket jag hört från olika håll. Om man tycker att varupremierna äro för höga, så finnes det ju möjlighet att i lämplig mån sänka dem genom att noga följa de risker, som i varje fall föreligga.

Nu är det dessutom en omständighet, som också bör nämnas, och som icke borde varit statsutskottsledamöterna obekant, och det är, att vissa enskilda försäkringsgivare bestämt motsatt sig den kungl. propositionen och i stället varit för statsutskottets förslag. Det är nämligen så, att dessa enskilda försäkringsgivare ha tagit icke så litet av krigsriskens och därmed avlyftat denna från krigsförsäkringskommissionen. Genom den ändring, som nu blivit föreslagen i statsutskottets förslag, blir detta emellertid icke möjligt för dessa enskilda försäkringsgivare, utan staten måste i stället taga så gott som hela risken, men icke kan det vara fördelaktigt att staten ikläder sig större förbindelser än vad som är absolut nödvändigt.

Min mening var att yrka på en ändring i statsutskottets förslag, dock icke i det avseende, som herr Nilsson i Kabbarp gjorde, utan i den andra punkten, den som rör fartygsförsäkring. Jag skall emellertid avstå därifrån, och ber istället att

få hemställa om bifall till statsutskottets förslag, sådant det här föreligger.

*Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)*

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Vennertsen: Det är nog alldeles riktigt och kan icke bestridas, att om kammaren bifaller det av herr Nilsson i Kabbarp gjorda yrkandet och första kammaren biträder detta beslut, så kommer detta att påverka de enskilda försäkringsbolagens verksamhet i fråga om varuförsäkring. Jag har först sedan den kungl. propositionen redan kommit till utskottet fått reda på, att en protest framkommit från de enskilda försäkringsbolagen mot den kungl. propositionen i denna del. Men det är dock icke så, som man på sina håll synes föreställa sig, att den enskilda försäkringsverksamheten på detta område därmed skulle upphöra. Ty för det första får krigsförsäkringskommissionen icke taga varuförsäkring på en köl mera än till ett visst bestämt maximibelopp; därutöver står det de enskilda bolagen fritt att konkurrera, och det är icke obetydliga risker, som på den vägen måste täckas, och vidare är det så, att krigsförsäkringskommissionen måste återförsäkra en väsentlig del av de risker, som den täcker i fråga om varor, och denna återförsäkring kommer de enskilda bolagen till godo.

Härjämte vill jag påpeka en omständighet, som i detta sammanhang också torde vara något vägledande. I Norge har man redan för längesedan ordnat på sådant sätt, att de enskilda bolagen icke få försäkra annat än för sådana belopp, som statens krigsförsäkringskommission där icke kan eller vill taga, därest bolagen vilja samarbeta med statskommissionen i fråga om reassurans.

Nu förefaller det mig, som om det, i sådana tider som de närvarande, vore mindre underligt, om staten här krävde något större handlingsfrihet för egen del och något ökad begränsning för de enskilda intressena. Det visar sig ju att under de mest kritiska tiderna är det icke alltid säkert att man kan få den enskilda verksamheten att bära de svåra och fullständigt oberäkneliga risker, som uppkomma, därpå ha vi ju redan i fråga om kommissionens verksamhet haft tydliga bevis. Och det förefaller mig, som om vi, med hänsyn till de viktiga intressen för vår import och vår export, som stå på spel, nödgades sörja för att försäkringsrörelsen, oavsett vad som kan inträffa, må bedrivas så, att vi kunna trygga vår tillförsel av förnödenheter och vår utförsel av de varor, vi behöva sälja. Det kan inträffa förhållanden, som för den enskilda försäkringsverksamheten — jag riktar härmed icke något som helst klander mot densamma — skulle innebära en omöjlighet att fullfölja verksamheten på detta område, åtminstone i den utsträckning, som är nödvändig.

På dessa grunder vågar jag tro att de anmärkningar, den siste ärade talaren framfört, icke skola tillmätas sådan vikt,

*Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.* att icke kammaren och riksdagen skola kunna antaga förslaget i den form, herr Nilsson i Kabbarp framställt det.

(Forts.)

Herr Thore: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av herr finansministerns sista anförande. 20 % av försäkringssumman går till de enskilda bolagen, vilket uppdelas på nio bolag, så att det blir icke så synnerligen mycket på varje. Det är ju visserligen fastställt ett visst maximum av 750,000 kronor för varje försäkring, men det förefaller, som om krigsförsäkringskommissionen äger rättighet att gå vitt över detta belopp. Man måste naturligtvis beakta de synpunkter, som framhållits av herr finansministern, nämligen att det är nödvändigt för staten att ha en sådan kontroll på försäkringsverksamheten, att den fungerar under alla förhållanden, även de svåraste, men jag tror i alla fall att man lättare anpassar sig efter affärlivets krav, om icke staten ensam får monopol utan även de enskilda försäkringsgivarna få ha ett icke allt för obetydligt intresse med i denna art av försäkring.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Nilsson i Kabbarp under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 5.

*Om ändring
i avlönings-
reglementet för
tjänstemän vid
tullverkets
lokalförvalt-
ning m. m.*

Statsutskottets utlåtande, nr 106. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av § 15 i kungl. kungörelsen den 18 juni 1910 angående avlöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning, föredrogs nu; och yttrade därvid

Herr Bengtsson i Göteborg: Herr talman! På grund av den snäva tolkning, som kungl. generaltullstyrelsen i vanliga fall ger åt dylika bestämmelser, ber jag vördsamt att få en förklaring rörande denna tolkning.

Frågan gäller att bevilja dagavlöning för extra ordinarie tjänstemän, dels vid olycksfall och dels vid sjukdom. I förra fallet har statsutskottet gått med på att den extra ordinarie personalen får åtnjuta full dagavlöning under tre månader, i andra fallet har statsutskottet föreslagit att de skola få uppbära $\frac{2}{3}$ av dagavlöningen, men under villkor att denna förmån må tillkomma allenast sådan extra ordinarie tjänsteman, vilkens tjänstgöring varit av mera stadigvarande beskaffenhet.

Nu anhåller jag vördsamt hos statsutskottets ledamöter och, då jag ser att även lönerogleringskommittén har yttrat sig om detta spörsmål, också hos dess ledamöter, om en tolkning i detta fall. Jag ber således att få fråga statsutskottet: anser utskottet

en extra ordinarie tjänsteman, som t. ex. är placerad på någon av våra norrlandsplatser och får en tjänstgöring av 5—6 månader per år, anser statsutskottet, att denna extra ordinarie tjänsteman kan betraktas ha stadigvarande sysselsättning?

Vidare ber jag att få fråga: anser statsutskottet, att en extra ordinarie tjänsteman, som inkallas i mån av behov 2—3 dagar i veckan, under t. ex. 6 à 8 månader per år har stadigvarande sysselsättning och bör komma i åtnjutande av denna dagavlöning?

Jag anhåller vördsamt om en tolkning i avseende å dessa frågor.

Om ändring i avlöningsreglementet för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning m. m.
(Forts.)

Herr Nilsson i Kabbarp: Jag kunde måhända ha en viss förpliktelse att svara herr Bengtsson. Men dess värre uppstod det ett sådant sorl omkring mig, att det inte var mig möjligt att klart uppfatta, vad han sade. Jag tyckte mig dock förstå så mycket, att han av någon ledamot i utskottet eller i lönerogleringskommittén önskade få en tolkning av någon del av den föreslagna bestämmelsen. Mina välvilliga och stojande rådgivare runt omkring mig bemöda sig emellertid att befria mig från uppdraget. Den ene säger, att herr Bengtsson begär en lagtolkning och att något sådant bör varken riksdagen eller någon dess ledamot ge sig in på. En annan viskar, att talaren gjort sig skyldig till missbruk av interpellationsrätten. Och en tredje erinrar, att alla interpellationer böra bordläggas. Jag tror verkligen jag följer denna erinran och bordlägger herr Bengtssons interpellation.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättandet av en rikskommission för den ekonomiska krigsberedskapen jämte en i ämnet väckt motion;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av kostnader, som avses i 63 § regeringsformen;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader, m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anvisande av anslag till räntor å statsskulden;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden; och

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 197 gjorda framställning angående överförande till statsverkets värnskattefond av viss del av krigskonjunkturskatten ävensom en i ämnet väckt motion.

Utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 7.

Vidare föredrogs statsutskottets memorial, nr 115, med förslag angående arvoden till de vid innevarande riksdag hos kamrarna, de ständiga och tillfälliga utskotten samt riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktmästare, vilka inkallats till militärtjänstgöring. Därvid yttrade

Herr Zetterstrand: Herr talman! Föreliggande framställning grundar sig på en utredning, som verkställdes av kanslideputerade. Härvid har emellertid ett förbiseende skett, så till vida att ett par vaktmästare haft att beräkna in- och utryckningsdagar, vilket skulle medföra en ändring i förslaget. Det har därför varit meningen att siffran 45 skulle ändras till 50. Det var också meningen, att samma yrkande skulle framställas i första kammaren, men man har där förbisett att göra det.

För att nu komma till en rätt siffra i sammanjämningshänseende tillåter jag mig hemställa, att siffran 45 ändras till 55, och vill jag för övrigt hemställa om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet biföll kammaren utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits av herr Zetterstrand.

§ 8.

*Om ändring
förordningen
ang. stats-
monopol å
tobakstillverk-
ningen i riket.* Efter nu skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 18 § i förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, yttrade

Herr Röing: Herr talman, mina herrar! Som kammarens ledamöter torde ha funnit, har jag bifogat det föreliggande utskottsbetänkandet en blank reservation. Jag har icke anhållit inom utskottet om tid för att avgiva en motivering till reservationen, då jag icke velat förorsaka ett uppskov av detta ärendes behandling här i kammaren, och det är därför jag nu, herr talman, tillåter mig med några ord motivera min ståndpunkt i frågan.

De av kammarens ledamöter, som ha följt mitt arbete i fråga om tobaksmonopolet, erinra sig nog, att jag med den styrka, varav jag var mäktig, framböll såväl vid debatten i följ. när statsmono-

polet antogs, som ock när denna fråga behandlades här i kammaren för någon tid sedan i följd av en motion av herr Lithander, att då statsmonopol en gång var infört alla borde söka ena sig om att detta monopol lyckades och att monopolet blev så givande för staten som möjligt, samt att en av de vägar man borde gå absolut vore den att borttaga grosshandeln med tobaksvaror. Det har glatt mig att nu äntligen efter flera månader finna, att monopolbolagets styrelse kommit till samma uppfattning, och jag beklagar endast, att det icke varit möjligt för monopolbolagets styrelse att omedelbart vidtaga denna nyttiga förändring till följd av ett uttalande i motiveringen till riksdagens skrivelse i frågan förra året. Jag hoppas endast, att monopolbolagets skrivelse till Kungl. Maj:t kommer att föranleda, att statsmakterna snarast möjligt vidtaga denna förändring.

Det är således naturligtvis icke för denna sak, som jag reserverat mig, utan jag har reserverat mig, därför att jag intager till själva frågan om den förhöjda skatten en principiellt annan ståndpunkt, än Kungl. Maj:t föreslagit i den kungl. propositionen och bevillningsutskottets majoritet har tillstyrkt. Som herrarna torde erinra, sig antogs vid 1914 års senare riksdag en provisorisk tullförhöjning å vissa tobaksvaror. Det var meningen då, att denna tullförhöjning skulle försvinna vid 1915 års riksdag, och man försökte att övertyga kammaren om att man säkrast skulle tillvarata konsumenternas intressen genom att tobaksvarorna icke fördyrades, och detta gjorde man just om man ginge monopolvägen och icke fabrikatsskattevägen. Den provisoriska tullförhöjningen beslöts. Nu stå vi redan, trots att vi ha tobaksmonopol, inför den verkligheten, att meningen är att icke göra denna tullförhöjning provisorisk, utan att bibehålla densamma, vilket kommer att förorsaka — något som jag vid 1914 års senare riksdag förutsade — att dessa tobaksvaror komma att fördyras. Jag vill icke alls klandra ett sådant beslut under nuvarande förhållanden, då i följd av världskriget staten är i behov av ökade inkomster. Det förhåller sig naturligtvis, mina herrar, så, att det i första rummet är beroende på den tullsats, som är åsatt vissa tobaksvaror, hurvida den vinst kan uppstå, som 1914 års regering beräknade och som regeringen nu efter de nya tullsatsernas ikraftträdande har beräknat, att denna tull skulle kunna giva. Priserna äro icke beroende på den skatt, staten uttager av monopolbolaget, utan den prispolitik, som monopolbolaget kan driva, är som sagt i första rummet beroende på den tullsats, som är åsatt dessa varor. Genom denna tullförhöjning kan salunda monopolbolaget erhålla en betydligt ökad inkomst och därmed staten såsom största aktieägare i monopolbolaget erhålla största delen av denna vinst. Meningen vid 1914 års riksdag var ju den, och det är också lagstadgat, att först och främst skulle preferensaktieägarna erhålla 6 % utdelning å sina aktier, innan staten erhöi någon som helst utdelning å sina stamaktier; sedan skulle staten ävenledes erhålla 6 % utdelning å sina stamaktier, och av den vinst, som sedermera skulle uppstå,

*Om ändring
i förordningen
ang. stats-
monopol å
tobakstillverk-
ningen i riket.*
(Forts.)

Om ändring i förordningen ang. statsmonopol å tobakstillverkningen i riket. skulle fördelningen ske så, att preferensaktieägarna skulle erhålla $\frac{1}{8}$ procent och staten $\frac{7}{8}$ procent. Man uttalade således den åsikten, att varje ökning av vinsten icke allenast skulle komma staten till godo, utan den skulle, i händelse utdelningen överstege 6 % till preferensaktieägarna och likaledes 6 % till stamaktieägarna, med $\frac{7}{8}$ komma till staten och med $\frac{1}{8}$ till preferensaktieägarna, och därmed ville man naturligtvis animera den kapitalplacering allmänheten att placera sina pengar i tobaksmonopolbolaget. Detta lyckades emellertid icke i avsevärd grad, då staten själv som bekant med hjälp av statskontoret fick övertaga åtminstone tills vidare största delen av de belopp, som man antog att redan på hösten 1914 enskilda män skulle teckna. Nu kommer emellertid staten enligt Kungl. Maj:ts förslag — detta naturligtvis i full överensstämmelse med vad staten har grundlagsenlig rätt till — och säger: nej, denna ökade vinst, som uppstår genom det ökade tullskyddet, den ta vi och leda icke in den i monopolbolaget, utan den ta vi i stället direkt till staten genom att öka skattesatsen. Preferensaktieägarna gå således förlustiga sin enligt mitt förmenande berättigade del av den vinst, som monopolbolaget erhåller genom den förhöjda tullen.

Jag kan inte, med den uppfattning som jag hyser anse, att detta är fullständigt *fair play* mot dessa enskilda aktieägare, och det är därför, herr talman, jag inom bevillningsutskottet yrkat avslag å Kungl. Maj:ts proposition, vilket yrkande jag dock nu icke skall tillåta mig att framställa, utan har jag endast velat till protokollet ha antecknad min uppfattning i frågan.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman! Man torde icke behöva särskilt bemöta det anförande herr Röing nu höll, och jag tror, att kammaren, liksom hela den sak det här gäller, skulle vara bäst betjänt av att man icke i fortsättningen gång på gång söker i debatten riva upp vad som i fjol här förekom eller tala om den snö, som föll i fjol. Vad därför frågan om fabrikkatt eller monopol beträffar, som herr Röing nu förde in i debatten, skall jag icke ingå på bemötande av vad han därvidlag sade. Emellertid framförde herr Röing i slutet av sitt anförande några synpunkter, som jag för min del däremot måste inlägga en gensaga emot. Först och främst vill jag då säga, att beslutet i fjol om tobakens monopolisering fattades, liksom tullsatser och allt sådant bestämdes, under förutsättning, att de beräkningar, som voro gjorda och som utgingo ifrån att monopolet skulle träda i kraft den 1 november 1914, höllo streck. Dessa förutsättningar brusto emellertid på grund av kriget, och för den skull vidtog man då en åtgärd, som man på förhand icke ämnat, nämligen en tullförhöjning, som ökade priset på olika slags tobaksvaror med i vissa fall upp till 33—35 %. Alltså, förutsättningen för att statsverket skulle erhålla en tobaksskatt av 6 miljoner kronor 1916, var de priser, som ägde bestånd före tullförhöjningen. När nu tullförhöjningen kommit till och konsumenterna beskattas ytterligare till

33 % på sina tobaksvaror, då står man ju faktiskt inför det förhållandet, att om man skall stå fast vid de beräkningar, på vilka monopolet grundades, skall man antingen låta priserna gå tillbaka, när tullsänkningen den 1 juni träder i kraft, men när man ur flera synpunkter icke ansett detta lämpligt, har man hållit för riktigast att öka skattesatserna och försöka få in till statsverket den summa, varmed konsumenterna blivit beskattade genom tullförhöjningen.

*Om ändring
i förordningen
ang. stats-
monopol &
tobakstillverk-
ningen i riket.
(Forts.)*

Jag vill ytterligare betona en annan sak. Herr Röing påstod, att detta vore att träda preferensaktieägarnas rätt för när. Jag vill för min del bestämt påstå, att så icke är fallet. Preferensaktieägarna ha aldrig kunnat vid tecknandet av dessa aktier utgå ifrån att denna lilla vinst, denna lilla del av varje procent utöver de 6 % över huvud taget skulle betyda så mycket. Däremot får jag säga, att det betyder avsevärt mycket, ifall statsverket, som herr Röing ansåg vara det lämpligaste, skulle få nöja sig med endast en utdelning på sina stamaktier, ty skillnaden i vad man får i utdelning och vad som erhålles i skatt är ju av tvenne slag. Skillnaden framträder härvidlag i två avseenden. Vad skatten beträffar, skall ju den betalas den 15 varje månad och hela beloppet skall redovisas till statsverket omedelbart, månad efter månad, under det att aktieutdelningen för år 1916 icke kan komma statsverket till godo förrän allra tidigast i maj månad 1917. För det andra, om man nu skulle erhålla denna statsinkomst i form av aktieutdelning, blir hela denna vinst av bortåt 4 miljoner kronor, som man nu skall taga ut i ökad skatt, beskattningsbar, innan statsverket erhåller den; man skulle alltså dela upp denna vinst på de platser, där man har fabriksföretag, och en del av den beräknade skatteökningen skulle gå bort i skatteavbrännningar till ett belopp av 3 à 400,000.

Det är dessa förhållanden, som jag för min del såsom medlem av den kommitté, som gjort upp dessa förslag, ansett så viktiga, att jag håller före, att det ur alla synpunkter vore riktigast och naturligtast, att staten redan nu beslöte denna ökning i skattesatserna ifrån och med den 1 januari 1916, och det är endast på en enda punkt, som man på grund av rådande oerhörda ökning i priset på råvaran, nämligen vad cigarrerna beträffar, gått ifrån det ursprungliga förslaget.

Jag har med det sagda endast velat inlägga en gensaga mot den åskådning beträffande dessa två punkter, som herr Röing gjort sig till talesman för.

Herr Röing: Herr talman! I ett avseende delar jag den uppfattning, som i allmänhet hyses av socialdemokraterna i fråga om statsmonopol, att om man skall införa dylikt monopol, bör man införa rena statsmonopolen och icke en sådan kombination av statsmonopol och fabriksbeskattning, som beslöts vid 1914 års senare riksdag, varigenom denna dualism, dessa intressesatser och dessa slitningar, som redan visat sig inom monopolbolagets sty-

Om ändring
i förordningen
ang. stats-
monopol å
tobakstillverk-
ningen i riket.

(Forts.)

relse, ha uppstått. Jag kan omöjligt se frågan ur samma synpunkt, som den siste ärade talaren. Om man, mina herrar, tog och tänkte sig möjligheten av att staten skulle gå in i ett enskilt aktiebolag som minoritetsaktieägare — i motsats till vad som är förhållandet nu inom monopolbolaget, där den gått in såsom majoritetsaktieägare — och de enskilda aktieägarna använde sin maktställning på samma sätt som staten nu gör, i det att, ehuru staten garanterats först en viss vinst, en viss procent, och sedan de enskilda aktieägarna skulle ha vissa andra procent och staten sedan ytterligare skulle ha en viss del av den ökade vinsten, dessa enskilda aktieägare i full överensstämmelse med gällande aktiebolagsstiftning, genom bildande av dotterbolag eller på annat sätt, berövade staten denna ökade inkomst utöver den garanterade procenten, ja, jag undrar då, vad herr Nilsson i Kristianstad och andra skulle säga. Anser man, att den enskilde aktieägaren i så fall icke handlade fair play gent emot staten, ja, då bör man anse, att staten icke heller härvidlag bör handla annorlunda mot de enskilda aktieägarna. Jag har som sagt var intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Härpå föredrogos vart för sig bevillningsutskottets betänkanden: nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utförsel av socker under viss tid utan erläggande av sockerskatt.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 10.

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.

Vidare förelåg till avgörande bevillningsutskottets betänkande: nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom proposition, nr 196, av den 30 april 1915, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om krigskonjunkturskatt.

Till utskottet hade jämväl överlämnats tre i anledning av förevarande proposition inom andra kammaren väckta motioner, nämligen:

nr 245, av herrar *Palmstierna* och *Sandler*;
nr 251, av herr *Sjöberg*; och
nr 253, av herr *Gustafsson* i Brånsta.

Utskottet hemställde

1:o) att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag till förordning om krigskonjunkturskatt icke kunnat i alla avseenden oförändrat bifallas, måtte antaga vid punkten fogat förslag till förordning om krigskonjunkturskatt;

2:o) att ovanberörda motioner

a) av herrar *Palmstierna* och *Sandler*, såvitt motionen avsåge förslaget till förordning om krigskonjunkturskatt,

b) av herr *Sjöberg*, samt

c) av herr *Gustafsson* i Brånsta,

måtte anses vara besvarade genom vad utskottet under 1:o) hemställt.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *K. G. Karlsson*, *Bergström*, *Bäckström*, *Palmstierna*, *Sandler*, *Rune*, *Källman*, *Roman*, *Nilsson* i Kristianstad och *Jönsson* i Revinge, vilka yrkat, att 8 §, som enligt utskottets och Kungl. Maj:ts härutinnan sammanfallande förslag skulle lyda sålunda:

8 §.

Krigskonjunkturskatt utgår med tolv procent av merinkomstens taxerade belopp,
måtte erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

Krigskonjunkturskatt utgår med följande procent av merinkomstens taxerade belopp:

Inkomstgrupp kr.	Skatteprocent	Inkomstgrupp kr.	Skatteprocent
1,000— 4,900	12	100,000—119,900	15 ¹ / ₄
5,000— 9,900	12 ¹ / ₄	120,000—139,900	15 ¹ / ₂
10,000—14,900	12 ¹ / ₂	140,000—159,900	15 ³ / ₄
15,000—19,900	12 ³ / ₄	160,000—179,900	16
20,000—24,900	13	180,000—199,900	16 ¹ / ₄
25,000—29,900	13 ¹ / ₄	200,000—219,900	16 ¹ / ₂
30,000—34,900	13 ¹ / ₂	220,000—239,900	16 ³ / ₄
35,000—39,900	13 ³ / ₄	240,000—259,900	17
40,000—44,900	14	260,000—279,900	17 ¹ / ₄
45,000—49,900	14 ¹ / ₄	280,000—299,900	17 ¹ / ₂
50,000—59,900	14 ¹ / ₂	300,000—319,900	17 ³ / ₄
60,000—79,900	14 ³ / ₄	320,000 och däröver	18
80,000—99,900	15		

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.
(Forts.)

samt av herrar *Bäckström, Palmstierna, Sandler, Källman* och *Nilsson* i Kristianstad i avseende å stadgandet i 3 § b), däri enligt utskottets jämväl i denna del med Kungl. Maj:ts proposition sammanfallande förslag föreskrefs, att krigskonjunkturskatt skulle utgå under villkor att den skattskyldige under året för inkomst- och förmögenhets-skatt taxerats till belopp, som, efter avdrag av däri ingående förmögenhetsdel, uppginge till minst 15,000 kronor, men i vilket stadgande reservanterna i överensstämmelse med vad som påyrkats i förutnämnda av herrar *Palmstierna* och *Sandler* samt av herr *Sjöberg* väckta motioner föreslagit den förändring, att siffran 15,000 utbyttes mot 10,000.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att det av utskottet framlagda författningsförslaget skulle föredragas paragrafvis, att paragraferna ej skulle uppläsas, såvida detta icke påyrkades, samt att vid 1 § diskussionen finge röra sig om förslaget i dess helhet.

Det i punkten 1:o innefattade författningsförslaget.

1 § föredrogs. Därvid yttrade.

Herr *Jönsson* i *Revinge*: Herr talman! Såsom av betänkandet framgår, har bevillningsutskottet vid behandlingen av denna fråga delat sig i två lika starka grupper, av vilka den ena, med lottens tillhjälp, dikterat betänkandet. Tio reservanter, bland dem undertecknad, ha ansett, att man jämväl i fråga om denna krigskonjunkturskatt borde tillämpa en progressiv skala, d. v. s. att man borde följa den skatteprincip, som länge varit den normala i fråga om direkta skatter. Häremot har man gjort den invändningen, att det icke vore nettointkomsten, som beskattades, och att det skulle kunna inträffa, att en person, som gjort t. ex. en mycket stor spekulationsvinst och på den grund beskattades härför, hade gjort förlust på sin vanliga verksamhet, och då skulle han icke ha någon rätt att erhålla avdrag för denna förlust. Sådant kan naturligtvis inträffa. I utskottet berättades om en fondmäklare, som mycket litet förtjänade på sin aktiehandel men som hade gjort mycket stora vinster på rysk kaviar, och det tyckte man vittnade om stor anpassningsförmåga och ansåg, att man på den grund icke borde alltför hårt beskatta den vinst, han gjort på denna extra verksamhet. Nu vill jag mycket gärna medge, att den föreslagna skatten är ganska grovt tilltagen och att den endast under exceptionella förhållanden, sådana som de nu rådande, egentligen kan försvaras. Det är ju dock på det sättet, att ingen, vars taxerade inkomst understiger 15,000 kronor, skulle beskattas enligt detta förslag, och när man så tager i betraktande, att vid så stor inkomst den ökning i levnadskostnaderna, som är en följd av världskriget, betyder vida mindre än för den, som har en liten inkomst, så kan man ju icke finna det alltför upprörande eller något orim-

ligt i att en person, som haft så stor inkomst och dessutom en merinkomst utöver den han haft under föregående år av 320,000 kronor får erlägga 18 % därav i extra skatt. Krigsläget har ju medfört, att många strävsamma familjer till följd av de oerhört ökade priserna på alla förnödenheter ha ytterst svårt att få debet och kredit ihop, att skaffa sig det allra nödvändigaste. Och man kan lätt räkna ut, om man gör en beräkning, hur mycket dessa personer få betala i krigskonjunkturskatt, att denna siffra skulle bli procentvis vida högre än för dem, som förtjänat 320,000 kronor extra och ha att härför erlägga 18 %. En stor del av dessa inkomster härleda sig dessutom icke från spekulationer på utländsk marknad och på försäljning av artiklar till krigförande länder, utan en stor del av dessa spekulationsvinster härstamma från konsumtionen inom landet. Jag tänker därvid företrädesvis på t. ex. spannmåls- och kraftfoderhandeln. I dessa artiklar har faktiskt gjorts mycket stora vinster. En kraftfoderimportör t. ex., som under normala förhållanden har förtjänat 25 å 50 öre på 100 kg., har i dessa kristider kunnat göra sig en nettovinst av 4—5 kronor på 100 kg., och på det sättet kommit upp till mycket stor konjunkturvinst. En annan del av dessa vinster härleder sig från av regeringen beviljade licenser på sådana artiklar, som varit belagda med exportförbud, och i fråga om dessa kan det ej ligga någon orättvisa i, att staten tager en ganska ordentlig avgift av dessa personer, därför att den har tillåtit dem att förtjäna mycket stora belopp genom denna extra export.

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.
(Forts.)

Över huvud taget anser jag emellertid, att det skulle varit önskvärt, om man kunnat skilja på olika slag av krigskonjunkturvinster, att man beskattade industrien lindrigare än handeln och den normala handeln lindrigare än den s. k. jobbet. Därför hade jag från början mycket starka sympatier för herr Gustafssons i Bränsta motion, som gick ut på, att man skulle beskatta industrien lindrigare. Det torde vara så, att den industri som gör en opåräknad konjunkturvinst, i de flesta fall använder denna vinst till utvidgning och förbättring av driften, vilket kommer hela landet till godo. Vidare måste en del av dessa industrimän hålla stora lager och ha till följd därav svårare för att gardera sig mot möjligen uppkommande förluster, när konjunkturerna komma i nedgående. Det är lättare för handelsmannen. Han låter bli att göra några större affärer, om han så vill när förlust kan befaras på grund av prisfall. Nu var emellertid tiden så kort tilltagen i bevillningsutskottet, att det icke fanns någon möjlighet för oss, som sympatiserade med herr Gustafssons i Bränsta motion, att få något förslag utformat, som lämnade möjlighet att följa den väg i fråga om beskattningen, som man föreslagit, och jag tror, att detta till mycket stor del var orsaken till, att man nödgades gå på den linje, som regeringen föreslagit, d. v. s. att beskatta alla dessa konjunkturvinster lika.

Den enda skillnaden mellan oss reservanter, från det liberala partiet åtminstone, och regeringen är, att vi vilja tillämpa en

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.

(Forts.)

progressiv skatteskala från 12 till 18 %, och att den högsta procentatsen skulle drabba en mervinst, som skulle uppgå till minst 320,000 kronor. Herrar Palmstierna och Sandler ha motionerat om, att man skulle sänka denna siffra till 10,000 kronor, men vi ha ej funnit någon anledning att på denna punkt frångå Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr K. G. Karlsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Nilsson i Bonarp: Då utskottet varit enigt om att Kungl. Maj:t anfört övertygande skäl för den föreslagna krigskonjunkturskatten, så har jag ingen anledning att framhålla särskilda motiv. Det är endast i de delar, där utskottets ledamöter ha stannat vid olika meningar, som något bör sägas.

Den föregående ärade talaren har vänt sig mot innehållet i 8 § och därutinnan kritiserat utskottets förslag. Såsom herrarna finna, ha reservanter från liberalt och socialdemokratiskt håll enats om, att man skulle införa en progressiv skala. Kungl. Maj:t har emellertid haft en annan uppfattning och stöder sig därvid på, att detta är en objektskatt, och att skatteprocenten är satt hög. Dessutom är det ett annat skäl, som framhållits, nämligen att vid taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt kommer även denna skatt att drabbas av progressivitet. Skulle den skattskyldige drabbas av progressiv skala i detta hänseende, så bleve det, såvitt jag kan förstå, en progression i dubbel mening, och det vore att gå för långt, då redan nu skatteprocenten är så betydligt ökad. Vid övervägande av dessa omständigheter har den del av utskottet, till vilken jag hör, icke kunnat finna, att det vore en lämplig väg att gå, utan vi ha i detta avseende ställt oss på Kungl. Maj:ts sida och därför ansett oss ha den bästa grund.

Nu nämnde den föregående ärade talaren, att han hade åtskilliga sympatier för den uppfattning, som här motionsvis framförts av herr Gustafsson i Brånsta. För min del får även jag deklarerera, att jag också sympatiserade med den tanken, att en uppdelning skulle göras mellan handelsverksamhet och industriell verksamhet samt särskild extra verksamhet. Man hade i utskottet rätt starka sympatier för en hemställan i sådan riktning, men med hänsyn till den korta tid, som stod till utskottets förfogande, kunde man ej finna någon form för den tankens förverkligande. Man kunde emellertid icke gått alldeles på en sådan linje, som av herr Gustafsson i Brånsta föreslagna. Det är nämligen så, att handeln är lika legitim som industrien, och att ingen skillnad bör göras mellan dessa två kategorier utan låta den skatteprocent, som drabbar den ena, även drabba den andra. Men skatteprocenten för dem kunde ha satts något lägre än för den extra verksamhet, som herr Jönsson i Revinge behagade beteckna såsom jobberi. Det anser jag också vara riktigt, och för min del hade jag gärna velat ansluta mig därtill, om det hade kunnat anordnas så, men man har ej kunnat finna någon väg, som förde till målet och därför har utskottet stannat vid föreliggande förslag.

Vidare förefinnas avvikande meningar vid en annan punkt, nämligen i fråga om fastställande av det belopp, varefter skatten skall uträknas, om man skall bestämma detta belopp till 15,000 eller 10,000 kronor. Nu kan man säga, att detta i viss mån är en smakfråga, men tar man i betraktande, att här är en skatt, åsatt efter helt andra grunder än de eljest brukliga, så är det naturligtvis skäl att gå försiktigt till väga, och därvid är nog den av bevillningsutskottet förordade gränsen mera betryggande än den av reservanterna föreslagna.

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.

(Forts.)

Jag skall därför be att i de av mig nu omordade delarna få yrka bifall till utskottets förslag och särskilt nu till 1 §.

Herr Palmstierna: Herr talman! Innan vi gå att besluta om denna skatt, har jag för avsikt att för min personliga del, och jag tror även för mina partikamrater inom utskottet, göra en anmärkning i fråga om den tekniska utformningen av de föreslagna bestämmelserna. Det är beklagligtvis så, att på sista tiden har arbetet bedrivits så forcerat, att man ej kunnat granska i detalj varje sak, och det är ytterst beklagligt, att ett och annat måhända kan ha blivit förbisett inom utskottet. Men så bedrivs nu en gång arbetet på slutet, att det är omöjligt att få en lag verkligen fullgod, när den lämnar riksdagen. Det är ett beklagligt faktum.

Jag vill även säga en annan sak om denna skatt i allmänhet, och jag ber då att få rikta mina ord till de ärade ledamöterna av högern i denna kammare, enkannerligen till deras ledare herr Lindman. Vi hade en debatt häromdagen i fråga om statsregleringsarbetet, och hur vi skulle ordna det, så att man fick enhetlighet och planmässighet i statsregleringen och att ej skatter beslöttes i onödan, och man visste, om skatten var behövlig och för vad ändamål. Om jag nu skulle drista mig ställa den frågan till kammarens ledamöter, icke minst av högern: för vad *ändamål* vill man ha denna skatt, ha kammarens ledamöter någon överblick över statsregleringen, hur den kommer att se ut, *vet* man varför denna skatt skall pressas ut? Nej! Vad har *högern* följt för linje i fråga om denna skatt och i fråga om statsregleringen i övrigt? Jo man har ganska troget följt Kungl. Maj:ts förslag. Vet man nu, om de *förutsättningar*, som lågo till grund för Kungl. Maj:ts förslag, kvarstå? Vilka voro förutsättningarna? Jo, säger finansministern, den behöves för att täcka telefonskatten, som ej finnes, till räntor på statsskulden, som ökats, och vidare delvis till värnsskattefonden. Behöves *fortfarande* allt detta? Det veta ej kammarens ledamöter. Högern yrkar ändå bifall härtill, och efter den siste ärade talarens anförande är det givet, att skatten kommer.

Men jag skall gå ännu steg. När bevillningsutskottet behandlade denna sak, visste då bevillningsutskottet, hur statsregleringen skulle falla ut? Herr Lindman har gång på gång låtit under debatten framskymta: vänta bara på samarbetet mellan statsutskottet och bevillningsutskottet, detta fruktbara samarbete, denna utveckling, som passar i denna fråga, och som skall länka in stats-

Ang. förord-
ning om krigs-
konjunktur-
skatt.

(Forts.)

regleringsarbetet på sundare vanor. Veta kammarens ledamöter, hur det gått till? Där sitta vi på söndag förmiddag och besluta i fråga om denna skatt i bevillningsutskottet utan att ha en aning om, vad statsutskottet beslutat i fråga om statsregleringen. Klockan 2 på middagen sammanträdde vi med fjärde avdelningens ledamöter, och det meddelades då godhetsfullt — således några dagar innan kammarens övriga ledamöter fingo kännedom här- om — att avdelningen hade beslutat besparingar, uppgående till bortåt 7 miljoner kronor: utgifter minskade, vissa inkomster ökade. Med andra ord, hade det varit så, att man vetat detta i *föreväg*, så skulle, ifall man skulle följa Kungl. Maj:t, som jag för min del alldeles tar avstånd ifrån, högern inom bevillningsutskottet kanske kunnat resonera som så, att här har Kungl. Maj:t behövt ungefär 7 miljoner kronor, men bevillningsutskottet har nu gjort besparingar på bortåt 7 miljoner kronor. Skatten är alltså obehö- vlig. Detta förefaller mig, att vara en ganska säker logik, som man icke gärna kan komma ifrån. Jag har bara velat framdraga detta såsom ett *typiskt exempel* på hur riksdagen beslutar i dessa frågor.

Emellertid, herr talman, det är helt andra skäl, som göra, att vi behöva icke endast denna skatt utan åtskilligt mera, som vi komma till vid en annan punkt. Jag kan endast glädja mig åt att högern gått med på denna sak så att säga i blindo, utan att den själv i förväg kunnat överblicka statsregleringen, som allena borde vara vägledande vid beslutandet av nya skatter.

I fråga om denna sak stå vi emellertid, som förut nämnts, på ganska olika ståndpunkt. Bevillningsutskottets ärade vice ord- förande vill icke vara med om någon progression. Förslaget därom har dock i första kammaren samlat över 50 röster, som visar vil- ken resonans i alla fall denna tanke har inom riksdagen. Jag har den förhoppningen, att denna kammares majoritet skall god- taga förslaget, ty invändningarna däremot förefalla icke starka. En rent teoretisk invändning är, att detta är en objektskatt. Ja, jag tror, att man verkligen kan upptaga en diskussion om, huru- vida det är en objektskatt eller en subjektskatt, och i vad mån den är det ena och det andra. Detta är ett ganska svårlöst pro- blem. Jag vill endast erinra om, att när Kungl. Maj:t själv har satt en viss gräns för skatteförmågan, nämligen vid 15,000 kronors taxerad inkomst, så visar detta, att själva denna grundval i vä- sentlig mån är borttagen. Vidare skulle jag vilja framhålla, att när man således låter skatteförmågan spela in, så kommer också den progressiva skalan att i regel väsentligen drabba just dem, som ha större ekonomisk bärkraft. Det är också en ganska mått- lig progression, och jag vågar därför tro, att kammaren med stor majoritet skall taga detta förslag.

Men så är det en punkt, där högern och bevillningsutskottets liberala ledamöter ha gått samman. Jag må verkligen säga, att det är ganska ofattligt, att man börjar vid ett taxerat inkomst- belopp av 15,000 kronor. Vad skall detta tjäna till, varför skola

vi släppa lös dem, som ha mellan 10,000 och 15,000 kronor? Jag är alldeles övertygad, att det finns många av kammarens ledamöter, som känna till, att det finns en hel del mycket betydande affärer, som blivit gjorda av inkomsttagare mellan dessa inkomstbelopp. Varför skulle de gå fria? Så mycket ökat besvär kommer detta givetvis icke att medföra för taxeringsmyndigheterna, att man på den grnd skulle släppa dem lösa. Det förefaller mig, att det är i hög grad rättvist, att när man vet, att rätt avsevärda vinster blivit gjorda nedanför denna gräns, man också underkastar dessa vinster beskattning, och när vi, herr talman, komma till § 3 mom b) skall jag be att där få framställa yrkande om att gränsen sättes till 10,000 kronor. För övrigt ansluter jag mig till reservationen i fråga om progressiviteten.

Bifall till § 1.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Vennersten: Herr talman! Jag anser mig vara skyldig att för kammaren i korthet redogöra för, varför Kungl. Maj:t i fråga om denna skatt icke upptagit någon progressiv skala. Det är så, som en föregående talare anför, att man sökt behandla och betrakta denna skatt, som en ren objektsskatt. Nu säger visserligen herr Palmstierna, att detta har man icke kunnat strängt hålla på, då man ju satt en gräns för skattskyldigheten vid 15,000 kronors inkomst, vilket skulle visa, att man även tagit hänsyn till den individuella skatteförmågan hos den skattdragande. Men det kan väl var och en förstå, att man även av andra orsaker än hänsyn till skatteförmågan kan sätta en sådan gräns, såsom för att begränsa antalet av dem, som falla under skatten, utan att i stort sett skattens avkastning alltför mycket påverkas.

Jag vill nu först och främst nämna, att, såsom väl är bekant, skatten kom till så pass sent, att man icke hann utforma något i fråga om teoretisk byggnad eller eljest så genomarbetat, att man kan säga, att det hela är i alla detaljer oklanderligt. Man var nödsakad att ta det i mera grova drag. Detta är väl också mindre betänkligt, då det gäller en skatt, som, såsom vi väl få hoppas, skall gå ut för två år och, som vi hoppas, icke snart återkomma.

När man skulle gå till utformningen av denna skatt, så nödgades man, som sagt, ta det i grova drag, och man frågade sig då naturligtvis för det första: hur mycket behöver skatten ge? Och slutligen kom man till den summa, som i den kungl. propositionen är nämnd, nämligen 7,200,000 kronor. Det är naturligtvis — och det framgår också av den kungl. propositionen — synnerligen svårt att veta, vad skatten *verkligen* kommer att ge, men jag vågar dock tro, att de visserligen ytliga beräkningar, man gjort, icke skola visa sig ha alltför sangviniska, även om jag icke tror, att skatten kommer att inbringa något nämnvärt utöver vad som är beräknat med de av Kungl. Maj:t föreslagna skattesatserna.

När man så gick vidare, så frågade man sig: hur skall denna skatt betraktas och enklast läggas? Ja, jag ville för min del så

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.
(Forts.)

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.
(Forts.)

långt möjligt betrakta den som en renodlad objektskatt, därför att man eljest skulle stå inför nödvändigheten att i många detaljer utforma den bra mycket längre än nu var möjligt. Man kunde således icke ta hänsyn till den förlust, som den skattdragande, som skall betala denna skatt, kan göra på sin normala verksamhet. Man ville betrakta det kapital, som genom konjunkturräntorna tillföres landet — vi kunna tryggt säga till väsentlig del utifrån — som ett helt, ett skatteobjekt, på vilket man kunde taga, som vi först tänkte, tionde, och sedan, för att skatten skulle uppgå till erforderligt belopp, 12 %. Det är påtagligt, att enbart den omständigheten, att jag icke kan taga i betraktande den skattdragandes hela samlade inkomst utan måste taga denna särskilda skatteälla för sig, gör, att man får vara försiktig då man bestämmer procenten. Jag vill därför säga, att jag funnit den här ifrågasatta progressiva skalan betänkelig, såväl ur den synpunkten, att den enligt mitt förmenande upptar alldeles för höga satser, som även ur den synpunkten att den över huvud taget är progressiv. Det är ju rätt betänkligt, att på det sättet taga ut skatt på en del av den skattdragandes inkomst och därvid tillämpa progression. Vi få antaga att den skattdragande väl redan förut i de flesta fall har en viss inkomst — en normal årsinkomst — oavsett denna merinkomst. Därav följer naturligtvis, att denna merinkomst utöver hans förutvarande normala inkomst kommer att beskattas efter en ganska stark progression. Och lägger man då ytterligare en progressiv skala på merinkomsten, så blir det ju dubbel progression, för vilken jag icke kunnat finna tillräckligt talande skäl.

Nu förstår jag mycket väl, hur man resonerat, då man föreslagit denna progressiva skala. Det har sagts, att det är många, som här gjort stora förtjänster, under det att andra haft det dåligt ställt. Man har också, förmodar jag, resonerat så, att många av dem, som ha gjort dessa stora förtjänster, kanske i visst avseende icke varit så alldeles nyttiga för landet, utan att de väl borde få bära en starkare beskattning än den av Kungl. Maj:t föreslagna. För min del tror jag, att de köpmän eller andra affärsmän, som ha bedrivit sådan rörelse, att de tillfört sig själva och landet ifrågasvarande delvis mycket betydande vinster, i stort sett äro personer, som drivit en fullt lojal rörelse, och att de fall, om vilka man icke kan fälla ett sådant omdöme, utgöra visserligen ledsamma företeelser men dock undantag, ett jämförelsevis litet antal.

Tänker man nu på alla dessa förhållanden och tar hänsyn till att man här vill ställa denna merinkomst, som uppkommit på de särskilda krigskonjunkturerna, alldeles fritt för sig och icke tillåta andra avdrag än sådana, som äro betingade av förluster gjorda på fullkomligt liknande sätt, som vinsterna, d. v. s. på grund av krigskonjunkturerna, så förefaller det mig, att man har goda skäl att säga, att den föreslagna skatten är en så pass renodlad objektskatt, som rimligen kan begäras. Och därmed förefaller det mig också, som om det vore icke bara *teoretiskt klargjort*, att man icke bör

taga en progressiv skala, utan att därför nog också tala ganska starka *praktiska skäl*. Jag skulle kunna ur de exempel, jag låtit ställa upp, visa, hur hårt det skulle kunna drabba en person, som på sin vanliga verksamhet gjort stora förluster men genom driftighet och företagsamhet samt förmåga att snabbt omlägga verksamheten gjort tillfälliga vinster, ehuru han kanske icke förtjänat så synnerligen mycket mera, än vad han på andra områden förlorat, hur hårt det skulle drabba en sådan person, därest man skulle gå så högt som till 18 %. Jag vänder mig alltså här icke enbart mot progressionen utan även mot den ifrågasatta höga skattesatsen av 18 %.

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.
(Forts.)

På grund av detta och mycket annat — jag skulle behöva säga något också om bolagens ställning, där man många gånger icke kan vara säker på att den stora vinsten är ett bevis på stark skattekraft — vågar jag hålla före, att när man skall gripa till en så extraordinär åtgärd som denna krigskonjunkturskatt, gör man klokt i att följa det danska exemplet och icke göra skatten progressiv. I Danmark hade man ursprungligen tänkt sig, som motionärerna också omnämnt, att skatten skulle utgå på all merinkomst, oavsett om den var beroende på krigskonjunkturerna eller något annat. Men i olikhet mot vad motionärerna antagit, tog icke danska riksdagen detta förslag utan stannade vid en beskattning, som i det närmaste sammanfaller med den, som av Kungl. Maj:t här föreslagits. Där stannade man emellertid vid 10 % med en viss depression, det medger jag, för de lägre inkomsterna. Man gick dock icke över 10 %.

Jag vill icke nu upptaga kammarens tid med att utförligare bemöta, vad som här har blivit anfört eller vad man kan tänka sig kommer att anföras till försvar för den progressiva skalan, men jag vill säga ifrån till kammaren, att jag icke funnit det försvarligt att gå längre än till de här föreslagna 12 %. Helst hade jag önskat, att man kunnat stanna vid 10 %, men som omständigheterna voro mäktigare än mina önskingar, så nödgades jag föreslå Kungl. Maj:t att framlägga ett förslag om en beskattning på 12 %. Trots att jag icke hyser stark tilltro till, att kammaren vill lyssna till mitt råd, så vill jag dock säga att jag tror att man verkligen skulle göra klokt i att taga den av Kungl. Maj:t föreslagna skattesatsen, och jag vill uttala den förhoppningen, att det icke må vara uteslutet, att så sker,

Herr Röring: Jag förutsätter, att ingen av kammarens ledamöter misstänker, att jag skulle vilja vara med om att på ett oskäligt sätt beskatta vårt näringsliv, då jag själv är näringsidkare och sysslar med export och åtminstone hoppas, att jag får skatta efter den nya lagen.

Jag kan icke med bästa vilja förstå herr finansministerns yttrande, att det skulle vara högst betänkligt om denna kammare antog den av herr K. G. Karlsson m. fl. avgivna reservationen, emedan den föreslagna progressionen vore så ofantligt hög, som

Ang. förord-
ning om krigs-
konjunktur-
skatt.
(Forts.)

den ärade vice ordföranden i bevillningsutskottet herr Nilsson i Bonarp yttrade i i sitt anförande, Jag kan icke förstå att 18 % skatt å en merinkomst av 320,000 är något betänligt, när man anser t. ex. att 12 % skatt på en merinkomst av 5,000 utöver 15,000 icke är betänkelig. Jag anser att den senare beskattningen är mycket betänkligare än den förra. Har en person verkligen under dessa år förtjänat 320,000 kronor mer i inkomst än de båda föregående åren till följd av krigskonjunkturerna, då bör han enligt mitt förmenande med största lätthet kunna erlægga 18 % i skatt, och därför kommer jag att här i kammaren i afton ge min röst till förmån för den progressiva beskattning, som föreslås i den av herr K. G. Karlsson m. fl. avgivna reservationen.

Då jag nu har ordet, skall jag tillåta mig att yttra mig om en annan sak. Jag anser icke, att Kungl. Maj:t har funnit den allra lyckligaste linjen för att lösa denna fråga. Själv sysselsätter jag mig med export av olika varor, och jag har sökt att göra mig själv en föreställning om min egen affär, hur det skulle bli möjligt att kunna förklara, om den vinst och merinkomst, som jag eventuellt får i år utöver den inkomst, jag hade 1913 eller 1914, är beroende på krigskonjunkturerna eller icke, och hur samsvetsgrant jag än sökt bedöma de olika fallen, har jag icke kunnat komma till annat resultat än att det i de flesta fall eller åtminstone i många fall, för att icke säga för mycket, är komplett omöjligt att säga, om den vinst som eventuellt kommer att utgöra en merinkomst, är beroende på krigskonjunkturerna eller icke. Jag tror, att det under sådana förhållanden hade varit vida lyckligare om bevillningsutskottet — jag har icke deltagit i utskottet i denna frågas avgörande — följt den linje, som herr Sjöberg i Skövde har dragit upp i sin motion, nämligen att under dessa alldeles exceptionella förhållanden som råda under världskriget belägga all merinkomst med en extra skatt. Då hade man vetat, vad man skulle skatta för, och ingen hade kunnat undandraga sig den beskattning, som avses, och jag är övertygad om, att herr finansministern minst av alla skulle beklagat, om denna lösning av frågan hade medfört, att statskassan fått i inkomst ett vida större belopp än det belopp, som kommer att inflyta till den, om man nu antager vare sig bevillningsutskottets förslag eller det förslag, som är framställt i herr K. G. Karlssons m. fl. reservation. Det torde knappast löna sig att framställa ett yrkande i denna riktning, utan som frågan nu ligger, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till herr K. G. Karlssons m. fl. reservation.

Herr Sjöberg: Ja, herr talman mina herrar! Jag skulle naturligtvis känt mig mera tillfredsställd om utskottet helt velat tillstyrka framställningen i min motion, men då jag vågar tro att § 5 i lagförslaget, sådant vi fått det från utskottet, tillkommit på grund av motionen, har jag ju åtminstone delvis vunnit vad jag äsyftat. Jag kan dock icke neka till, att jag fortfarande håller

före, att det hade varit klokast och bäst, om man tagit och beskattat *all* merinkomst. Jag får säga alldeles detsamma som herr Røing, att jag icke kan förstå, hur det skall bli möjligt för vederbörande att skilja ut, vilken inkomst som kan sägas vara en merinkomst på grund av krigskonjunkturerna. Jag kan icke heller fatta, att det skulle kunna finnas någon i denna kammare, som i den tid, vi nu leva i, anser att det skulle vara för hårt, att någon, som under detta år haft en högst betydande inkomst utöver den, han vanligen brukar hava, under nuvarande förhållanden skulle av denna merinkomst få lämna ifrån sig någon smula. Ty, mina herrar, vad hava vi i detta land i stort sett egentligen lidit under den förskräckliga tid, under vilken snart sagt hela Europa suckat. Nästan en hel världsdel snart sagt kvider som i ett inferno. Jag säger då, att jag icke kan begripa, hur den människa är beskaffad, som kan beklaga sig över, att hon under ett sådant år får låta sig nöja med den inkomst, som hon tillgodoräknar sig under vanliga förhållanden. Vi leva ju precis, som om ingenting hänt, sköta våra nöjen och dylikt. I stort sett hava åtminstone de kategorier av vårt folk, som hava det någorlunda väl beställt, icke behövt avstå något, under det att stora massor av landets befolkning måst vända sig till regeringen och riksdagen med rena nödrop om hjälp på grund av de högst fördyrade levnadsförhållanden, som blivit rådande på grund av prisstegringen på livsmedel. Kan man då verkligen förvåna sig över, om människor, som under ett sådant år haft en merinkomst utöver den vanliga årsinkomsten, skulle få avstå någon betydande del av dessa merinkomster och icke under detta år få tillfälle att ytterligare öka sin förmögenhet. Jag tycker för min del, att just den förmånen, vi hava åtnjutit, genom att vi kunna stå utanför de förhållanden, som härska ute i världen, är någonting så glädjande för vårt folk. Här har i alla fall fått vidtagas åtgärder som förorsakat utgifter, som mången kanske åtminstone delvis kan anse överflödiga, men i alla fall är det så, att dessa utgifter skola täckas. Men vem bör väl då täcka dem, om icke just de som hava något att taga av. Vi skola tänka på att det i dessa tider finns länder där människor gå lika blotta och bara, som om de hade fallit ned från en annan planet. Är det då icke en förmån för oss att kunna få vara utanför, då andra folk av de makter, som leda ländernas och folkens öden, dragits in i detta elände.

Jag kan icke fatta annat, än att det här varit riktigare, att man tagit med all den merinkomst, som gjorts under denna tid. Jag kan icke hjälpa, att jag tror att även en hel del av de inkomster, som jag skulle vilja kalla inkomster på grund av krigskonjunkturerna, bli obeskattade. Jag tänker t. ex. på bolagen. Jag såg för några dagar sedan ett sådant bolag, som under det sista året haft 450,000 kronor i nettovinst mot blott 200,000 kronor året förut. Det gjordes stora avsättningar till reservfonder o. d. Tror man icke att aktierna i ett sådant bolag komma att stiga högst betydligt och att detta kommer de enskilda aktieägar-

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.
(Forts.)

Ang. förord-
ning om krigs-
konjunktur-
skatt.

(Forts.)

na tillgodo. Men de komma naturligtvis icke alls under denna skattelag.

Jag tycker icke heller, att det hade varit förmätet, att man gått ned till 10,000 kronor. Jag håller före, att man hädanefter vid beskattning bör taga hänsyn till, på vilken plats vederbörande skattedragare bo, såsom man i vissa fall gör vid utskiftande av löner. Jag håller före, att det är stor skillnad att hava 10,000 kronor i Stockholm och att hava det på landet eller i en landsortsstad, där hyrorna knappast äro mer än hälften av vad de här äro. 10,000 kronor anser jag emellertid vara en så pass stor inkomst, att jag icke tror, att den människa skall behöva gråta, som måste lämna sig några kronor mer, än vad hon eljest får göra.

Det hade naturligtvis under sådana förhållanden blivit några fler skattedragare, men jag tror icke, att man härvidlag skall behöva vara rädd för att man får för mycket. Jag tror inte, att det skall bli, såsom då riksdagen beviljade skatt på låneväxlar och det sedan vid statsregleringen befanns, att denna skatt var alldeles överflödig. Nu veta vi, att deficit i statskassan är så pass stor, att vi knappast kunna upptäcka tillräckliga skattekällor. Om denna skatt giver något mer, än man beräknat, så är därmed ingen olycka skedd. Nu är emellertid ingenting att göra för att få tillgodosett det yrkande, jag gjort.

Jag har endast velat anföra detta, och vill icke yttra mig om övriga saker i propositionen och utskottsbetänkandet, jag ber dock, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindman: Man kan naturligtvis icke undgå att finna, att denna beskattning är en dubbelbeskattning, och det har ju alltid med sig en stor tveksamhet att anordna en sådan. Vidare är det ju en del förhållanden, som inverka på saken och göra, att man icke kan absolut säkert säga, att denna skatt under alla förhållanden kommer att bliva en rättvis skatt. Det har framhållits förut, att t. ex. en affär kan hava en förlust på ett visst område och en vinst på ett annat och därigenom bli utsatt för denna krigskonjunkturskatt, varigenom det blir en dubbelbeskattning. Det kan också vara så, att för en affär en vinst kan uppkomma på grund av den bestående krisen, men att också samma kris kan föranleda för samma affär en förlust i fortsättningen. Det förhåller sig icke på det sättet, att det är alla, som hava förtjänst på denna kris, utan de höra i alla fall till undantagen. Många industrier hava ganska stora svårigheter att kämpa med, såvida jag icke är oriktigt underrättad. Det är också på det sättet, att det finnes sådana affärer, som under många år kämpat mot åtskilliga svårigheter. Om man t. ex. ser på rederinäringen, kan man säga, att den under många föregående år och vid flera tillfällen haft ytterligt stora svårigheter att kämpa emot.

Detta sagt, om jag så får säga, i förbigående. Problemet är utvecklat här förut, senast av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, och för min del instämmer jag i det yttrande,

som han hade. nämligen att skatten bör anordnas på det sätt, som av utskottet är föreslaget. Men jag anser, att man bör, när man är inne på en sådan ytterligt ömtålig fråga som denna, icke låta förleda sig till att skära till alltför mycket, och därför vill jag i denna del inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.
(Forts.)

Men, mina herrar, det må tillåtas mig att, fastän det är så stor brådska å färde, likväl säga några ord såsom ett genmål till herr Palmstiernas anförande. Det är icke jag, utan det är han, som onödigtvis framkallar denna förlängning av debatten, ty då man blir direkt apostroferad, vill man icke gärna, att det skall stå kvar i protokollet, att man icke haft något att svara på ett dylikt angrepp. Herr Palmstierna säger, att högern har ingen linje i denna fråga. Högern säger, att på de och de grunderna i den kungliga propositionen tillstyrker den detta förslag, och nu äro dessa grunder borta, säger herr Palmstierna. Jag läser betänkandet och fortsätter och kommer till reservationen. Jag skall be att få säga att herr Palmstierna har inga grunder alls i sin reservation, och då hade det varit mycket lämpligt, om herr Palmstierna upplyst en intresserad allmänhet vad reservanterna i bevillningsutskottet gå på för grunder. Ja, jag hörde mycket väl, att herr Palmstierna i sitt anförande redogjorde för grunderna för reservationen, men här i betänkandet finnes icke något om detta, och det är väl mot vad som har sagts i betänkandet, som jag antager, att herr Palmstiernas anmärkning riktade sig.

Det är naturligtvis en liten reminiscens från den debatt, som ägde rum härom dagen, då herr Palmstierna klagade över, att man sätter skatter i blindo. Gör nu verkligen högern det? Sätter den skatter i blindo? Vi hava dock en kunglig proposition, som innebär, att man skall taga ett stort tag i kassafonden. Om denna skatt åsättes, är det klart, att detta icke har någon annan inverkan i budgethänseende, än att greppet i kassafonden blir litet mindre. Nog veta vi alla här i kammaren, även om vi icke sitta i statsutskottet eller bevillningsutskottet, att den finansiella ställningen är sådan, att en skatt som denna skulle vara synnerligen behöfelig. Frågan är väl egentligen den: är det rätt att taga en skatt sådan som denna? Är det berättigat att på dessa vinster, som uppkommit genom krigskonjunkturerna, lägga en sådan skatt? Anser man, att detta är riktigt, då anser jag, att man bör taga denna skatt, och därav följer icke något annat i budgethänseende än att greppet i kassafonden, som jag nyss sade, blir något mindre än det annars skulle bli.

Att sålunda beskylla högern för att den icke vet vad den gör är minst sagt omotiverat, och allra minst tycker jag, att det är motiverat att förebrå dem av högern, som icke äro med i bevillningsutskottet, såsom t. ex. fallet är med mig. Mina herrar, jag har bevillningsutskottets betänkande, jag har den kungliga propositionen — nu säger herr Palmstierna att grunderna för dessa äro undanryckta — men jag har, som sagt, betänkandet, och en-

Ang. förord-
ning om krigs-
konjunktur-
skatt.

(Forts.)

ligt detta gå alla med på förslaget. Reservanterna och bland dem herr Palmstierna gå mycket högre. Jag litar på, att herr Palmstierna och de övriga herrarna i bevillningsutskottet anse, att denna skatt är behöfvig, och om så icke skulle vara, tycker jag, att herr Palmstierna åtminstone kunde låta bli att komma med någon ökning. Men såsom förhållandet nu ligger, anser jag, att man kan fullt och fast lita på, att den är behöfvig, och då jag anser, att skatten kan utgå och kommer att hjälpa upp vår statsfinansiella ställning, kan jag icke finna annat än att det är motiverat, att man går med på denna skatt, men att herr Palmstiernas angrepp var tämligen omotiverat.

Herr Gustafsson i Brånsta: Av det föreliggande utskotts-
betänkandet framgår, att den väsentligaste meningsskiljaktigheten består i, huruvida den föreslagna skatten skall göras progressiv eller icke. Om man skall lägga en skatt progressivt, synes det mig vara riktigast, att progressionen lägges efter samma grunder, som själva skatten baserar sig på. Vår inkomst- och förmögenhetsskatt t. ex. grundar sig på den principen, att de största bördorna skola läggas på dem, som hava största skatteförmågan. Enligt denna princip är det naturligtvis riktigast, att progressionen lägges efter inkomstens storlek.

Den nu föreslagna skatten grundar sig icke på denna princip, ty ingen kan väl påstå, att en *tillfällig inkomst* skänker större skatteförmåga än *en varaktig, ständigt inkomst på samma belopp*. Denna skatt grundar sig i stället på den principen, att *en tillfällig inkomst av viss art skall extrabeskattas*. Då synes det mig, att om man skall göra en sådan skatt progressiv, bör det göras enligt samma princip, som själva skatten vilar på, d. v. s. enligt inkomstens *art*, och det är enligt denna tankegång, som jag tagit mig friheten väcka en motion, som går ut på att sätta lägre skatt på inkomst av industriell verksamhet än på inkomst av ren handels- eller affärsverksamhet.

Herr Jönsson i Revinge har redan framhållit en del skäl, som kunna anföras för att den industriella verksamheten borde beskattas lägre än handelsvinsten. Jag skall icke upprepa dessa skäl, men jag vill framhålla även en annan synpunkt, som icke kommit fram tillräckligt här. Vi veta nog alla, vilka bekymmer vi hade, när kriget började, huru vi skulle kunna skydda oss mot den arbetslöshet, som befarades i vårt land, och jag tror, att de anslag, som riksdagen då beviljade, icke skulle på långt när hava räckt till, om icke industrien hade lyckats att förskaffa sig export på en hel del industrialster. Den industriella verksamheten har sålunda gjort landet en synnerligen stor tjänst under denna svåra ekonomiska kris, och det synes mig då, att detta också kan vara ett skäl, varför man borde något lägre beskatta den industriella verksamheten än den rena affärsvinsten.

Vi hava av ett par ledamöter av utskottet hört, att det väsentligaste skälet, varför de icke kunde gå med på min motion,

var, att tiden var så knapp, att man icke hunnit med att tekniskt utforma ett förslag i denna riktning. Jag får uttala min glädje över, att man inom utskottet åtminstone ställt sig så välvillig till min motion, men jag får på samma gång beklaga att på grund av tidens knapphet ingenting kunnat göras av en princip, som man erkänt vara fullt riktig. Det är emellertid tyvärr icke så, att man på alla håll ställt sig lika välvillig till denna princip.

Det heter visserligen i den föreliggande lagens första paragraf, att denna skatt skall benämnas krigskonjunkturskatt, men fastän denna skatt kommer att i väsentliga delar drabba den fullt lojala industriella verksamhet, som varit vårt land till synnerligen stort gagn, har man på en del håll, då man talat och skrivit om denna skatt, med förkärlek begagnat den feta rubriken »jobbarskatt». Man har sålunda sökt agitera fram den ovilja, som faktiskt finnes mot det rena jobberiet, som under denna tid på vissa håll kan hava bedrivits, mot den fullt lojala industriella verksamheten, som begagnat det nuvarande läget för att skaffa exportmöjligheter för en del industrialster. Det är detta, som jag vill beklaga, ty jag tror, att vad än kriget kan komma att hava för verkningar för vårt lands ekonomiska framtid, en sak torde nämligen vara tämligen säker, och det är, att den utländska länemarknaden säkerligen hädanefter kommer att vara mera åtstramad än hittills. Vi få således bereda oss på att mer än hittills stå på egna ben, och jag undrar, vad vi under sådana förhållanden hava att lita till om icke just till de produktiva företagen i vårt land. Det är då beklagligt, att man på detta sätt söker framkalla ovilja och hat just emot denna produktiva verksamhet.

Jag hade därför, som sagt, helst sett, att man i utskottets utlåtande kunnat finna ett reellt bevis på, att man ville ställa sig något mera välvillig i förhållande till just denna produktiva företagarverksamhet, som under den ekonomiska krisen gagnat vårt land i så hög grad. Men som frågan nu ligger, har jag naturligtvis intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Rune: Jag skall börja med att tillkännagiva, att jag inom utskottet talat för och haft stora sympatier för herr Gustafssons i Brånsta motion. Det visade sig emellertid vid närmare överbägande, att det skulle hava mött synnerligen stora hinder att använda *en* skala beträffande industriens krigskonjunkturvinsten och *en annan* skala beträffande de vinster, som handeln och rederinäringen gjort. Därför måste jag släppa denna tanke.

Jag skall om de övriga frågorna yttra mig jämförelsevis kort. Jag vill säga, att när herr finansministern här på ett mycket övertygande sätt visade, huru ojämnt denna skatt kommer att verka i många fall, då drog jag den slutsatsen av detta anförande och denna bevisning, att det är synnerligen lämpligt, att man förfar

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.

(Forts.)

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.
(Forts.)

med försiktighet beträffande de personer, som haft en ganska måttlig inkomst. Jag menar de personer, som haft en inkomst mellan 10,000 och 15,000 kronor. Beträffande denna fråga, huruvida man skall stanna vid 10,000 eller 15,000 kronor som minimum, bör man iakttaga en viss försiktighet. Vi kunna tänka oss, att en person under 1913 och 1914 varit taxerad, låt oss säga till 50,000 kr., men nu på grund av krigsläget icke på sin affär kunnat förtjäna något, ja, han kan t. o. m. hava gjort förluster. Sedan har han gjort en krigskonjunkturvinst på exempelvis 10,000 kr. Det är väl lätt att inse, att om denna person, som drabbats av alla andra skatter förut, även skall drabbas av en krigskonjunkturskatt på 12 %, är detta ganska hårt. Herrarna skola hava i minnet, att det icke är merinkomster över huvud taget, som beskattas, utan merinkomster av visst slag och det är däri orsaken ligger till att de liberala reservanterna icke hava kunnat vara med om förslaget att sänka minimigränsen från 15,000 till 10,000 kronor. Men då herr finansministern ville draga den slutsatsen av att skatten verkade så ojämnt att det icke vore lämpligt att gå på en progressiv skatteskala, då kan jag icke följa honom. Jag kan icke vara med om att draga den slutsatsen. När en person, som har en merinkomst av visst slag av krigskonjunktur på några få tusen kronor, skall han i vissa fall betala 12 % av merinkomsten, men för att sedan komma till en enda procents progression fordras det en minimimerinkomst av 20,000 kronor — då äro vi uppe i 13 %. Först när vi komma till 40,000 kronors merinkomst, komma vi upp till 14 %. Jag frågar herrarna, om herrarna tycka det är så förfärligt hårt, om skatteskalan för den, som t. ex. har en merinkomst av 40,000 kronor på grund av krigskonjunkturerna, höjes från 12 till 14 %. Jag tror icke det är många här i denna kammare, som skola anse, att detta är så orimligt eller att detta kan sägas vara särskilt hårt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den liberala reservationen.

Herr Palmstierna: Jag begärde ordet med anledning av herr finansministerns anförande. Det förefaller mig, som om herr finansministern måhända begått något litet misstag, när han nämnde att i Danmark går icke skatten ut progressivt. Enligt det meddelande som lämnats oss inom bevillningsutskottet — och jag känner ju själv till och har läst den utfärdade danska lagen — så är den danska lagen degressiv och utgår från en lägre skala. Men det är dock en viss progressivitet däri, och det är det som herr finansministern ville polemisera emot.

Jag undrar, om herr Lindman icke begick ett litet fel. I 4 § framhålles ju, att man får göra avdrag för förlust å annat företag, som är tillkommet för utnyttjande av krigsläget.

Så vill jag säga till herr Gustafsson i Bränsta, att det varit med verklig omsorg man sökt komma på den linjen. Jag kan i stort sett dela hans uppfattning, dock med det undantaget att man

får icke bara anse *industrien* vara något nyttigt för produktionen, utan nationalekonomiskt sett är det fallet även med handel, rederier, järnvägar och åtskilligt annat. Skall det göras skillnad mellan affärsvinst och annan vinst, då kommer man till besynnerliga resultat, så att det går icke,

Ifråga om herr Lindmans statsregleringsdiskussion med mig får jag säga, att det är dock fastslaget, att ett utskott som behandlar en proposition går på bifall till denna proposition utan att veta, om *grunderna* för propositionen fortfarande gälla. Ett alldeles analogt fall hade vi i kaffetullen. Då lades en proposition fram. Utskottet tillstyrkte densamma på Kungl. Maj:ts statsfinansiella skäl. Den återremitterades, och kaffetullen försvann sedermera, ty den behövdes icke längre. Nu är det kris och krig, och då kommer *en helt annan* motivering fram. Den motiveringen har givits av herr Lindman, att vi behöva detta för täckandet av kostnaderna för vår neutralitetsvakt. Då kan det ju hända, att vi vid nästa punkt få se herr Lindman fullfölja den tankegången, ty det behövs sannerligen för sådant ändamål betydligt mycket mera.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Vennersten: Endast ett enda ord! Herr Palmstierna menade att jag skulle gjort mig skyldig till ett så pass svårt misstag, som att jag skulle ha sagt att den danska skatten icke är progressiv. Men det är den ju, menar herr Palmstierna. Som herrarna behagade påminna sig, sade jag, att i den danska skattelagen har man ej någon progression, men i stället en viss depression. Det är ju klart att progression och depression kunna sägas vara olika uttryck för samma sak. Men man säger ju progression, där man som här börjar med exempelvis en skattesats av 12 % och så går upp till högre skattesatser för att därmed träffa de större inkomsterna. Men depression återigen är en mindre omfattande progression avseende lindring för de mindre vinsterna eller inkomsterna såsom när man i Danmark går ut från en normal skattesats av 10 %, men så gör en del lindringar för vissa mindre inkomster, och det kan ju också kallas för ett slags omvänd progression. Det är blott detta jag velat säga till förekommande av missförstånd.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

2 §.

Godkändes.

Härpå föredrogs 3 §; och yttrade därvid

Herr Palmstierna: Vid momentet b) av paragrafen hemställer jag om 10,000 kronor i stället för 15,000 kronor taxerat inkomstbelopp.

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.
(Forts.)

Herr Rune: Jag skall be att vid denna punkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, dels ock på godkännande av samma förslag med den ändring däri, som påyrkats i den av herr Bäckström m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Palmstierna, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 3 § i bevillningsutskottets föreliggande förslag till förordning om krigskonjunkturskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren godkänt nämnda § med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Bäckström m. fl. vid utskottets betänkande avgivna reservationen.

Voteringen utvisade 87 ja, men 118 nej, vadan kammaren godkänt paragrafen med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Bäckström m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

4—7 §§.

Godkändes.

Vidare föredrogs 8 §. Därvid anförde:

Herr Rune: Jag skall be att få yrka bifall till den av de liberala och socialdemokratiska ledamöterna avgivna reservationen.

Herr Nilsson i Bonarp: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på godkännande av paragrafen i den avfattning, som föreslagits i den av herr K. G. Karlsson m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Ryden i Malmö begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren beträffande lydelsen av 8 § i föreliggande förslag till förordning om krigskonjunkturskatt bifaller den av herr K. G. Karlsson m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ang. förordning om krigskonjunkturskatt.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren godkänt nämnda § i den av utskottet föreslagna lydelsen.

Voteringen utvisade 135 ja mot 64 nej, vid vilken utgång kammaren således godkänt paragrafen i den lydelse, som reservationsvis föreslagits av herr K. G. Karlsson m. fl.

Återstående delar av författningsförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1:o) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslaget.

Punkten 2:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 36, i anledning av väckt motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 198, angående upptagandet i 1916 års riksstat av medel från statsverkets kassafond.

Ang. en särskild tilläggs-skatt.

I en inom andra kammaren av herr *Rydén* i Malmö väckt motion, nr 255, som hänvisats till bevillningsutskottet, hade yrkats, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 198 ville besluta antaga ett vid motionen fogat förslag till förordning om tilläggs-skatt, samt att, för det fall att detta yrkande icke skulle vinna bifall, riksdagen ville

a) besluta att under år 1915, utöver de i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt ävensom förordningen angående bevillning av fast egendom samt av inkomst föreskrivna utskylder, envar till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerad skulle utgöra en tilläggs-skatt av 50 procent av den honom påförda inkomst- och förmögenhetsskattens belopp; dock att den skattskyldig, som under år 1915 taxerats för en inkomst, understigande 2,000 kronor, skulle vara frikallad från tilläggs-skatt, därest icke i hans taxerade belopp inginge en förmö-

Ang. en särskild tilläggs-skatt.
(Forts.)

genhetsdel, motsvarande en förmögenhet av 6,000 kronor eller därutöver; samt

b) medgiva Kungl. Maj:t rätt att utfärda de närmare bestämmelser, som kunde vara erforderliga för verkställande av detta beslut.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid betänkandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *K. G. Karlsson, Bergström, Rune, K. A. Nilson* och *Jönsson* i Revinge, vilka ansett, att utskottets hemställan, vari de instämde, bort grundas på annan av dem angiven motivering; samt

av herrar *Bäckström, Palmstierna, Sandler, Källman* och *Nilsson* i Kristianstad, som yrkat bifall till vad herr Rydén föreslagit i senare alternativet av sin ovanberörda motion, dock att den föreslagna tilläggsskatten måtte bestämmas till 30 procent av påford inkomst- och förmögenhetsskatt i stället för av motionären föreslagna 50 procent.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade

Herr Rydén i Malmö: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få ställa den motion jag väckt i belysning av den statsfinansiella ställningen sådan den framgår av de meddelanden, som ha kommit riksdagen tillhanda genom olika Kungl. Maj:ts propositioner. Det visar sig därav, att år 1914 uppgingo neutralitetskostnaderna till i runt tal 46 miljoner kronor, d. v. s. det är den del av neutralitetskostnaderna, som icke ha kunnat bestridas av värnsskattfondens medel. Det föreslås nu utav Kungl. Maj:t, att dessa 46 miljoner kronor skola på det sättet bestridas med hänsyn till statsregleringen, att 18,3 miljoner kronor uppföras i 1916 års riksstat för att bestridas av skattemedel och 27,7 miljoner tagas ifrån kassafonden och överförs från kassafonden till riksstaten. Det framgår vidare av de propositioner, som jag nyss talade om, att kassafonden beräknades vid slutet av år 1914 uppgå till 73,3 miljoner kronor, och om man ifrån dessa 73,3 miljoner drar av nyss nämnda 27,7 miljoner, som Kungl. Maj:t har tänkt sig överförda från kassafonden, så återstår av kassafonden, sådan den beräknas ha varit vid 1914 års slut, 45,6 miljoner, alltså i runt tal 45½ miljoner kronor. Om man nu tar hänsyn till att kassafonden icke bara har den uppgiften att vara en reserv för att täcka eventuella underskott i ett eller flera års statsregleringar utan att kassafondens i praktiken måhända viktigaste uppgift är den att vara kassaförslagsfond för statsverket med uppgift att bestrida s. k. utelöpande förskott, att lämna rörelsekapital till vissa affärsdrivande verk o. s. v., om man, säger jag, tager hänsyn till denna kassafondens uppgift att vara kassaförslagsfond, är det min uppfattning — och jag tror, att ingen kan bestrida, att

jag har rätt och allra minst tror jag, att de senast inträffade händelserna i något avseende jäva vad jag här yttrat, i denna min uppfattning, att fonden bör, om den på rätt sätt skall kunna fylla sin uppgift som kassaförlagsfond, icke få understiga en summa av ungefär 40, 50 miljoner kronor. Jag vill sålunda fastslå — om man tar hänsyn till denna kassafonds uppgift att vara kassaförlagsfond — att man enligt Kungl. Maj:ts förslag nu, för att bestrida 1914 års neutralitetsutgifter, ur kassafonden tar hela det belopp, som man rätteligen bör kunna få taga under hela den pågående krisen.

Ang. en särskild tilläggs-skatt.

(Forts.)

Men den finansiella ställningen har icke fått sin fulla belysning genom dessa siffror. Det meddelas av finansministern beträffande 1915 års riksstat, att sakkunniga beräknat, att en brist av 15 miljoner kronor skulle uppstå. Jag har nu inte varit i tillfälle, därför att den proposition, som jag syftar på, propositionen nr 198, icke lämnar någon redogörelse för hur man räknat för att komma till denna brist, om man exempelvis har räknat med att spannmålstullarna skola vara suspenderade till årets slut eller ej — åtminstone finns icke någon sådan uppgift i vad jag haft att tillgå — att sätta mig så in i saken, att jag ens kan uttala en förmodan om, i vilken mån denna kalkyl kan vara byggd på riktiga siffror eller på alltför pessimistiska eller för optimistiska antaganden. Jag går emellertid i mitt resonemang ut ifrån, att det verkligen blir en brist av 15 miljoner kronor, såsom finansministern har beräknat. Jag tror icke, att jag i något avseende räknat oriktigt, när jag i min motion har beräknat summan av 1915 års neutralitetskostnader, även under ett normalt förlopp av krisen, till ungefär 60 miljoner kronor, detta allt under förutsättning, att kriget icke kommer att draga ut över nästa vinter eller att vårt land kommer med i kriget. Om jag sålunda lägger tillsammans dessa 60 miljoner kronor, såsom den sannolika utgiften för neutralitetsvakten för detta år, med den brist på 15 miljoner kronor, som finansministern har beräknat, så finner jag, att på 1915 års stat uppstår ett deficit av 75 miljoner kronor. Om jag nu tar de 28 miljonerna från kassafonden och bringar ner den till 45 miljoner kronor, vad har jag då för att bestrida detta 75 miljoners deficit på 1915 års stat? En nationalekonomisk skriftställare, som härom dagen skrev en artikel riktad mot mig i Svenska Dagbladet, sade, att man skulle ju kunna skriva av hela kassafonden. Men även om man gjorde detta och toge de 45 miljonerna av kassafonden och tömde den fullständigt, skulle det ändå bli ett deficit på 30 miljoner kronor. Det är min uppfattning, såsom jag nyss antydde, att det inte är möjligt att göra detta utan att vi få räkna med, att en betydande del av dessa 75 miljoner kronor, ja, jag skulle vilja säga största delen av den 75 miljoners brist, som vi nu ha att räkna med, måste bestridas av skattemedel. Det förslag, som är framlagt i min motion, innebär då, att man skulle på 1916 års budget, som vi nu reglera, överföra dessa 27 miljoner kronor, som man vet kvarstå som en ännu

Ang. en särskild tilläggs-skatt.
(Forts.)

obetäckt brist av 1914 års neutralitetsutgifter, och jag har beräknat, att man skulle kunna taga dem från två olika inkomstkällor. Den ena utvägen vore en ökning av krigskonjunkturskatten i huvudsaklig överensstämmelse med den motion, som blivit väckt av herrar Sandler och Palmstierna och som avser en väsentlig höjning i progressionen. Och jag räknade med, att man å ena sidan, såsom andra kammaren i dag beslutat, avslöge Kungl. Maj:ts proposition om att en del av krigskonjunkturskattemedlen skulle överföras till värnskattefonden och i stället förde beloppet till statsregleringen, och att å andra sidan den merinkomst som krigskonjunkturskatten skulle lämna med denna höjda progression, beräknad till 10 miljoner kronor mer än Kungl. Maj:ts beräknat, så återstode då en brist på mellan 17 och 18 miljoner kronor, som ännu skulle vara obetäckt, ifall denna kalkyl hade tillämpats, och för att betäcka detta belopp hade jag föreslagit i min motion, att man skulle taga ut en särskild tilläggs-skatt antingen på det sättet att man tillämpade värnskatteschemat genom att taga en femtedels värnskatt under detta år, eller också så, att man beslöt en höjning av inkomst- och förmögenhetsskatten, vilken i så fall, för att den skulle kunna komma upp till denna summa av 17, 18 miljoner kronor, skulle uppgå till 50 procent över det normala. Jag har för båda alternativen ansett, att 2,000 kronors ren inkomst skulle vara fria från skatt och att man också borde göra en begränsning så till vida, att man, först när 6,000 kronors förmögenhet ingick som andel i det taxerade beloppet, borde låta skyldighet att utge tilläggs-skatt uppstå. Detta är i korthet de kalkyler, med vilka jag räknat i min motion, som man både här i riksdagen och utom riksdagen ägnat en viss uppmärksamhet, som var och en känner till.

Nu ligger mitt förslag eller den motion jag väckt i ett något ändrat läge på grund av senare tillkomna upplysningar. Sålunda skulle det grepp, som man skulle behöva taga ur kassafonden — enligt vad man nu vet — icke behöva gå upp till 27,7 miljoner kronor utan skulle kunna stanna vid 20,8 miljoner. På grund av att vissa inkomstkällor ha tillkommit och på grund av det beslut vi i dag ha fattat, att vi icke skola föra någonting av krigskonjunkturskattemedlen till värnskattefonden har man vunnit 6,9 miljoner för statsregleringen, och följaktligen har det grepp man skulle behöva göra ur statsregleringsfonden sjunkit till 20,8 miljoner kronor. Jag begärde votering beträffande 8 § i det betänkande, som nyss föredrogs, för att vi vid behandlingen av denna motion skulle ha tillfälle att åtminstone någorlunda kunna bedöma, hur utsikterna ställa sig beträffande den blivande gemensamma voteringen om några dagar angående samma paragraf, och det visar sig då, att i första kammaren avgivits för denna progressionskala, som vi här nyss uttalat oss för, 52 ja och i andra kammaren 135 ja, tillsammans alltså 187 ja, medan däremot i första kammaren avgivits 80 nej och i andra kammaren 64 nej, sålunda tillsammans 144 nej. Av de röstsiffror som framkommit genom dagens votering i båda kamrarna, framgår alltså, att det avgivits

187 ja och 144 nej, och följaktligen kan man anse som alldeles avgjort, att riksdagens beslut angående 8 § kommer att fattas i överensstämmelse med andra kammarens mening och att sålunda den höjning i progressionsskalan, som vi uttalat oss för här i andra kammaren, kommer till stånd. I och med att det kan räknas som säkert, att riksdagen kommer att fatta beslut om att denna krigskonjunkturskatt skall utgå efter progressiv skala, är det tydligt, att några miljoner kronor komma att vinnas genom denna skatteskala. Jag skall inte uttala några spådomar härvidlag, men jag tror nog, att man kan kalkylera med en 4 å 5 miljoner kronors ökning i intäkten utav krigskonjunkturskatten genom det beslut, som nyss är fattat, då jag i allmänhet har den uppfattningen, att Kungl. Maj:t har mycket försiktigt kalkylerat beträffande denna krigskonjunkturskatts totala avkastningsbelopp. Om jag då räknar med en 4 å 5 miljoner kronor, som vi skulle ha vunnit ytterligare genom den utgång, som den gemensamma voteringen angående krigskonjunkturskatten kan väntas komma att få, så får jag, om jag drager 4 å 5 miljoner kronor ifrån de 20,8, ett totalbelopp av 16 miljoner kronor, som nu skulle återstå att taga ur kassafonden.

Ang. en särskild tilläggs-skatt.

(Forts.)

Jag medger naturligtvis, att i samma ögonblick, som man kommit ned ifrån vad Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen 27 miljoner eller nära 28 miljoner till 16 miljoner, vilket såsom jag visat, blir det sannolika grepp, som skulle behöva tagas i kassafonden, i och med detsamma har man kommit därhän, att de invändningar, jag gjort mot det kungl. förslaget, naturligtvis i någon mån reducerats. Det kan naturligtvis icke bestridas från min sida. Och därför förstår jag mycket väl, att reservanterna i bevillningsutskottet, vilka, när de hade att fatta sin ståndpunkt, hade kännedom om dels denna progressiva skala, som hade samlat halva bevillningsutskottet, och dels om de 6,9 miljoner, som jag nyss talade om, gått till en sänkning av de skattesatser, som jag föreslagit. Det finner jag mycket naturligt och riktigt. Jag kan således icke det ringaste fästa avseende vid att vissa tingar, som varit vredgade över denna motion, visat skadeglädje över att icke mina kamrater i utskottet följt mitt förslag. Hade jag själv suttit i utskottet och haft tillgång till dessa siffror, så hade givetvis också jag kommit att förorda precis samma väg för att uttaga endast vad som rimligen behöves till täckande av det deficit på 16,000,000 kronor, som jag nyss talade om.

Jag vill sluta mitt anförande med att taga upp de invändningar, som ha gjorts mot att ta ut denna skatt i år. Bevillningsutskottets majoritet och i någon mån även de liberala reservanterna hålla före, att man icke kan taga ut en skatt i år på grund av den ekonomiska ställning, som nu föreligger. Ja, jag skulle böja mig för det skälet, om det vore så, att det vore utsikt för att det bleve bättre inom de närmaste åren. Men om jag har rätt i min uppfattning — och det tror jag, att jag har — att det är en 60, 75 miljoner kronor, som extra måste tagas ut

Ang. en särskild tilläggs-skatt.
(Forts.)

skattevägen, och jag vidare går ut ifrån, att man icke kan balansera över det fram på 1920-talet eller någonting sådant, utan att man måste dela upp det och taga ut det av skattebelopp under loppet av 4, 5 år eller någonting sådant, då uppstår för mig ingen tvekan, huruvida man bör börja härmed innevarande år. Ty det är att märka, att det under nästa år säkerligen icke blir mera möjligt att taga ut denna skatt än nu. Då har man liksom i år både en tredjedel av värns-katten att betala, och för den, som får krigskonjunkturvin-st, blir det att betala krigskonjunkturskatt då liksom i år och förmodligen till större belopp 1916 än 1915, ty jag tror, att krigskonjunkturvinsterna komma att bliva större innevarande år än förra året. Samma argument, som nu möter mitt förslag år 1915, kommer följaktligen att kunna anföras med samma rätt år 1916. År 1917 kan man fortfarande peka på att man har en tredjedel av värns-katten obetald, och att man följaktligen icke kan lägga på denna skatt då heller. Då kommer jag fram till år 1918, då man skulle kunna börja tänka på att taga ut någon del av dessa stora summor, som måste bestridas genom skattemedel. Jag undrar, om man verkligen kan säga, att det är en ansvarig ekonomisk politik, som man för, om man på det sättet balanserar över 2, 3, 4 år fram i tiden hela betalningen genom särskild skatt av dessa stora kostnader för neutralitetsvakten.

Vi måste enligt min uppfattning börja att taga ut detta nu, och om vi i år stanna vid att taga ut ett belopp av 12, 15 miljoner eller någonting sådant, som man kan få fram genom ett bifall till den reservation som är anfordrad här, då ha vi täckt en fjärdedel eller en femtedel av det deficit, som vi måste bestrida genom skattemedel, och det kan väl icke sägas vara i något avseende obilligt. Jag kan för min del icke finna det riktigt, att man på detta sätt vräker över på framtiden alla bördor medan man där- emot icke nu gör någonting för att ta ut någon särskild skatt av andra än av dem, som har fått krigskonjunkturvin-st.

Ur dessa synpunkter anhåller jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den reservation, som är avgiven av herr Bäckström m. fl. och fogad vid utskottets betänkande.

Herr vice talmannen, som under herr Rydén i Malmö anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härför ordet till

Herr Nilsson i Bonarp, som yttrade: Herr talman! Om herrarna genomläsa detta betänkande, så skolen I finna, att utskottet vid behandlingen av denna motion har delat upp sig på två linjer, eller tre, om man så vill, men egentligen på två linjer i avseende på klämman, Icke ens den ärade motionärens meningsfränder ha kunnat ansluta sig till något av de av motionären framställda alternativen helt och hållet, utan även dessa ärade ledamöter av bevillningsutskottet ha gjort en prutning i det slutyrkande, de ha kommit till. Detta härleder sig kanske därav, att,

sedan motionen väcktes, har, såsom också den föregående ärade talaren erinrade, framkommit, att vissa inkomster, som icke förr ha varit kända, ha kunnat beräknas nu, då statsregleringen har uppgjorts.

Ang. en särskild tilläggs-skatt.
(Forts.)

Ser man på denna motion, innebär den ju i själva verket, kan man säga, helt och hållet en omläggning av finansplanen. Den skulle helt och hållet läggas om och icke gå efter de linjer, som Kungl. Maj:t föreslagit. Det har nu utskottet för sin del icke kunnat gilla, utan utskottet har funnit, att de skäl, som motionären framfört, icke varit tillräckligt övertygande för ett sådant tillvägagångssätt. Man får dock komma ihåg, att samma inkomst kan drabbas av skatt, åtminstone tre gånger, ja, man skulle till och med kunna säga fyra gånger, men i varje fall tre gånger kan man säga, att samma inkomst kan drabbas av skatt, och då är det rätt hårt, att ytterligare komma med ett förslag med så avsevärda konsekvenser, vilka skulle drabba inkomsten ytterligare, den fjärde gången. Vi ha nu den vanliga skatten, sedan ha vi den extra värnskatten, och för en stund sedan beslöts en krigskonjunkturskatt. Värnskatten går ju upp till 90 miljoner, således mycket högre än som förut hade varit från vänsterhall påyrkat. Den nu i dag beslutade krigskonjunkturskatten beräknas till 7,200,000 kronor. Att under sådana förhållanden sätta ifråga en särbeskattning, som skulle uppgå till så avsevärda belopp, som de av herr Rydén antydda, det har utskottet icke kunnat finna vara lämpligt. Det är ju nämligen så, att en stor del av de skattdragande lida under trycket av de nuvarande förhållandena, och deras skatteförmåga kan givetvis i stället för ökad vara väsentligt minskad, och är så åtminstone i många fall förhållandet. Detta gör, att man skulle kunna, om ett sådant förslag genomfördes, sätta ifråga, om det icke skulle verka rätt skadligt för ett fortsatt normalt bedrivande av näringslivet och näringsverksamheten.

Vi ha därför, som sagt icke kunnat anse det vara tillrådligt att nu gå den vägen. Vi äro också förvissade om, att då behov av större inkomster för statsverket gör sig gällande, så kommer nog regeringen att framlägga förslag om tillgodoseende därav, och vi ha därför icke heller velat vara med om att ge regeringen något direktiv i detta stycke. Däruti avvika vi således från de liberala ledamöterna av utskottet, ehuru vi äro ense med dem i fråga om klämman. Liberalerna ha nämligen genom ett förhandsuttalande antytt, vilken väg regeringen i framtiden borde gå för att uttaga det belopp, varom här är fråga. Men vi ha icke ansett, att det föreligger någon anledning att ge regeringen ett sådant direktiv.

Beträffande vad motionären i övrigt anfört är jag förvissad, att detta kommer att från annat håll besvaras, och att jag således, ehuru jag skulle kunna göra det, icke nu har någon anledning att gå in på den sidan av saken, utan jag tillåter mig att med stöd av vad utskottet anfört yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anförde

Ang. en särskild tilläggs-skatt.
(Forts.)

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Det har ju nyss påpekats, och det veta vi alla, att den neutralitetsvakt, som vårt land hittills fått underkasta sig och även i fortsättningen kommer att få underkasta sig, har dragit kostnader till ett efter våra förhållanden synnerligen stort belopp. Detta belopp har man naturligtvis måst dels taga ur fonder, dels upplåna för tillfället, och dels genom förskott betäcka tills vidare. Men jag antar, att vi alla från de tre partierna äro ense om att det icke kan fortgå så, utan att vi måste vara betänkta på att betäcka dessa kostnader. Naturligtvis kunna de icke betäckas under ett år, men vi måste å andra sidan dock se till, att de icke hållas obetalade allt för länge. Därom äro vi nog, som jag sade, alla ense. Beträffande sättet, huru de skola betäckas, äro väl i huvudsak och principiellt de båda vänsterpartierna ense. Den skillnad, som råder dem emellan, framträder, då man kommer till frågan, när dessa kostnader skola betäckas. Socialdemokraterna, vilkas taleman nyss har utvecklat deras åskådning på saken, anse, som herrarna hörde, att det icke går an att lägga denna börda helt och hållet eller huvudsakligen på framtiden, utan att man måste redan nu börja att betäcka dessa kostnader, och de föreslå, att de skola betalas genom en särskild tilläggsskatt av 30 % av inkomst- och förmögenhetsskattens belopp. Jag vill nu sätta ifråga, om det först och främst kan vara absolut nödvändigt och vidare, om det kan vara lämpligt att nu företaga en sådan åtgärd. Här har förut av den föregående talaren erinrats, att man för närvarande har många olika direkta skatter, nämligen två mer än man här i landet är van vid att ha. Detta är fullkomligt sant, och redan av den anledningen anser jag och, jag tror, många med mig, att det är ganska svårt att nu också lägga på denna ifrågasatta tilläggsskatt. Men därtill komma ytterligare några skäl, som jag anser ännu viktigare än de förut nämnda och som göra, att jag för min del, och, såsom jag tror, de flesta av det parti, jag tillhör, icke äro hugade att nu genast pålägga en sådan tilläggsskatt. Vi måste betänka, att utom skatter tryckes befolkningen för närvarande utav en dyrtid, till vilken vi knappast skadat maken, och man bör väl ta hänsyn även till detta, när det gäller att bedöma, huruvida svenska folket har förmåga att utgöra ytterligare skatter, vare sig direkta eller indirekta. Vi ha sett, att vi varit tvungna att lätta på den indirekta beskattningen genom spannmålstullarnas suspenderande, och det är nog icke utan skäl detta är gjort, och då får man väl också tänka på, att skatteförmågan i övrigt, även beträffande de direkta skatterna, också kan i väsentlig mån tryta. Jag vill också påpeka för herrarna, att det synes mig, som om de uttalanden, som gjorts, och de linjer, som uppdragits i den liberala reservationen för betäckande av kostnaderna för neutralitetsvakten, både de, som redan behöft anskaffas och de, som komma att behöva anskaffas, ur rent demokratisk synpunkt skulle vara att föredraga. Jag vill erinra därom, att den reservation, till vilken socialdemokraterna nu yrka bifall, innebär, att personer, som ha 2,000 kronors inkomst och

därutöver, skulle få betala ett tillägg till inkomst- och förmögenhetsskatten. Man måste dock säga, att för den, som har en inkomst på 2,000 eller mellan 2- och 3,000 kr., komme denna tilläggs-skatt icke att bli så ringa, att den icke spelade någon roll. Jag tror, att man i stället måste räkna på ett annat sätt, när det råder en sådan fruktansvärd dyrtid som för närvarande, vilken naturligtvis måste för inkomsttagare mellan 2- å 3,000 samt även för sådana mellan 3- å 4,000 och även 4- å 5,000 kr. verka i hög grad fördyrande på levnadskostnaderna. Då tror jag, att även för en inkomsttagare på 2,000 eller 2,000 och några hundra t. o. m. några få kronors ytterligare skatt skall visa sig vara ganska kännbar.

Det har därför syntts oss, som om det skulle vara lämpligare, om man något sköte på den tidpunkten, då vi skulle börja betäcka kostnaderna för vår neutralitetsvakt. Vi ha emellertid, för att det skulle vara fullständigt klart, att det icke är vår mening, att man på gammalt känt sätt skall vältra över betalningen för sådana kostnader på jämförelsevis svaga skuldror, i vår reservation angivit de linjer, enligt vilka vi anse, att dessa kostnader till sist böra betäckas. Vi ha nämligen uttalat, att vad som erfordras för att betäcka dessa kostnader skulle uttagas genom särskild direkt beskattning, så ordnad att densamma träffar de ekonomiskt bärkraftiga i samhället i förhållande till deras skatteförmåga, men att från ifrågavarande beskattning helt och hållet fritagas de samhällsmedlemmar, som icke skäligen kunna belastas med ytterligare bördor». Nu får jag verkligen säga, att jag anser det vara fullständigt konstaterat, att de personer, som ha nått och jämt 2,000 kronors inkomst eller något däröver, verkligen icke ha den bärkraft, att de för närvarande kunna betungas med ytterligare beskattning. Detta är ett av de allra starkaste skälen till att jag för min del och flera med mig icke ha ansett oss kunna beskatta svenska folket på det sätt, som de socialdemokratiska representanterna här föreslagit.

Jag vill i detta fall för min egen del tillägga, att jag anser mig böra redan nu uttala den åsikt, att, om Kungl. Maj:t nästa år kommer med en utredning angående dessa kostnader och med förslag till deras betäckande, det är att hoppas, att man icke försöker lägga dessa kostnader eller dessa bördor på de mindre bärkraftiga genom en eller annan indirekt beskattning. Det har redan under utskottsbehandlingen framhållits, att ett lämpligt sätt att betäcka dessa kostnader vore att höja tullen på kaffe. Jag för min del anser mig redan nu böra taga bestämt avstånd från särskilt denna tanke, enär den ökade tullinkomst, som på detta sätt skulle inflyta, vilade på en sådan beskattning, som efter mitt förmenande hårdast drabbade just de minst bärkraftiga i vårt land.

Jag vill även med anledning av vad talaren på Skånebanken yttrade, att den beräknade bristen skulle gå ned från 27 miljoner till, enligt vad man nu kan beräkna, omkring 16 miljoner kronor, uttala, att i denna omständighet har man tyckt sig finna så mycket mindre anledning att, av rädsla för denna brist på den före-

Ang. en särskild tilläggs-skatt.
(Forts.)

Ang. en sär-
skild tilläggs-
skatt.
(Forts.)

liggande budgeten, anse det absolut oundgängligt att redan nu pålägga en tilläggs-skatt. Jag för min del anser, att om man, såsom talaren på Skånebanken, tänker sig, att dessa kostnader för neutralitetsvakten skola betalas på 5 år, så kommer man i alla fall ett rätt gott stycke på den vägen, om man följer vårt förslag, ty när de tre år gått, under vilka värns-katten skall betalas, och man sedan för denna sak beslutar en direkt beskattning, vilken enligt min enskilda uppfattning bör läggas ungefär på samma sätt som den värns-katt, vilken redan är beslutad, skulle man i alla fall få kostnaderna betäckta inom 5 eller högst 6 år.

Det är min fulla och livliga övertygelse, att man på det av de liberala reservanterna föreslagna sättet skulle bäst tillgodose hela landets krav på en beskattning, som kommer att utgöras endast av de verkligen bärkraftiga här i landet. Jag tror icke, att något skall kunna förmå vänsterpartierna att släppa detta krav eller hindra dem från att i verkligheten genomdriva en så rättfärdig sak, och därför instämmer jag, herr talman, i det yrkande på bifall till utskottets kläm, som här förut framställts, men jag yrkar på samma gång på det bestämdaste, att utskottets motivering skall utgå och ersättas av den motivering, som är föreslagen av de liberala reservanterna.

Herr Branting: Herr talman! Här ha ju redan framförts de synpunkter, från vilka man på socialdemokratiskt håll sett på denna sak. Jag får säga, att när jag såg utskottets korta motivering till dess avstyrkande hemställan, blev jag mest förvånad över slutorden i densamma, där utskottet förtröstansfullt räknar på, att Kungl. Maj:t icke lärer underlåta att, »om och när behovet det påkallar, förelägga riksdagen förslag till förhöjda skatter. Detta ord »om» i den situation vi för närvarande befinna oss är verkligen ganska obetalbart. Nog måste väl litet var, som något ser på den ställning, i vilken vi kommit genom återverkningarna från världskriget, vara eniga om, att här *måste* det komma att bliva en synnerligen betänkelig ebb i våra tillgångar och att, om man på något sätt skall kunna betäcka de ofantligt stora kostnader, som neutralitetsvakten anses kräva, de därför erforderliga medlen måste tagas ut från medborgarna i en eller annan form. Att då t. o. m. vara så förhoppningsfull och sangvinisk, att man kanske skulle kunna helt och hållet undgå att någonsin behöva tänka på några nya skatter och i stället på något obegripligt sätt få dessa hål fyllda ändå, är verkligen ganska förvånande att finna från bevillningsutskottets majoritet.

Nu har man här från högersidan invänt — och det var också ett skäl, som var mycket tungt vägande, hörde vi nyss — att man skulle helt och hållet vända om Kungl. Maj:ts plan för hela denna sak genom att i huvudsak följa den linje, som framlagts i herr Rydén's motion. Men vad innebär då Kungl. Maj:ts förslag, som man nu är så angelägen att hålla sig till och som man så förtröstansfullt litat på? Det innebär ju ingenting annat, än att man skall skjuta

alltsammans på framtiden, att man skall genom den manipulation med den befintliga kassafonden, som här föreslås, i högst väsentlig mån nedbringa denna utan att alls tänka på, att under det nu löpande året ökas oupphörligt detta hål genom att alltjämt mycket väsentliga belopp måste utgivas, så att riksdagen nästa år får framför sig en fruktansvärd situation. Men ingenting alls göres i god tid för att kunna åtminstone minska den svåra brist som därigenom uppkommer.

Vad som föreslås från vår sida är ju ingenting annat, än att man skall *börja* att göra vad som är oundvikligt. Det är ett så förskönande talesätt detta som, som jag nyss talade om, att man kan icke ta det på allvar. Vi måste se den sanningen i ögonen att först och främst äro de ordinarie utgifterna växande i den starka proportion, som vi alla känna, på grund av fjolårets härordningsbeslut, och därtill komma dessa kända förhållanden, som nödvändiggöra massor av nya utgifter. Men då måste också nya inkomster beredas, och varför skall man då leka blindbock med nationen? Varför skall man då icke se sanningen sådan, som den är, och verkligen börja att redan vid denna riksdag göra något för att försöka att ställa så, att svårigheterna icke skola bli alla för stora nästkommande år och även de därpå följande åren?

Det talades om, att det blir nu tre gånger — och herr Nilsson i Bonarp sade visst, att det blir fyra gånger, men jag vet icke hur han då räknade — som det blir skatt på skatt på samma inkomst. Men man observerar icke, när man lägger den måttstocken, att det är dock endast vissa mindre delar av nationen, som genom värnskatten, och en ännu vida mindre del, som genom den nyss beslutade krigskonjunkturskatten fått vissa särskilda bördor sig pålagda. Det är rimligt, det måste jag jämväl säga, att man går något vidare i detta avseende och låter kostnaderna för neutralitetsvakten, som verkligen är en angelägenhet av den allra största betydelse för *hela* vårt folk, bäras av folket i någon vidsträcktare mån. Men naturligtvis måste man också samtidigt ihågkomma, att dessa bördor icke få läggas så, att de gå ned till och träffa sådana samhällslager, av vilka det är omöjligt att utpressa något ytterligare, därför att de redan ha det högst bekymmersamt och redan äro så nära existensminimum.

I de båda alternativa förslag, som framlagts i motionen, har man satt gränsen här ungefär vid 2.000 kronor. Nu yttrade herr Rune i sitt anförande, att det, såvitt jag förstod hans tankegång rätt, var en alldeles för låg gräns, som man här gått ned till, och att för en inkomsttagare av 2.000 kronor eller 2.000 och några hundra är ställningen i alla fall så bekymmersam, att även det minsta ytterligare pålägg blir kännbart. Jag förstår ganska väl detta resonemang, och jag medger villigt, att det ligger åtskillig sanning i den satsen, att personer i just den ställningen redan nu äro ganska hårt tryckta av skatter och i all synnerhet av den dyrtid, för vilken de liksom alla andra äro utsatta — men som väl naturligtvis *ännu* hårdare trycker på de mycket större folk-

Ang. en särskild tilläggs-skatt.

(Forts.)

Ang. en särskild tilläggs-skatt.

(Forts.)

lager, som äro hänvisade till en inkomst under den nyssnämnda. Men man måste ju ändå säga sig, att det gives ingen annan utväg än att försöka ta något även av dem, som kunna bära ett sådant pålägg, och jag vill erinra herr Rune därom, att ifall dessa 30 procent skulle beviljas, skulle det, om jag räknar rätt, icke bli stort mer än sex kronor, som skulle komma på de lägsta inkomsttagare, som det här bleve fråga om och för vilka han nu ömmade. En skatt på sex kronor är förvisso ingalunda något, som man kan behandla med ringaktning, när det gäller dessa inkomstgrupper. Men så som förhållandena blivit, lär väl litet var få hjälpa till och dra sitt strå till stacken, för att statskassan skall kunna någorlunda reda sig.

Jag vill med detta framhålla, att det hjälper icke, att vi blunda inför denna verklighet, det hjälper icke, att vi nu blott skjuta upp till framtiden, utan det klokaste, som riksdagen kunde göra, vore i alla fall helt visst, om den toge den reducerade skatt, som av reservanterna blivit föreslagen, och som kunnat reduceras på den grund, att nya upplysningar efter motionen ha framkommit. Det är ju gott och väl — och det är alltid att taga fasta på det erkännande, som härutinnan givits i det liberala förslaget till motivering — att det är meningen att sedan tillgripa en särskild direkt beskattning och att man då skall söka träffa de ekonomiskt bärkraftiga i samhället i förhållande till deras skatteförmåga. Jag är liksom herr Rune övertygad om, att detta blir den enda möjligheten, varigenom de båda vänsterpartierna skola kunna avvärja de attentat, som utan allt tvivel komma att riktas mot de stora och fattigaste folklagrens skatteförmåga och mot deras levnadsställning, när man sedan måste försöka plocka tillsammans de nödvändiga miljonerna för att fylla hålen. Men det hade dock varit bättre, om man icke blott hade givit detta allmänna direktiv för framtiden utan genast velat ta detta steg för att visa, att man vill söka att lätta för denna framtid, då bördorna minsann i alla fall bli tillräckligt stora. Det är icke nog med, att man i detta fall låter var dag ha sin egen plåga, när var dag, som går, endast ökar det hål, som finnes i tillgångarna och endast gör svårigheterna att täcka detta allt större och större.

Jag kan således, herr talman, icke finna, att de skäl, som här anförts utöver dem, som finnas angivna i papperen framför oss, kunna på minsta sätt innebära, att man icke redan nu bör göra något för att börja fylla bristen genom att skaffa tillgångar till statskassan. Detta behöves väl, och därför skall jag, herr talman, be att få ansluta mig till dem, som yrka bifall till den av herr Bäckström m. fl. avgivna reservationen.

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Jag kan erkänna, att när den föregående ärade talaren med sin kritik vände sig mot ordet »om» i slutet av utskottets utlåtande, så kan jag vara med honom och gilla vad han därvidlag sade. Jag tror, att det är mycket sangviniskt att sätta ut detta »om», och det har

väl kommit med mera av gammal vana. Det torde väl vara tämligen klart, att när kriget slutar, stå de europeiska staterna, och naturligtvis då i första rummet de krigförande, inför fullkomligt nya beskattnings- och statsinkomstproblem, så oerhört svårlösta, att det behövs ett samarbete av alla möjliga krafter i de olika länderna för att ordna de finansiella förhållandena. Det kan nog icke hjälpas, att även i de länder, där man måhända lyckas att under hela kriget bevara sin neutralitet, kommer det att bli mycket stora svårigheter att få en sund statsekonomi. Jag tror, att man måste bereda sig på att få en del nya skatter och dessutom se gamla skatter ökade. Men nog förefaller det mig i alla fall något egendomligt att ifrågasätta, att riksdagen nu mitt under den kris, i vilken vi befinna oss, skall utan någon närmare utredning ganska lätt sinnigt kasta sig på denna starka ökning av inkomst- och förmögenhetsskatten eller att gå med på en ny tilläggsskatt. Man bör väl ändå utreda saken närmare, innan man kommer med något, som tar så pass djupt, som detta förslag gör. Jag skulle bättre ha förstått den siste talarens anförande, om kriget hade varit slut och om man kunde bättre beräkna och överblicka den närmaste tiden.

Ang. en särskild tilläggs-skatt.

(Forts.)

Huru ställer sig nu saken för vårt land mitt under krisen? Jo så, att de näringsidkande klasserna icke längre i regel ha sina vanliga inkomster, utan landet är i hög grad beroende av enskildas ansträngningar att få vår införsel och vår utförsel i gång. Det kan icke förnekas, att det på de enskilda och särskilt alla, som syssla med produktion för export, nu ställes orimligt mycket större anspråk än eljest. Det är i landets intresse att de spänna sina krafter till det allra yttersta och att de åtaga sig den ökade risk, som är förenlig med all större affärsverksamhet under sådana tider som denna. Jag tror, att det i denna situation skulle vara alldeles felaktigt att gå så snabbt fram på den direkta beskattningens väg, som här är föreslaget, i all synnerhet när det icke är nödvändigt att nu göra det för att få inkomsterna att täcka utgifterna. Jag menar med andra ord, att när landet måste ställa så oerhörda krav, går det icke an att mitt under pågående kris beskatta företagen alltför tungt. Det kan verka nedstämmande och nedslående, och det kan verka dämpande på företagsamheten i större mån, än man beräknat, just med hänsyn till de stora riskerna. Jag tror, att det är vida riktigare att här underlåta att gå den väg, som motionären och den föregående talaren anvisat och att i stället här gå med på utskottets hemställan. När krisen sedan blir slut, är det mycket lättare att överblicka, vilka beskattningstvågar, man bör gå fram på. Jag är, som sagt, övertygad om, att nog få vi då beträda nya vägar och även gå hastigare fram på de gamla.

Med hänvisning till vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet här hemställt.

Herr Røing: Herr talman, mina herrar! I mångt och mycket

Ang. en särskild tilläggs-skatt.
(Forts.)

delar jag den uppfattning, som uttalats av herr Branting, men jag kan dock icke komma till samma yrkande som han. Jag beklagar ävenledes, att tiden icke medgivit för bevillningsutskottet att försöka utarbeta en plan, hur det skall bli möjligt för staten att genom ny beskattning kunna fylla den lucka, som alldeles säkert uppstår i budgeten för år 1915. Jag delar fullständigt herr Brantings uppfattning, att man skall icke på något sätt dölja vare sig för sig själv eller för folket, huru det verkligen står till.

Men varför nödgas jag under sådana förhållanden yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan, dock vad motiveringen beträffar i överensstämmelse med den reservation, som är avgiven av herr K. G. Karlsson m. fl.? Jo, därför att jag icke blivit övertygad om, att den väckta motionen är väl genomtänkt, och jag dessutom vet, att tiden icke på minsta sätt räckt till för bevillningsutskottet att ingående diskutera denna ytterst viktiga fråga. Tiden har icke blott icke räckt till, utan varit så knapp, att utskottet endast under en liten kort stund på söndag middag kunnat ägna herr Rydén's motion någon liten uppmärksamhet, på det att utskottets betänkande i detta ärende skulle kunna utdelas i kammaren i måndags och behandlas och avgöras här i kammaren nu i dag, så att eventuella gemensamma omröstningar kunde äga rum till pingst och de av kammarens ledamöter, som nödgas att snarast möjligt resa hem, skulle kunna lämna huvudstaden redan på lördag kväll. Är det riktigt, frågar jag, att under sådana förhållanden, när det icke varit möjligt för utskottet att ägna detta ytterst viktiga spörsmål någon ingående granskning och diskussion, blott på grund av en motion, som blivit inkastad i sista ögonblicket från en aktad medlem av denna kammare, besluta denna skatt? Jag anser det icke; och åtminstone vill icke jag med min röst bidra därtill, utan som frågan nu ligger anser jag, att kammaren gör klokast i att endast i överensstämmelse med den liberala reservationen göra i motiveringen ett principuttalande, huru skatten i framtiden bör uttagas för att täcka den brist, som uppstår till följd av de stora utgifterna för vår neutralitetsvakt, och bifalla bevillningsutskottets kläm.

Jag ber, herr talman, att få framställa detta yrkande.

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! För det första tror jag, att vi, när vi debattera denna sak, böra komma ihåg, att med de utvägar, som nu äro funna, det i alla fall skall lyckas oss att, om jag icke räknar orätt, omedelbart täcka innemot två tredjedelar av de nu ifrågakvarande extra ordinära kostnaderna. Naturligtvis hade det varit det önskligaste, i fall man kunnat täcka alltsammans omedelbart. Men redan två tredjedelar är ju onekligen mycket betydande.

Jag för min del har icke den uppfattningen, att det sätt, som här föreslagits av de socialdemokratiska reservanterna, är fullt antagligt. Man har egentligen två utvägar att välja på, antingen

att bestämma sig för ett sådant tillägg till inkomst- och förmögenhetsskatten, som de socialdemokratiska reservanterna nu stannat vid, eller för någon värnskattelikhnande skatt, som de i sin motivering förklara, att de kanske skulle föredragit, men som de nu icke haft tid att fullt utarbета ett förslag till. Jag tror för min del, att man alldeles bestämt kan säga, att en sådan slags skatteform vore mycket att föredraga. Jag tror, att den höjning av inkomst- och förmögenhetsskatten, som det här är fråga om, kommer att på ett ganska allvarligt sätt drabba även hushåll, som äro mycket litet bärkraftiga. Om skatten i regel skulle gå ned ända till en inkomst av 2,000 kronor, så blir det en icke liten utgift i så små hushålls budgeter, som man skulle förorsaka genom ett dylikt tillägg. Herr Branting meddelade att han räknat ut, att tillägget skulle bli sex kronor på hushåll om 2,000 kronors inkomst. Det är ungefär *en dagsinkomst* för ett sådant hushåll. Det är icke lätt under det prisläge, som vi nu leva i, att bliva berövade en dagsinkomst. Detsamma gäller icke blott för personer, som hava 2,000 kronors inkomst, utan även för dem, som hava åtskilligt därutöver; de äro minsann icke så vidare bärkraftiga.

Men de socialdemokratiska reservanterna ha ju icke stannat vid detta, utan de ha också gjort ett tillägg, varigenom skattskyldigheten skall gå betydligt längre ned, ja, ända ned till 800 kronor, nämligen för den händelse att i det taxerade beloppet ingår ett förmögenhetsbelopp, motsvarande ett kapital av 6,000 kronor. Detta är naturligtvis för sådana skattpliktiga ännu mycket mera betungande. Och därtill kommer, att efter min uppfattning, såvitt jag fått en riktig insikt i vad reservanterna mena, det synes komma att föra till de allra besynnerligaste konsekvenser, ja, till rena orimligheter i åtskilliga fall, om man skall följa den regel som reservanterna uttrycka så: »dock att skattskyldig, som under år 1915 taxerats för en inkomst, understigande 2,000 kronor skall vara frikallad från tilläggsskatt, därest icke i hans taxerade belopp ingår en förmögenhetsdel, motsvarande en förmögenhet av 6,000 kronor eller därutöver». Då skulle det t. ex. kunna inträffa — och kanske ganska ofta — sådana fall, som jag här vill nämna. Jag antar, att av ett par hantverkare den ena har 1,900 kronor i inkomst och 5,500 kronors kapital. Han går således efter reservanternas förslag fri från detta tillägg. En annan har endast 1,000 kronors inkomst, men han har 6,000 kronors kapital. Han kommer således att drabbas av tilläggsskatten, ehuru han uppenbarligen är mycket mindre bärkraftig än den andre. Ett annat exempel: en person har 1,900 kronor i inkomst; däri ingår inkomst av kapital om t. ex. 5,900 kronor. Han går fri. En annan har 700 kronors inkomst, låt oss säga 700 kronor av jordbruk. Han har en förmögenhet på 6,000 kronor. Då konstrueras 100 kronor, som han icke i verkligheten har, men som motsvarar $\frac{1}{60}$ av det han har i kapital, och dessa 100 kronor tilläggas så, att han kommer upp i 800 kronor. Följaktligen rakar han ut för reservanternas tilläggsskatt. Detta synes mig vara så uppenbart orimligt, att jag vågar ifråga-

Ang. en särskild tilläggsskatt
(Forts.)

Ang. en särskild tilläggs-skatt.
(Forts.)

sätta, om icke samma beklagande, som dessa reservanter ägna åt att det forcerade utskottsarbetet icke medgivit en närmare granskning av värnskatteförslaget, även skulle kunna tillämpas på det av dem själva ifrågasatta skatteförfarandet. Nej, jag tror icke det är möjligt att så här på lösa boliner vidtaga sådana åtgärder som detta slags beskattning med den nu införda nya och egendomliga principen, en princip som naturligtvis är egendomlig just därigenom, att den stadgar, att innehavande av kapital på minst 6,000 kronor skall verka avgörande i fråga om skattskyldigheten för inkomst. Det är detta som är det nya i denna sak, och som jag icke tror vara lyckligt. Jag tror, att det kommer att medföra ytterst besynnerliga konsekvenser.

Man har sagt, och herr Branting har särskilt tryckt mycket hårt på det, att man ovillkorligen borde söka att åstadkomma det hela nu, även om man får lov att anlita så pass litet bärkraftiga skattekällor, som man här talat om. Jag kan dock icke tro, att detta är en riktig och väl avvägd skattepolitik. Jag tror, att när man måste fylla det stora hål, som här uppkommit genom alldeles extraordinära förhållanden, men man är nog lycklig att kunna, såsom jag framhöll, fylla inemot $\frac{2}{3}$ av beloppet, så är det så långt ifrån oriktigt, att det tvärtom är det enda riktiga, att förfara något försiktigare än vad de ärade socialdemokratiska reservanterna förordat i avseende å återstoden. Låt oss, såsom de liberala reservanterna föreslagit, uttala, att dessa kostnader skola fyllas genom en särskild direkt skatt av sådan rättvis beskaffenhet som de förordat, låt oss avvakta den tidpunkt, då det är riktigt att pålägga vårt folk ytterligare en så stor börda. Jag tror, att vi genom ett sådant förfarande skulle gå riktigare och visare till väga än genom att följa de socialdemokratiska reservanternas förslag. Men å andra sidan låt oss icke gilla vad utskottet sagt, som utan att på något sätt uttala sig om sättet, varpå bristen bör fyllas, endast och allenast skjuter på framtiden.

Jag ber, herr talman, på dessa skäl att få yrka bifall till utskottets kläm, men med den motivering, som de liberala reservanterna föreslagit.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Jag kan icke underlåta att svara särskilt herr Staaff, som i sitt inlägg anförde ett par exempel. Jag skall visa vad de betydliga i skatt, de exempel han valde. Men jag vill förutskicka den anmärkningen, att han valde med avsikt i sina exempel en förmögenhet, som icke kan konstateras genom deklARATIONEN, nämligen en förmögenhet av 5,900 kronor. Jag skulle gärna sett i motionen, att man skulle kunnat få förmögenheter på belopp av exempelvis 5,900 kronor beräknade i den ringa mån det kunde hava betydelse, om det varit skattetekniskt möjligt, men vi hava icke med de nuvarande deklara-tionsbestäm-melserna möjlighet att få kännedom om förmögenheter under 6,000 kronor. Men huru skall man kunna konstatera, att ett sådant exempel är riktigt, då man väljer rena ytterlighetsfall, rena gräns-

fall som icke innebära annat än en konstruktion? Huru skulle denna skatt träffa en person, som har 700 kronor i inkomst och 6,000 kronors förmögenhet? Jo, han får 96 öre i skatt; 96 öre skulle sålunda vara den skatt, som drabbar honom för att hans fosterland skall försvaras, och detta förefaller så betungande ur liberal synpunkt, att man vill avslå förslaget. I det andra exemplet — 1,000 kronors inkomst och 6,000 kronors förmögenhet — blir skatten efter reservanternas förslag 1 krona 98 öre. Är det något, som sätter folk på knäna?

*Ang. en särskild tilläggs-skatt.
(Forts.)*

Jag förstår, att folk, som icke haft tid att granska denna motion, äro rädda för detta förslag, men jag tror, att om herr Staaff haft skatttabellerna framför sig, då han framställde sina exempel, så hade han icke kommit fram med dem. Ty de lära inte förskräcka oss. Jag är visserligen tacksam för de uttalanden, som finnas från liberalt håll rörande motionen, men dessa uttalanden skaffa icke penningar i statskassan. Jag vet icke, huru det ett annat år kan gå, men vad som yttrats kan ju alltid betraktas som ett löfte. Jag har ansett, att man på det sätt jag föreslagit skulle på ett sätt, som icke vore betungande, genom denna progressiva skatt på de högre inkomsterna och förmögenheterna få in penningar i statskassan, och jag tror icke, att i verkligheten herr Staaff skulle vinna synnerligen mycket gehör med de exempel han anför. En person med 2,000 kronors inkomst får betala icke, som här anförts på grund av minnesfel, 6 kronor utan 7 kronor 20 öre. Detta skulle motsvara en dagsinkomst; det är icke mera än den utgift, som träffar en människa, som blir sjuk en dag på året, och de flesta människor äro väl sjuka en dag om året, då de icke kunna utföra sitt arbete. En person med 2,000 kronors inkomst skulle sålunda, när det gäller att bestrida ett slags fredsutgift få vidkännas en utbetalning, som skulle motsvara de utgifter, som följa med en dags sjukdom. Jag kan icke finna detta vara så betungande, att det skulle fälla det föreliggande skatteförslaget.

Herr Rune: Herr talman! Det är verkligen intressant att höra herr Rydén, då han förklarar, att en person med omkring 2,000 kronors inkomst — kanske har han därtill en stor familj att försörja — skulle i dessa tider kunna komma att åläggas en ytterligare beskattning av 7 kr. 20 öre och att detta för honom icke egentligen skulle spela någon roll. Då vill jag erinra om, att en sådan person har flera skatter än denna att gälda. Han får även betala betydligt ökade priser för de livsfröndheter och andra nödvändighetsartiklar som han behöver. Jag tycker, att herr Rydén borde vara så mycket inne i dessa penningfrågor, att han förstode, att 7 kr. 20 öre betyder rätt mycket för sådana personer, ja, det kan till och med hända, att de icke kunna betala detta belopp, och att de därför förlora sin rösträtt.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Jag skulle endast vilja säga herr Rune, att jag tycker, att de, vilka såsom herr Rune

Ang. en särskild tilläggs-skatt.
(Forts.)

känna till dessa skattefrågor, icke borde leka kurra gömma med siffrorna. Om det är fråga om stora familjer, så vet herr Rune, att då gäller bestämmelsen i 19 § skatteförordningen, som medger i vissa fall en nedsättning av 300 å 200 kronor och vidare 100 kronors avdrag för varje barn samt därjämte i ömmande fall intill hälften av hans taxerade belopp, ifall han lider under sådant ekonomiskt tryck, som herr Rune talade om. Vi skola väl i detta fall vara litet rättvisa, så att icke den omständigheten, att det är fråga om att av mindre inkomsttagare taga ut någon krona, skall begagnas såsom förevändning för att slå ihjäl förslaget att taga ut tusentals kronor av miljonärerna. Det kan jag icke finna riktigt. För mig är frågan om att skydda landet en alla medborgares angelägenhet, och jag tror därför icke, att dessa inkomsttagare böra undantagas, såvida de icke äro absolut urståndsatta att betala skatten. Jag har sökt att med ledning av gällande skatteförfattningar få förslaget så riktigt avvägt som möjligt-

Herr Staaff: Herr talman! Jag skall endast be att få framhålla, att de, som förordat ett bestämt uttalande om en värnskat-ten liknande beskattning, icke böra kunna beskyllas för att gynna miljonärerna eller för att ha försökt hitta på någon förevändning för att göra detta. Efter min bestämda uppfattning måste man, då man talar om mycket litet bemedlade skattedragares möjlighet att bära skatten, ovillkorligen jämföra de, som det förefaller, så små beloppen med den årsinkomst, som dessa skattedragare ha, och gör man så, då finner man nog, att en och annan krona kan för dem betyda mycket.

Herr Sandler: Herr talman! Jag skall endast be att få konstatera, att det väsentliga i den här frågan är väl ändå det förhållandet, att om man nu begränsar sig till att skriva till Kungl. Maj:t i det här ärendet, så får man inga pengar. Herr Staaff säger, att man bör ställa sig avvaktande. Denna linje är icke bra, utan jag anser, att man får välja en annan. Jag får säga, att sådan situationen är, det är nödvändigt, att vi börja fortast möjligt med att skaffa penningar, under det att den liberala linjen endast innebär att skriva till Kungl. Maj:t, och en sådan skrivelse kostar icke ett spår.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen, som under herr Sändlers anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade, att han komme att framställa särskilda propositioner dels beträffande utskottets hemställan, dels ock beträffande utskottets motivering.

I enlighet härmed gav herr talmannen till en början ifråga om utskottets hemställan propositioner först på bifall till berörda hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av herr Bäckström m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och

förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Ang. en särskild tilläggs-skatt.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Bäckström m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 102 ja mot 81 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den motivering, som föreslagits i den av herr K. G. Karlsson m. fl. avgivna reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 12.

Föredrogs vart efter annat lagutskottets memorial:

nr 37, angående arvode åt den, som inom lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 4 med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken m. m. ävensom i ämnet väckta motioner, dels ock motionen nr 85 inom andra kammaren av herr E. Palmstierna med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 § i förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall av gällande bestämmelser om häradsting m. m.;

nr 38, angående arvoden åt dem, som inom lagutskottet biträtt vid behandlingen av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 92 § växellagen;

nr 39, angående arvode åt den, som inom lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 18 med förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m., dels ock de i anledning av propositionen väckta motioner;

nr 40, angående arvode åt den, som inom lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 83 med förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område m. m.; och

nr 42, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 32 i anledning av dels Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda memorial hemställt.

§ 13.

Ang. lag om förfogande över vissa varor vid krig.

Slutligen upptogs till behandling lagutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 30 mars 1915 dagtecknad proposition, nr 94, vilken blivit hänvisad till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av propositionen inom andra kammaren väckta motioner, nr 208 av herr *Palmstierna* och nr 212 av herr *Persson* i Norrköping.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen med förklarande, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, måtte för sin del antaga vid punkten fogat förslag till lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden; samt

B) att herrar *Perssons* och *Palmstiernas* i ämnet väckta motioner, därest de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i punkten A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

dels vid punkten A) av utskottets hemställan:

av herr *Petersson* i Lidingö villastad beträffande 4 § i lagförslaget; samt

av herrar *Persson* i Norrköping, *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje, *Svensson* i Eskilstuna och *Lindqvist* i Kosta i fråga om 5 §,

dels vid punkten B) av utskottets hemställan

av herrar *Persson* i Norrköping, *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje, *Svensson* i Eskilstuna och *Lindqvist* i Kosta som yrkat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida, i vad mån och på vad sätt åtgärder genom det allmännas försorg skulle kunna vidtagas för att, vid tillfällen då nöd i större omfattning kunde befaras inom riket, för-

hindra oskäligen prisstegring å livsmedel och andra förnödenhetsvaror samt förelägga riksdagen de förslag, vartill utredningen kunde för-
anleda.

*Ang. lag om
förfogande
öfver vissa
varor vid krig.*
(Forts.)

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att det av utskottet framlagda lagförslaget skulle föredragas paragrafvis, att paragraferna ej skulle uppläsas, såvida detta icke påyrkades, samt att vid 1 § diskussionen finge röra sig om förslaget i dess helhet.

Det i punkten A) innefattade lagförslaget.

1—3 §§.

Godkändes.

Utskottet hade såsom 4 § i sitt förslag intagit följande i Kungl. Maj:ts förslag ej upptagna bestämmelser

4 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari vårt land befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden kostnad för transport eller tillhandahållande av vara, som i 1 § sägs, stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att sådan kostnad ej må överstiga skäligt, av Konungen bestämt belopp; och skall vad i 1 § andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

Prövas i fall, som i första stycket avses, för nedbringande av kostnaden för sådan vara transport därav böra ske för kronans räkning, vare innehavare av fartyg, som är för ändamålet behöfligt, pliktig att, enligt vad Konungen förordnar, upplåta fartyget till kronan mot skäligen hyra eller avstå fartyget till kronan mot lösen efter fulla värdet. Sådan hyra eller lösen skall bestämmas av nämnd, som, efter stämning å innehavaren enligt vad i rättegångsbalken sägs, tillsettes inför domstol i den ordning gällande förordning angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov föreskriver; och skall vad nämnda förordning i övrigt stadgar äga motsvarande tillämpning.

Uti sin ovanberörda reservation hade herr Petersson i Lidingö villastad, med instämmande av greve Spens, förklarat sig anse, att bestämmelserna i den föreslagna 4 § icke bort av utskottet tillstyrkas.

Paragrafen föredrogs. Därefter yttrade

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman! Jag har vid denna § till utskottets utlåtande fogat en reservation, som jag antager att icke många av kammarens ledamöter tagit del av; jag skall emellertid icke besvara kammaren med att närmare redogöra

Ang. lag om
förfogande
öfver vissa
varor vid krig.
(Forts.)

för densamma. Jag vill endast säga, att den går ut på att jag avstyrker hela denna 4 § enär den är antingen obehöfelig eller också onyttig. Jag inskränker mig till att, under hänvisning till vad jag i min reservation anført, yrka avslag å förevarande §.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Förevarande paragraf är ju, sådan som den är framlagd av utskottet, ett resultat av den prövning, som utskottet ägnat den motion jag tillätit mig att väcka här i riksdagen. Paragrafen avser, såsom den föregående talaren i korthet omnämnde, att göra det möjligt för Kungl. Maj:t att i erforderligt fall fastställa maximipris även i vad gäller kostnad för transport av vara.

Det har ju visat sig, att transportkostnaderna under den gångna krisen i vissa fall högst väsentligt fördyrat varuprisen. På grund härav är det nödigt att man gör det möjligt för Kungl. Maj:t att reglera den saken på samma sätt, som man genom denna lag i övrigt velat reglera själva varans pris.

Jag skall icke uppehålla kammaren vidare vid denna punkt, utan skall på grund av de av utskottet anförda skälen, vilka synas mig synnerligen bärande, tillåta mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Efter det herr talmannen framställt propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena, godkände kammaren ifrågavarande, av utskottet föreslagna paragraf.

5 § skulle enligt utskottets förslag lyda sålunda:

5 §.

Den, som, med vetskap därom att för vara gäller enligt 1 § fastställt högsta pris eller att högsta belopp för kostnad är enligt 4 § bestämt, håller varan till salu för högre pris eller för kostnaden gör sig högre belopp till godo, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Söker någon, med vetskap därom att för vara gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, vilseleda beträffande sitt innehav av varan eller dennas myckenhet, varde dömd till böter från och med ett hundra till och med tio tusen kronor. Lag samma vare, där innehavare av vara, om vars avstående Konungen enligt 3 § förordnat, med vetskap härom söker vid sådan förfrågan vilseleda om sitt innehav av varan eller dennas myckenhet.

Ådömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

I fråga om denna paragraf hade herr Persson i Norrköping m.

fl. i sin vid paragrafen avgivna reservation yrkat, att andra styc-
ket skulle erhålla följande tillägg:

*Ang. lag om
förfogande
över vissa
varor vid krig.
(Forts.)*

»Äro omständigheterna synnerligen försvårande må till fängelse eller straffarbete i högst 2 år dömas.»

Efter föredragning av paragrafen anförde

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Som kammaren behagade finna, har jag, jämte fyra andra ledamöter av laguskottet, tillåtit mig att vid denna paragraf avgiva en reservation, i vilken vi föreslå, att straffsatsen för överträdande av denna lags §§ 1 och 3 icke skall stanna blott vid böter, utan att de, som brutit mot lagen, skulle i vissa fall kunna dömas till fängelse eller straffarbete; och hava vi därvid satt maximitiden för straffarbete till två år.

Det torde vara uppenbart, att några hundra- eller tusentals kronors böter knappast kunna anses avhålla vissa penningdyrkande affärsmän från att, med överträdande av denna lags bestämmelser och av de förordningar, som i konsekvens med densamma av Kungl. Maj:t utfärdas, göra affärer, på vilka det kan tjänas hundratusentals kronor. När man har utsikt att på en affär »förtjäna» hundratusen kronor eller till och med en halv miljon kronor, förstår envar, att ett bötesbelopp, som enligt förslaget här satts till högst tiotusen kronor, icke spelar någon roll. För att vinna respekt för lagen och ökad trygghet för efterlevnaden av de förordningar, som skola utfärdas i överensstämmelse med lagen — om den någon gång kommer till stånd — torde det vara nödvändigt, att man skärper straffet så, att det verkar återhållande.

Jag ber att, med hänsyn till den straffsats som föreslagits, få erinra om att i 22 kap. 1 § strafflagen, som handlar om bedrägeri och svikligt förfarande, man har stadgat fängelse eller straffarbete upp till två år, och när omständigheterna äro synnerligen försvårande, skärpt straffet ytterligare upp till fyra års straffarbete. Jag ber i övrigt att få framhålla, att när man enligt strafflagen 15 kap. 22 §, den så kallade Åkarpslagen, utdömer straff upp till två års straffarbete eller enligt 10 kap. 14 §, i vad den handlar om prisande av brottslig gärning, utmäter straff till två års straffarbete, det väl icke bör kunna anses alltför strängt, om man i förevarande fall även får en dylik straffsats fastslagen.

Med anledning av vad jag sålunda tillåtit mig anföra, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig med flera vid denna paragraf i betänkanDET fogade reservation.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! När man skall diskutera en sådan straffsats som denna, torde det vara skäl i att först och främst göra klart för sig, vilket brott det är som därmed bestraffas, vad det är för en handling, som här belägges med straff.

Ang. lag om
förfogande
över vissa
varor vid krig.
(Forts.)

Jag vill då säga, att då herr Persson i Norrköping talar om att här kunna göras illojala och orättmätiga affärer på 100,000-tals kronor eller mera, vilka skulle kunna få försonas med det här stadgade straffet, så tror jag, att herr Persson tagit mycket miste. Ty om herrarna se efter, vad det är för gärning som be-lägges med detta straff, så finna herrarna i 5 §, att det allenast är fråga om, att någon som innehar vara med vetskap om att maximipris är satt därå eller att Konungen förordnat om exproprierande av viss vara, söker att vilseleda någon av Konungens befallningshavande utsänd funktionär, som avfordrar honom upp-gift i detta hänseende, med oriktig uppgift om sitt innehav av varan eller dennas myckenhet. Det är således blott fråga om att på något sätt lämna oriktiga uppgifter till svar på en förfrågan, som göres av Konungens befallningshavande. Sådan vilseledande uppgift skall nu enligt förslaget straffas med böter från och med 100 till och med 10,000 kronor.

Ja, nu är det naturligtvis i mycket en smaksak, hur högt man vill taxera en sådan förseelse i straffrättsligt hänseende. Det är ock en så exceptionell lag denna, att man saknar jämförelse-punkter — det som herr Sven Persson drog fram tror jag icke är mycket ägnat att tagas till intäkt för jämförelse. Enligt mitt förmenande varder det alltså väsentligen en omdömesfråga, hur högt man vill sätta straffet.

Men då skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på en före-skrift i denna lag, som gör, att denna straffsats egentligen icke har så synnerligen stor betydelse. Det är nämligen så, att ut-skottet i denna lag har insatt en ny §, som icke funnits i den föregående lagen, en § som kommer att bliva själva kärnpunkten i lagen och som säkerligen, praktiskt taget, kommer att bliva den som anlitas, om förhållandena skulle kräva ett ingripande. Denna nya § stadgar, att om det i någons hand finnes ett större förråd av en vara och förhållandena äro sådana, att denna vara enligt lagen bör släppas ut i marknaden, Kungl. Maj:t helt enkelt äger förordna om expropriation av det befintliga förrådet.

Med ett sådant stadgande har man bra litet behov av både maximipriser och maximifraktsatser och allt det andra som finnes i lagen; och det är min tro, att vi aldrig skola få se något av detta andra tillämpat, utan vad som kommer att ske — om lagen behöver tillämpas — det är just expropriation av ett visst förråd. Men den som innehar ett dylikt förråd har liten eller ingen an-ledning att söka vilseleda i avseende på detsamma och än mindre kan någon svårare olägenhet uppkomma av ett dylikt försök. Ty när Konungen exproprierar förrådet, måste det ju sedan, när det tages i anspråk för statens räkning, mätas upp; och då betyder det ganska litet, vad innehavaren givit för uppgift om förrådet, om han försökt att ge en oriktig uppgift eller icke. Ett förråd av den art, att det kan bli föremål för expropriation enligt denna lag, är sannerligen icke en sådan hemlighet, att innehavaren kan beräkna skydda detsamma genom att lämna oriktiga uppgifter.

Ej heller synas förhållandena skäligen ge anledning till en sådan ändring av straffsatsen, som den, varom herr Sven Persson framfört yrkande i sin reservation.

Dels med hänsyn till vad jag sagt om den ringa betydelse som denna straffsats praktiskt kommer att få, och dels också med hänsyn därtill att om kammaren bifaller reservationen, vilket naturligtvis kommer att ske, därest herr Persson vidhåller densamma, men det däremot skulle inträffa, att första kammaren gillar utskottets förslag sådant som det är, det sannerligen varder ganska svårt att åstadkomma en sammanjämkning nu i riksdagens sista timme, så tager jag mig friheten att hemställa till herr Sven Persson, om han icke skulle vilja låta sitt yrkande om bifall till reservationen falla.

*Ang. lag om
förfogande
över vissa
varor vid krig.
(Forts.)*

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Den föregående ärade talaren hade mot den avgivna reservationen huvudsakligen två invändningar. Den ena var, att en skärpning av straffet i överensstämmelse med reservationen skulle sakna praktisk betydelse, och den andra var, att om andra kammaren bifölle reservationen, det skulle medföra stora vanskligheter att åstadkomma en sammanjämkning utav kamrarnas beslut.

Vad den första invändningen beträffar, att en skärpning av straffsatsen skulle sakna praktisk betydelse, så kan man ju ha olika meningar om den saken. Eljest är det väl i allmänhet så, att om man i en ny lag tager till ett tämligen strängt straff för en förseelse, man har anledning vänta, att lagens bestämmelser skola bli mera effektiva än om straffet håller sig på ett väsentligt mildare stadium.

Denna lag är ju riktad mot vissa tilltag av vinningslystna personer, som icke draga sig för att under kristider skaffa sig en oberättigad vinning på det allmännas bekostnad. Då är det visserligen sant, att ett bötesstraff mot ett sådant brott i det avseendet är lämpligt, att det här gäller personer som äro mycket känsliga för penningars värde, men det är också sant, att sådana personer, ifall det gäller mycket stora vinster, anse, att även ett ganska högt bötesstraff endast är att betrakta som en omkostnad. Man kan därför frukta att de icke av utsikten att ådömas sådant straff, alltid låta avhålla sig från att bryta mot lagen. Men om de hotas med frihetsstraff, betänka de sig nog mer än en gång innan de trotsa lagen. Jag tror för övrigt icke, att det skulle vara i strid med vad som i övrigt hos oss gäller, om man införde frihetsstraff för brott, varom här är fråga. Det är icke svårt att leta upp exempel på att ett brott, som består i att någon söker undanhålla det allmänna dess rätt och på ett svikligt sätt är belagt med straffarbete.

Det kan därför ej framstå såsom obilligt, om man i detta fall fastställer ett så högt straff som straffarbete i två år. Låt oss komma ihåg, att det här är fråga om straff för personer, vilka i tider av allmän nöd söka bereda sig enskild vinning på andra med.

Ang. lag om
förfogande
över vissa
varor vid krig.
(Forts.)

borgares bekostnad och göra det genom att vilseleda det offentligas representanter.

Jag vill också erinra om, att utskottet självt säger:

»Ehuru förseelser mot bestämmelser av nu ifrågavarande art någon gång kunna vara av den allvarliga beskaffenhet, att frihetsstraff såsom påföljd väl kunde ifrågasättas, har utskottet dock stannat vid att tillstyrka, att straffet begränsas till böter» det vill säga, utskottet erkänner, att i undantagsfall frihetsstraff kunde vara befogat. Dessutom är att märka att reservanterna för ådömande av frihetsstraff förutsätta synnerligen försvarande omständigheter.

Den andra invändningen, som herr Albert Petersson framställde, var att det skulle möta vanskligheter att åstadkomma sammanjämkning av kamrarnas beslut, i händelse andra kammaren följde reservationen. Jag är beträffande den saken gärna med om, att det är svårt att få tid till sammanträden, när arbetet är så forcerat som det nu är, men jag tror dock, att med god vilja, icke blott hos ordföranden utan även hos utskottets övriga ledamöter, det skulle låta sig göra att åstadkomma ett sammanträde exempelvis i morgon kväll, och om detta sammanträde kommer till stånd, lär den sammanjämkningen icke bereda någon svårighet att tala om. Man kan då förvänta att kamrarna bli i tillfälle att före pingst fatta beslut.

Jag ber sålunda, herr talman, då jag finner de framställda invändningarna icke vara av avgörande betydelse, få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på godkännande av samma förslag med det tillägg, som påyrkats i den av herr Persson i Norrköping m. fl. vid paragrafen avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl av herr Petersson i i Lidingö villastad, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 5 § i förevarande av lagutskottet i dess utlåtande nr 43 framlagda lagförslag med det tillägg, som föreslagits i den av herr Persson i Norrköping m. fl. vid paragrafen avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren godkänt nämnda paragraf oförändrad.

Voteringen utvisade 77 ja, men 78 nej; och hade kammaren således godkänt utskottets förslag till avfattning av förevarande paragraf.

Ang. lag om förfogande över vissa varor vid krig.
(Forts.)

6 §; *slutstadgandet; ingressen; rubriken.*

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Härpå föredrogs *punkten B)*; och yttrade därvid

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Som kammaren finner, ha samma ledamöter, som voro med om den föregående reservationen, även i denna punkt reserverat sig. Det var nämligen så, att vid den föreliggande frågans behandling i utskottet föreslogs, att denna lag skulle gälla icke blott i krig och vid krigsfara utan även vid andra tillfällen, då nöd i större omfattning kunde befaras inom riket. Emellertid ansåg sig utskottet icke kunna ingå på den saken, trots det utskottet förklarade, att lagstiftningsåtgärder av ifrågavarande art kunde visa sig erforderliga jämväl vid andra utomordentliga tillfällen än vid krig och krigsfara. Bristande tid och bristande möjligheter gjorde, att utskottet icke gick längre än vad det gjorde i vad gäller lagbestämmelserna och ej heller ville gå vidare i vad gäller utarbetandet av andra bestämmelser.

Faktum är emellertid, att den rådande krisen uppenbarligen har visat, hurusom det snart nog, när som helst, under särskilda förhållanden, även om krig icke råder eller krigsfara är för handen, kan på konstlad väg framarbetas prisförhöjningar av den art, att de måste anses orimliga och oskäliga. Om exempelvis något är det blir en dålig skörd, är det ingenting som hindrar, att just detta förhållande kommer att höja priserna på livsförnödenheter i långt högre grad än förhållandet i och för sig påkallar. Detta kan bliva fallet om felslagen skörd inträffar för alla eller blott ett par av de sädeslag som användas till livsförnödenheter. Man kan även tänka sig, att av en eller annan orsak exportförbud kommer till stånd i ett land, som exporterar en viss vara till oss, exempelvis ett exportförbud i England på kol, ett exportförbud i Amerika eller Ryssland på spannmål, och ett sådant kan åstadkomma, tack vare driftiga spekulanter, en konstlad prisförhöjning.

Det finnes även andra möjligheter att, oavsett rådande missväxt eller exportförbud, åstadkomma prisförhöjningar. Vi kunna tänka oss, att en trust lyckas inom landet monopolisera distributionen, försäljningen och kanhända även produktionen av en viss vara. Denna trust har då rätt stora möjligheter och förutsättningar att kunna höja upp priserna utöver vad produktions-

Ang. lag om
förfogande
över vissa
varor vid krig.
(Forts.)

och distributionskostnaderna skäligen böra gå till. Vi läste nyli-
gen i tidningarna hurusom exempelvis en ny tillverkning här i
landet, nämligen tillverkningen av sulfitsprit var, redan innan
tillverkningen började, monopoliserad och hurusom den ring, som
hade monopoliserat tillverkningen och distribueringen av denna
vara, hade höjt priserna på sådant sätt, att denna vara kom att
avsevärt fördyras utöver vad man kan anse vara rimligt och
skäligt pris. Huruvida denna plan kommer att realiseras, har
man ännu icke klart för sig, men utav vad man sett, framgår
dock oförtydligt, att möjligheterna därtill icke äro uteslutna.
Vid sådant förhållande kräves ovillkorligen statens ingripande
för att skydda konsumenternas berättigade och legitima intressen
gent emot spekulanter och hänsynslösa jobbares lust att för egen
vinnings skull pålägga varorna dyrare pris än som kan anses
erforderligt.

Nu ha vi emellertid icke ansett oss kunna gå på direkt lag-
stiftning utan ha måst nöja oss med att skriva till Kungl. Maj:t
och begära utredning och förslag i ärendet. Vi ha gått synner-
ligen försiktigt fram, i det att vi blott anhållit, »att Kungl. Maj:t
måtte låta utreda, huruvida, i vad mån och på vad sätt åtgärder
genom det allmännas försorg må kunna vidtagas för att, vid till-
fållen då nöd i större omfattning kan befaras inom riket, förhindra
oskäligen prisstegring å livsmedel och andra förnödenhetsvaror samt
förelägga riksdagen de förslag, vartill utredningen kan föranleda».
Nu har visserligen första kammaren; avslagit föreliggande skrivelse-
förslag — antar jag; jag vet inte ännu om den behandlat saken,
men i så fall har den nog gjort det — men nog äro föreliggande
förhållanden av den art, att andra kammaren i konsumenternas
intresse och såsom en opinionsyttring bör antaga här föreliggande
skrivelseförslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Samtidigt vill jag i detta sammanhang säga, att jag i viss
mån beklagar den utgång, som föregående votering fick. Däråt är
emellertid ingenting att göra. Men vad jag ändå mer tillåter mig
beklaga, innan klubban slutligen faller för detta ärendes behand-
ling, är, att den lag, som förut gällde och av vilken den nu an-
tagna lagen är en fortsättning, icke har blivit tillämpad med den
skärpa, som enligt min tanke hade varit av behovet påkallat, och
jag vill hoppas, att när vi nu antagit denna nya lag, den skall,
därest av behovet så påkallas, och det sker dagligdags, tillämpas
med större effektivitet och omsorg om konsumenternas intressen
än fallet varit med föregående lag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det skrivelse-
förslag, som reservanterna nu framställt i sin reservation.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositio-
ner i ämnet avslag kammaren utskottets hemställan och biföll i stäl-
let till den av herr Persson i Norrköping m. fl. avgivna vid punkten
fogade reservationen.

§ 14.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från sammansatta banko- och jordbruksutskottet:

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 119 angående åtgärder från det allmännas sida för beredande av drifkredit åt idkare av mindre jordbruk och nr 129 med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, till lag innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit och till lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker; och

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 128 med förslag till ändrad lydelse av § 18 mom. 2 i förordningen den 22 juni 1883 angående postsparbank för riket;

från lagutskottet:

nr 123, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lagbestämmelser angående ordnande av brandväsendet å landsbygden;

nr 124, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag rörande reglering av nattarbetet inom bagerier, konditorier och s. k. hembagerier;

nr 125, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av helgdagar utan kyrklig karaktär;

nr 126, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förändrade bestämmelser rörande ersättning till vittnen och sakkunniga i rättegångsmål;

nr 127, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 § i förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall av gällande bestämmelser om häradsting m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i gällande bestämmelser angående förteckningar å lagfarter;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 22 värnpliktslagen den 17 september 1914; och

nr 130, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 12 juni 1891, innefattande vissa bestämmelser angående sjöfynd; samt

från jordbruksutskottet:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser beträffande viss samfälld skogsmark inom Kopparbergs län.

§ 15.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet tillkännagivit, att han vid morgandagens ple-

num kl. 7,30 e. m. ämnade besvara herr Bäckströms interpellation om utjämnande av kommunernas skattebördor.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta stats- och lagutskottets nr 1 utlåtande, nr 1, i anledning av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om viss ändring av de i 37 § av samma lag meddelade övergångsbestämmelser ävensom i anledning av ovannämnda proposition väckta motioner, än även väckt motion angående vissa ändringar i oförmälda lag;

sammansatta stats- och lagutskottets nr 2 utlåtanden och memorial:

nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att under år 1915 undergå landstombsbefälsutbildning, dels ock två i ämnet väckta motioner;

nr 2, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av § 39 värnpliktslagen; och

nr 3, med hemställan om anvisande av ersättning åt sammansatta stats- och lagutskottet nr 2 sekreterare och vaktbetjäning;

lagutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag till lag om rätt för stat, kommun och municipalsamhälle att försälja vissa fastigheter med servitut, innefattande företrädesrätt till återköp;

nr 49, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av tillfälle för innehavare av lägenheter å ekle-siastika boställen att friköpa de innehavda lägenheterna;

nr 50, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om dels undersökning rörande verkningarna av lagen den 25 juni 1909 angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne samt lagen samma dag om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne ävensom förslag till förbättringar i dessa lagar, dels ock ändring i vissa angivna avseenden uti förenämnda lag;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för Konungen att stadga förbud i vissa fall mot slaktande av svin och saluhållande av slaktat svin;

nr 52, i anledning av väckt motion om ändring av 18 kap. 16 § strafflagen;

nr 53, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å ort, där avdelning av krigsmakten är förlagd, samt till lag om ändrad lydelse av 10 kap. 14 § strafflagen, dels ock i ämnet väckt motion; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

lag om ändrad lydelse av 2 § 17:o) i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt den 26 maj 1909; samt

särskilda utskottets nr 2 utlåtanden:

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 2, § 3, § 5 mom. 3, § 7 mom. 3 samt § 8 mom. 2 och 3 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, dels ock väckt motion om ändring av § 5 mom. 3 i nyssnämnda lag; och

nr 4, i anledning av väckt motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 176, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 2, § 3, § 5 mom. 3, § 7 mom. 3 samt § 8 mom. 2 och 3 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov.

§ 17.

Ordet lämnades härefter till

Herr vice talmannen D. Persson, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren behagade besluta, att på föredragningslistan för fredagen den 21 dennes bland två gånger bordlagda ärenden först måtte uppföras särskilda utskottets nr 1 utlåtande nr 2 och därefter särskilda utskottets nr 1 utlåtande nr 3 samt sedan övriga ärenden i den ordning de eventuellt kunna förekomma kvarstående på morgondagens föredragningslista.

Vidare hemställes, att på föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden först måtte uppföras statsutskottets memorial nr 116, därpå sammansatta stats- och jordbruksutskottets memorial nr 2, vidare som nummer 3 bevillningsutskottets memorial nr 37, som nummer 4 statsutskottets utlåtande nr 102, som nummer 5 bankoutskottets memorial nr 41, som nummer 6 bankoutskottets memorial nr 42, som nummer 7 särskilda utskottets nr 1 utlåtande nr 4, som nummer 8 särskilda utskottets nr 2 utlåtande nr 1, och som nummer 9 statsutskottets utlåtande nr 108 samt därefter övriga ärenden i den ordning, som de förekomma på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Julin* under 2 dagar fr. o. m. den 20 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,22 på natten.

In fidem
Per Cronvall.
